



T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH ÖĞRETİMİNDE
MATERYAL KULLANIMINA İLİŞKİN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİ**

**CLASSROOM TEACHERS' OPINIONS ON THE USE OF MATERIALS IN
TEACHING HISTORY IN SOCIAL STUDIES COURSES**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Ömer Faruk UMAR

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA

Giresun-2024

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel etik ve geleneklere aykırı düşecek bir kullanıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yararlandığım kaynaklara uygun yöntemlerle atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../ 2024

Ömer Faruk UMAR

TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI

T.C. GİRESUN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Program Adı: Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı: İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Sınıf Öğretmenleri Açısından İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmasının Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 86 sayfalık kısmına ilişkin 01/06/ 2024 tarihinde Turnitin benzerlik programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 21' dir.

Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından belirlenen azami benzerlik oranına (%30) göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. / / 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA

Öğrenci: Ömer Faruk UMAR

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI

“Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Ömer Faruk UMAR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA

İmza

İmza

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 25/06/2024 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ömer Faruk UMAR'ın “**Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri**” başlıklı tezini incelemiş olup, aday 25.06.2024 tarihinde, saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Sunulan çalışma, sınav sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	Karar		İmzası
		Kabul	Ret	
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLI	☒	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA	☒	☐	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ceren ÇEVİK KANSU	☒	☐	

ONAY

....../.... / 2024

Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Tarihten çıkarılan dersler geleceğimize yön verme konusunda en önemli düsturumuz olmalıdır. Özellikle günümüzde, bölgesel coğrafyamızda yaşanan elim olaylar, Türk gençlerinin her olayı asırlık öğütler içeren tarihimizi daha yakından tanımalarını ve ona her zamankinden daha çok sahip çıkmalarını elzem kılmıştır. İşte tam da burada, ‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğretmenler Açısından İncelenmesi’ başlıklı tezimizin araştırılması, konuyla ilgili öğretmen görüşlerine yer verilmiş olması oldukça önem arz etmektedir. Çalışmamda; tarihin sadece okuyarak, anlatarak yani soyut bir şekilde geleceğimizin teminatı gençlerimize aktarılmasının yeterli olmayacağı, ek materyallerle kalıcılığın sağlanacağına mümkün olacağı görüşüne varılmıştır. Böylesine kıymetli bir çalışmanın belirlenmesinde büyük emeği olan ve tez yazım sürecinde desteklerini bir an olsun eksik etmeyen, uzun yıllardır değerli görüşlerinden istifade ettiğim saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Nazım KURUCA başta olmak üzere, hayatımın her alanında olduğu gibi bu konuda da yalnız bırakmayarak desteğini esirgemeyen sevgili eşim sınıf öğretmeni Yasemin UMAR’a, varlıklarıyla mental motivasyonumu diri tutan anneme, babama ve kardeşlerime, yine tezimin literatür taraması ve yazılması sürecinde tecrübesinden, bilgilerinden faydalandığım sınıf öğretmeni Savaş VARLIK hocama canı gönülden teşekkür ediyorum.

ÖZET

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı : Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA

Hazırlayan : Ömer Faruk UMAR

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 115

Sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının sınıf öğretmenleri açısından incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan iç içe geçmiş tek durum deseni ile yürütülmüştür. Araştırma ölçüt örnekleme tekniği ile belirlenerek gönüllülük esasına dayalı olarak Konya ili Çumra ilçesinde görev yapan (n=20) sınıf öğretmenleri araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada ilkokullarda sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımına ilişkin görüş almak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu araştırmada verilerin analizi için NVIVO 10 paket programı kullanılmıştır. Araştırma genelinde ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımına ilişkin sınıf öğretmeni görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin materyallerin öğrenme sürecindeki önemine vurgu yaptıkları görülmektedir. Bu sonuçlar, materyal kullanımının öğrenci başarısını artırma potansiyeline işaret etmektedir. Materyal kullanımı, öğrencilere tarihi olayları somutlaştırma ve görselleştirme imkânı sağlayarak öğrenme sürecini daha etkili hale getirmekte ve öğrencilerin tarihî konuları daha iyi anlamalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, materyal seçimi ve üretiminde karşılaşılan zorlukların aşılması, ekonomik ve erişilebilir materyallerin kullanımı, velilerin katkısı ve desteği, dijital kaynakların etkin kullanımı gibi stratejiler, öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Sosyal Bilgiler, Tarih Öğretimi, Materyal

ABSTRACT

Giresun University, Institute of Social Sciences, Department of Basic Education, Classroom Education, Master's Program with Thesis

Thesis Title: Opinions of Classroom Teachers on the Use of Materials in History Teaching in Social Studies Course

Thesis Type: Master's Thesis

Advisor: Dr. Lecturer Member Nazım KURUCA

Prepared by: Ömer Faruk UMAR

Year: 2024

Number of Pages: 115

The purpose of this study is to examine the use of materials in history instruction from the perspective of primary school teachers in the field of social studies. This research was conducted using the embedded single-case design, which is one of the qualitative research methods. Criterion sampling criteria were determined for the research, and 20 primary school teachers (n=20) working in the district of Çumra in the province of Konya were included in the study based on voluntary participation. A semi-structured interview form regarding the use of materials in history instruction in primary school social studies was used in the research. NVIVO 10 software package was utilized for the analysis of qualitative data in this study. Teachers observed that concrete materials, visual aids, interactive tools, sensory, and technological materials contribute to students' better understanding of historical concepts and enrich the learning process. These results indicate the potential of material use to increase student success. Material use makes the learning process more effective by enabling students to visualize and conceptualize historical events, leading to a better understanding of historical subjects. In this context, strategies such as overcoming challenges in material selection and production, the use of economical and accessible materials, parental contribution and support, and effective use of digital resources play a significant role in developing students' historical consciousness and cultural understanding.

Keywords: Primary Education, Social, Studies, History, Instruction, Material

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği

BM : Birleşmiş Milletler

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BB : Belediye Başkanı

MGM : Meteoroloji Genel Müdürlüğü



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı Hakkındaki Öğretmenlerin Deneyimlerine İlişkin Tema Analizi.....	56
Tablo 2. Öğretmenlerin Tarih Derslerinde En Sık Kullandıkları Materyallere İlişkin Tema Analizi Sonuçları.....	61
Tablo 3. Öğretmenlerin Materyal Seçiminde Göz Önünde Bulundurdıkları Kriterlere İlişkin Tema Analizi.....	65
Tablo 4. Öğrenci Katılımı ve Etkileşimi Açısından, Hangi Materyallerin Daha Etkili Olduğuna İlişkin Tema Analizi.....	70
Tablo 5. Öğretmenlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Tema Analizi.....	75
Tablo 6. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrencilerin Tarih Bilincini ve Kültürel Anlayışını Nasıl Geliştirdiğine İlişkin Tema Analizi.....	78

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK İLKELERE UYGUNLUK/ETİK BEYAN	II
TEZ ÖZGÜNLÜK BEYANI	III
KILAVUZA UYGUNLUK BEYANI	IV
JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
İÇİNDEKİLER	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	5
1.6. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Öğretimi	7
2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları	8
2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin İlköğretimdeki Yeri	9
2.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretimi.....	14
2.2.1.Tarih Nedir?	15
2.2.2. Tarihin Önemi ve Amaçları	17
2.2.3. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretimi	19

2.2.3. Tarih Konuları Ne Zaman ve Nasıl Öğretilmeli?	21
2.2.4. Tarih Öğretiminde Geleneksel Yaklaşımlar	26
2.2.5. Tarih Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar	27
2.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımı	36
2.3.1. Öğretim Materyali Nedir?.....	36
2.3.2. Öğretim Materyallerinin Faydaları	37
2.3.3. Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri	39
2.3.4. Tarih Konularının Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı	41
2.3.5. 3B Sanal Ortamların Tarih Öğretiminde Kullanımı	43
2.3.6. Akıllı (Etkileşimli) Tahtanın Tarih Öğretiminde Kullanımı.....	45
2.4. Sosyal Bilgilerde Tarih Öğretimi ile İlgili Araştırmalar	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	51
3.2. Araştırma Grubu	51
3.3. Veri Toplama Araçları.....	55
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı Hakkındaki Öğretmenlerin Deneyimlerine İlişkin Bulgular ve Tartışma	56
4.2. Öğretmenlerin Tarih Derslerinde En Sık Kullandıkları Materyallere İlişkin Bulgular ve Tartışma	60
4.3. Öğretmenlerin Materyal Seçiminde Göz Önünde Bulundurdukları Kriterlere İlişkin Bulgular ve Tartışma	65
4.4. Öğrenci Katılımı ve Etkileşimi Açısından, Hangi Materyallerin Daha Etkili Olduğuna İlişkin Bulgular	70
4.5. Öğretmenlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular	74
4.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrencilerin Tarih Bilincini ve Kültürel Anlayışını Nasıl Geliştirdiğine İlişkin Bulgular	78

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA.....	89
EKLER.....	100
ETİK KURUL KARARI.....	100
ARAŞTIRMA İZNİ	101
BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	102
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	103



BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Tarih, insanlığın geçmişini anlamak, toplumların evrimini incelemek ve geleceği şekillendirecek dersler çıkarmak için temel bir disiplindir. Bu nedenle, tarih eğitimi, eğitim sisteminin temel taşlarından biridir. İlköğretim seviyesinde, öğrencilere tarih bilgisini etkili bir şekilde aktarmak, onların tarihle olan bağlarını güçlendirmek ve tarihi olayları anlamalarına yardımcı olmak oldukça önemlidir. Ancak, tarih dersleri sıklıkla soyut kavramlarla dolu olabilir ve öğrenciler için zorlayıcı olabilir. Özellikle, ilköğretim öğrencileri için, soyut kavramları somut hale getirmek ve onları günlük yaşamlarına bağlamak çok önemlidir. Bu noktada, sınıf öğretmenlerinin tarih öğretiminde materyal kullanımı büyük bir önem arz etmektedir. Materyal, soyut tarihi kavramları somut ve daha anlaşılır hale getirebilir, öğrencilerin ilgisini çekebilir ve onların öğrenme deneyimini zenginleştirebilir. Örneğin, gerçek tarihi belgeler, orijinal fotoğraflar, haritalar, maketler, interaktif oyunlar, simülasyonlar, videolar ve hatta sahnelemeler gibi çeşitli materyaller, öğrencilere tarihi olayları daha yakından deneyimleme ve anlama fırsatı sunar. Bu materyaller, öğrencilerin tarihi olayları sadece kitaplardan okumak yerine daha etkili bir şekilde deneyimlemelerine ve içselleştirmelerine yardımcı olabilir. Dolayısıyla, sınıf öğretmenlerinin tarih derslerinde materyal kullanımının incelenmesi, tarih öğretiminin etkinliğini artırmak ve öğrencilerin tarihe olan ilgisini artırmak için kritik bir adımdır. Bu çalışmada, ilk olarak sınıf öğretmenlerinin tarih öğretiminde materyal kullanımının önemi vurgulanacak, ardından hangi tür materyallerin kullanılabileceği ve bu materyallerin nasıl etkili bir şekilde entegre edilebileceği ele alınacaktır. Ayrıca ilköğretim seviyesinde sosyal bilgiler dersi, tarih öğretiminin temel bir bileşeni olarak önemlidir. Sınıf öğretmenleri, öğrencilere tarihi olayları, süreçleri ve kavramları anlatmak ve öğretmek için çeşitli materyalleri etkili bir

şekilde kullanma zorunluluğundadır. Materyal kullanımı, tarih öğretimini daha etkili ve çekici hale getirmenin yanı sıra öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirmenin bir yoludur. Eğitim araç gereçleri olarak materyaller, görsel, işitsel veya dokunsal öğrenme tarzlarına sahip öğrencileri hedef alabilir. Tarih derslerinde kullanılan haritalar, görsel öğrenmeye yardımcı olabilir ve tarihi olayların coğrafi bağlamını daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Fotoğraflar, tarihi olayları canlandırmak ve öğrencilerin o döneme daha fazla bağlanmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, sınıf içi materyal kullanımı, öğrencilerin etkileşimli öğrenme deneyimleri yaşamalarını sağlar. Tarihle ilgili örnekler, belgeseller, canlandırmalar ve oyunlar gibi materyaller, öğrencilerin tarihi olayları daha iyi anlamalarına ve bu olaylarla etkileşime girmelerine yardımcı olabilir. Ancak, materyal kullanımının etkili olabilmesi için öğretmenlerin dikkat etmesi gereken bazı önemli faktörler vardır. Materyallerin programla uyumlu olması, yaşa uygun olması ve öğrenci gereksinimlerini dikkate alması önemlidir. Ayrıca, öğretmenlerin materyalleri yaratıcı bir şekilde ders planlarına entegre etmeleri ve öğrencilerin bu materyallerle etkileşimde bulunmalarını sağlamaları gerekir. Bu nedenle, ilköğretimde sosyal bilgiler dersinin tarih öğretiminde materyal kullanımı, öğrenci merkezli öğrenmeyi desteklemenin ve tarih konularını daha çekici ve anlamlı hale getirmenin önemli bir aracıdır. Bu çalışma, sınıf öğretmenleri açısından materyal kullanımının etkili bir şekilde incelenmesini amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde, materyal kullanımının sınıf öğretmenleri açısından incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın yukarıda belirtilen amacı önemlidir, çünkü ilköğretimde tarih öğretimi, öğrencilerin tarih bilgisini ve anlayışını geliştirmek, tarihle ilgili becerilerini artırmak ve tarihle ilgili olumlu tutumlar geliştirmek için önemli bir rol

oyunmaktadır. Materyal kullanımı, öğretimin etkili bir şekilde gerçekleşmesi ve öğrencilerin konuyu daha iyi anlaması için vazgeçilmez bir faktördür. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinin tarih öğretiminde materyal kullanımını nasıl değerlendirdiği ve uyguladığı, öğrencilerin tarihle ilgili yetkinliklerini etkileyebilir. Bu araştırmanın önemi, aşağıdaki noktalara dayanmaktadır. Öğretmen etkililiği, araştırma, öğretmenlerin tarih derslerinde materyal kullanımının etkinliğini değerlendirmelerine yardımcı olabilir. Bu değerlendirme, öğretmenlerin öğrencilere tarih konularını daha etkili bir şekilde aktarmalarına ve öğrenme sonuçlarını iyileştirmelerine yardımcı olabilir. Öğrenci başarısı, materyal kullanımının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi incelenerek, tarih derslerinde materyal kullanımının öğrencilerin akademik başarısını artırıp artırmadığı anlaşılabılır. Bu da eğitim politikaları ve uygulamaları üzerinde etkili olabilir. Öğrenci motivasyonu ve ilgisi, araştırma, öğretmenlerin materyal kullanımının öğrenci motivasyonu ve ilgisini artırma potansiyelini değerlendirebilir. Materyal kullanımının, öğrencilerin derse katılımını ve etkileşimini artırması beklenmektedir. Öğretmen gelişimi, araştırma sonuçları doğrultusunda öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlayabilir. Bu araştırma, materyal kullanımının etkili bir şekilde nasıl yapılacağı konusunda rehberlik ederek öğretmenlerin profesyonel becerilerini artırabilir.

Öğretim stratejileri ve içerik geliştirme üzerine yapılan çalışmalar, materyal kullanımıyla ilgili bulguların, tarih derslerinde daha etkili öğretim stratejileri geliştirilmesine ve ders içeriğinin daha ilgi çekici hale getirilmesine katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Örneğin, görsel ve işitsel materyallerin kullanımı, öğrenci ilgisini artırabilir ve öğrenmeyi daha kalıcı hale getirebilir (Mayer, 2009). Araştırmalar, materyal destekli öğretim yöntemlerinin öğrencilerin konuya olan ilgisini artırdığını ve bilgiyi daha iyi anlamalarına yardımcı olduğunu göstermektedir (Bransford, Brown, & Cocking, 2000). Öğrenciler, tarih derslerinde kullanılan haritalar, zaman çizelgeleri ve belgesel gibi materyaller sayesinde olayları daha iyi kavrayabilir ve tarihle ilgili anlayışlarını derinleştirebilirler (Wineburg, 2001). Bu araştırma, ilköğretimde tarih öğretiminde materyal kullanımının önemini vurgulayarak öğretmenlerin öğretim uygulamalarını iyileştirmelerine ve öğrencilerin tarihle ilgili anlayışlarını derinleştirmelerine yardımcı olabilir. Örneğin, interaktif materyallerin kullanımı, öğrencilere tarihsel olayları keşfetme ve analiz etme fırsatı

sunarak, onların eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilir (Levstik & Barton, 2015).

Günümüz eğitim ortamında, teknolojinin entegrasyonu ile birlikte materyal kullanımının önemi daha da artmaktadır. Dijital araçlar ve kaynaklar, öğretmenlere sınıfta daha çeşitli ve etkili materyaller kullanma imkanı sunar, bu da öğrencilerin öğrenme deneyimlerini zenginleştirir ve onların tarihsel bilgilerini derinleştirir (Friedman & Heafner, 2007). Sonuç olarak, öğretmen gelişimine yönelik bu tür araştırmalar, materyal kullanımının etkili bir şekilde nasıl yapılacağı konusunda rehberlik ederek öğretmenlerin akademik becerilerini artırabilir ve tarih derslerinin daha çekici ve etkili olmasını sağlayabilir. Bu da öğrencilerin tarih bilgilerini ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine önemli katkılarda bulunur.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Örneklem Sınırlılıkları: Araştırma, sadece Konya ili Çumra ilçesinde gerçekleştirilmiş olup, sonuçların genelleştirilmesini sınırlamaktadır. Farklı coğrafi bölgeler veya sosyo-ekonomik gruplar üzerinde benzer araştırmalar yapılması gereklidir.

Katılımcı Sınırlılıkları: Araştırma, belirli öğretmenlerle sınırlı tutulmuş olup, öğretmenlerin genel popülasyonu temsil etmeyebilir. Farklı deneyim düzeylerine, eğitim geçmişlerine ve uzmanlık alanlarına sahip öğretmenleri içermemektedir.

Yöntem Sınırlılıkları: Araştırma, sadece nitel veri toplama yöntemine dayanmaktadır. Birden fazla veri toplama yöntemi kullanmak, bulguların güvenilirliğini artırabilirdi.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Materyal Kullanımının Önemi: Araştırmanın temel varsayımı, ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde, materyal kullanımının öğrencilerin öğrenme sürecini olumlu yönde etkilediği ve tarih derslerinin etkinliğini artırdığıdır.

Öğretmenlerin Farkındalığı: Araştırma, öğretmenlerin tarih derslerinde materyal kullanımının etkisine dair farkındalığa sahip olduğunu varsayar. Bu, öğretmenlerin materyal seçimi, kullanımı ve etkinliği konusunda bilinçli kararlar aldıkları anlamına gelir.

Materyal Çeşitliliği ve Etkinliği: Araştırma, farklı tarih materyallerinin (örneğin, kitaplar, belgeler, görseller, videolar, etkileşimli medya, filmler) öğretimde etkili olabileceğini varsayar. Bu varsayım, çeşitli materyallerin öğrencilerin öğrenme tarzlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak seçilmesi gerektiğini yansıtır.

Öğretmenlerin Deneyimleri ve Görüşleri: Araştırma, öğretmenlerin tarih derslerinde materyal kullanımına ilişkin deneyimlerinin ve görüşlerinin önemli olduğunu varsayar. Öğretmenlerin bu deneyimlerinin, materyal kullanımının etkinliği üzerinde önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

1.6. Tanımlar

Materyal: Eğitimde, öğretim ve öğrenme süreçlerini desteklemek için kullanılan her türlü araç, gereç veya malzemedir. Kitaplar, görseller, videolar, interaktif uygulamalar gibi çeşitli biçimlerde olabilir. Amaç, öğrencilerin öğrenme sürecini desteklemek ve derinleştirmektir.

İlköğretim: 6-14 yaş aralığındaki çocukların temel akademik ve sosyal beceriler kazandığı, eğitim hayatının ilk resmi kademesidir.

Sosyal Bilgiler: Tarih, coğrafya, ekonomi gibi disiplinlerden bilgi içeren, toplumun işleyişi ve insan davranışlarını öğreten bir eğitim alanıdır.

Tarih Öğretimi: Geçmişteki olaylar, kişiler ve dönemlerle ilgili bilgi ve anlayış kazandırmayı amaçlayan öğretim alanıdır. Öğrencilere tarihsel düşünme becerileri kazandırır.

Öğretim: Bilgi, beceri veya değerleri aktarma sürecidir. Yapılandırılmış bir öğrenme süreci olup, belirli konularda bilgi edinme ve beceri geliştirme etkinliklerini içerir.



İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Öğretimi

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi

Sosyal bilgiler, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir ve insanlığın gelişimiyle birlikte evrim geçirmiştir.

Sosyal bilgiler, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir ve insanlığın gelişimiyle birlikte evrim geçirmiştir. Bu alandaki tanımlar geniş bir yelpazede değişiklik gösterse de, genellikle sosyal bilgiler, davranış bilgilerinden ağırlıklı olarak oluşan bir ilköğretim dersi olarak ifade edilmiştir.

Meydan'a (2012) göre sosyal bilgiler, ilköğretimde okutulan ve öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Sönmez (2007) ise sosyal bilgileri, bireyin toplumla bağ kurma süreci ve bu bağın sonucunda edindiği bilgiler olarak tanımlamıştır. Barth ve Demirtaş (1997) ise sosyal bilgileri, yurttaşlık bilgisi, coğrafya ve tarih gibi sosyal bilimler konularını içeren, demokratik toplumda sorumlu bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim planı olarak nitelendirmiştir.

Erden'e (1996) göre sosyal bilgiler, ilköğretimde okutulan sosyal bilimler içeriğinden türetilmiş, öğrencilere sorumluluk sahibi bireyler olma yetilerini kazandırmayı amaçlayan bir çalışma alanıdır. Öztürk (2009), sosyal bilgileri sosyal ve beşeri ilimlerden elde edilen bilgilerle gelişen ve değişen ülke ve dünya şartlarında sorunları çözebilen, etkin vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir öğretim programı olarak tanımlar.

Oğuzkan (1993), sosyal bilgileri ilköğretimde öğrencilere yurttaş hak ve sorumluluklarını kavratmayı amaçlayan bir dersten ibaret olarak açıklar. Yazıcı (2006) ise sosyal bilgileri, sosyal bilimlerin kazanımlarını öğrenenlerin yaş, bedensel ve psikolojik durumlarını göz önünde bulundurarak öğreten bir öğretim programı olarak tanımlar. ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ise sosyal bilgileri, yurttaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir araştırma alanı olarak tanımlar.

Tüm bu tanımlar, sosyal bilgilerin içeriğini ve amacını yansıtarak bu dersin önemini vurgular. Sosyal bilgiler, öğrencilere toplumsal sorunlarla başa çıkma becerisi kazandıran, demokratik yaşama hazırlayan, tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi gibi disiplinlerden yararlanan bir ders olarak günümüzde daha da önemli hale gelmektedir.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

İlkokul, genel öğretimin ilk basamağı olup, hayat boyu öğrenmenin temelini atmaktadır. Bu dönem, amaçlı, güdümlü ve destekli zorunlu öğretimin başlangıcıdır ve çocuklar, ilk defa planlı ve programlı bir şekilde resmi bir öğretim kurumunda eğitim alırlar (Aktay, 2005).

İlkokul, bireyleri iyi bir toplum, ülke ve dünya vatandaşı olarak yetiştirmeyi amaçlar. Bu hedeflere ulaşmak için sosyal bilgiler dersi önemli bir role sahiptir. Sosyal bilgiler, çocuklara ülkelerinin ve dünyanın değerlerine karşı sorumluluk kazandırarak, onları bilinçli vatandaşlar haline getirmeyi amaçlar (Barth, 1997; akt. Kılıçoğlu, 2012).

Çocuklar, ilköğretim sosyal bilgiler dersi aracılığıyla yaşadıkları toplumu daha yakından tanır ve etkili birer yurttaş olarak toplumun içinde yer almayı öğrenirler. Bu ders, öğrencilere sadece temel bilgileri değil, aynı zamanda toplumsal değerleri, sorumlulukları ve etik kuralları da öğretir. Böylece çocuklar, çeşitli sosyal konularda düşünme ve karar verme yetenekleri kazanarak toplumlarına daha olumlu katkılarda bulunma becerisi geliştirirler.

İlkokul sürecinde sosyal bilgiler dersinin bu şekilde tasarlanması, çocukların dünya görüşlerini genişletmelerine, empati kurmalarına, kültürel çeşitliliği anlamalarına ve demokratik değerlere bağlı bireyler olmalarına yardımcı olur. Bu da ilkokulun, bireylerin sosyal ve kültürel gelişimine katkıda bulunan kritik bir dönem olduğunu vurgular (Öztürk ve Deveci, 2011).

Etkili vatandaş yetiştirmek, sosyal bilgilerin en temel amaçlarından biridir ve bunun nedeni, etkili yurttaşların bulundukları toplumun kültürünü benimsemesi, özümsemesi ve geliştirmeye yönelik bir düşünceye sahip olmalarıdır (Safran, 2008). Bu bağlamda, sosyal bilgiler okul programı çeşitli disiplinlerden yararlanır, bu disiplinler arasında antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimleri bulunur (Öztürk ve Deveci, 2011).

Çağdaş sosyal bilgiler anlayışına göre, Türkiye'de sosyal bilgiler programının genel amaçları arasında, sadece bilgi ve beceri kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda etkili bir vatandaş yetiştirme çabası da vardır (Öztürk, 2011). Bu, sosyal bilgilerin dayandığı bilgi temellerinin, öğrencilerin geçmişlerinden ders alarak, olumlu beklentiler oluşturarak, ülkelerini ve milletlerini seven, demokratik değerlere önem veren, toplumlarına yararlı ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek üzere kapsamlı bir şekilde tasarlandığını gösterir (Şahin, 2020; Yılmaz, 2019).

Bu amaçlar doğrultusunda sosyal bilgiler dersi, öğrencilere ilkokuldan itibaren geçmişlerini anlama, geleceğe olumlu bir bakış açısı geliştirme, ülkelerine ve milletlerine sevgi duyma, demokratik değerlere saygı gösterme ve sorumluluklarını bilme becerilerini kazandırmayı hedefler. Bu sayede, sosyal bilgiler, genç nesillerin toplumsal sorumluluklarını anlamalarına, küresel dünyada etkin bir şekilde yer almalarına ve çeşitli sosyal konularda düşünme yeteneklerini geliştirmelerine katkıda bulunur.

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin İlköğretimdeki Yeri

Toplumların kültürel değerlerini yeni nesillere aktararak sürekliliğini sağlaması, toplumsal bir süreç olan toplumsallaşmanın bir parçasıdır. Her yeni neslin

bu kültürel değerleri öğrenmesi, toplumun kimliğini ve birliğini sürdürebilmesi açısından önemlidir (Doğanay, 2002). Toplumsallaşma, bireyin toplumun normlarına, değerlerine ve davranış kurallarına uygun bir şekilde yetişmesini ifade eder.

Devlet, her vatandaşının eğitim sürecini düzenleyerek bu toplumsallaşma sürecine etki eder. Bu süreç, bireyin yaşamı boyunca katıldığı tüm eğitim kademelerini etkiler. İlköğretim, bu sürecin temelini oluşturan bir basamaktır ve devlet, toplum amacına uygun vatandaşlar yetiştirmek için ilköğretimden başlamak üzere eğitimi düzenler (Tanırlı, 2007). Bu noktada, Sosyal Bilgiler dersi devletin amacına ulaşmada önemli bir araçtır.

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin hayat görüşlerini şekillendiren, doğaya ve insana karşı yapıcı davranışlar geliştirmelerine yardımcı olan bir ders olarak öne çıkar (Kan, 2006). İlkokuldan itibaren öğrencilere, içinde yaşadıkları toplumu tanıma, yakın çevrelerini anlama ve etkili bir vatandaş olarak kendilerini yetiştirme fırsatı sunar (Deveci, 2011).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğrencilerin sadece sözel, sayısal ve bilimsel bilgileri değil, aynı zamanda öz güven, öz disiplin ve ahlaki bütünlük içinde bu bilgileri etkili bir şekilde kullanma ve günlük hayatta uygulama becerilerini kazanmalarını amaçlar (MEB, 2018). Böylece, öğrenciler topluma yararlı, düşünen, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişir ve kültürel değerlerin sürdürülmesine katkıda bulunurlar. Sosyal Bilgiler dersi, bu amaçlar doğrultusunda bireylerin toplumsal becerilerini ve sorumluluklarını kazanmalarına yardımcı olur.

Sosyal Bilgiler dersi, ilkokulda sosyal davranış bilgilerine odaklanarak, öğrencilere etkili ve üretken davranışlar geliştirmeyi hedefler. Bu amaçların yanı sıra, öğrencilere karar verme yeteneği kazandırmayı, demokrasiyi benimsemeyi ve temel tarihi olayları kavramayı amaçlar (Demirtaş ve Barth, 1997; akt. Kılıçoğlu, 2012). Bu ders, öğrencilere çevrelerini, insanları, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini, geçmişlerini ve günümüzü anlama fırsatı sunar.

Sosyal Bilgiler dersi, kültürel mirası ele alarak bu mirasın günümüzdeki yansımalarını toplum hayatına taşıyan bir derstir (Günden, 1995). Bu bağlamda, öğrenciler sadece teorik bilgileri değil, aynı zamanda kültürel mirasın yaşayan

unsurlarını da öğrenirler. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilere toplumla etkileşimde bulunma ve toplumun geçmişini anlama yeteneği kazandırmayı amaçlar.

Devlet, eğitim sistemi içinde Sosyal Bilgiler dersine büyük önem verir. Çünkü bu ders, çocukların toplumsal değerleri öğrenmelerini, demokratik düşüncüyü benimsemelerini ve toplumlarına yararlı bireyler olmalarını sağlar. Devletin Sosyal Bilgiler dersine verdiği bu önem, müfredatta ilkokuldan itibaren yer almasını sağlar. İlkokuldan başlayarak eğitim sürecinin her aşamasında devam etmesi, Sosyal Bilgiler dersini ilkokulda öğrencilere kazandırılması gereken en önemli derslerden biri haline getirir. Bu sayede, çocuklar toplumla etkileşime girebilen, demokratik değerlere sahip, kültürel mirası anlayan ve bu mirası gelecek kuşaklara aktarabilen bireyler olarak yetişirler.

2.1.1. 4. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

Sosyal Bilgiler terimi, ilk olarak ABD'de kullanılmış ve ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu ülkede, 1890 yılında vatandaşlık eğitimine önem verilmiş ve 1892 yılında toplanan bir öğretim konferansında idare, ekonomi ve tarih konuları "sosyal bilgiler" ismi altında bir araya getirilmiştir. Daha sonraki yıllarda, tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi öğretimine artan ilgi üzerine, 1916 yılında toplanan Milli Eğitim Derneği Sosyal Bilgiler Komitesi, sosyal bilgiler dersinin ortaokullara da eklenmesini teklif etmiştir (Taşlı, 2000).

Sosyal bilgiler programı, ABD'de 1923 yılında daha katı bir şekil almış ve zaman içinde gelişimini sürdürmüştür. Ancak, sosyal bilgiler konularının ayrı ayrı, farklı sınıflarda öğretilmesinden ziyade birbiriyle entegre edilmiş bir sentez içinde ele alınması yaklaşımı, 1944 yılında benimsenmiştir. Bu yaklaşım, Amerikan Tarihi Komitesi'nin raporuyla okullarda benimsenmiş ve sosyal bilgilerin ayrı konulardan ziyade tek bir alana odaklanması gerektiği fikrine geçilmiştir. Ancak, 1970'li yılların sonlarına doğru, ABD'de Ulusal Bilim Vakfı tarafından yapılan araştırmalar, "Yeni Sosyal Bilgiler" uygulamasının başarısız olduğunu göstermiş ve bu dönemde "temele dönme" hareketi ile birlikte sosyal bilgiler öğretiminde yeniden geleneksel yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır (Naylor ve Diem, 1987).

ABD'de başlayan bu gelişmeler, diğer ülkeleri olduğu gibi Türkiye'yi de etkilemiştir. Ülkemizde sosyal bilgiler dersi ilk kez 1952 yılında öğretmen okulları programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin yerine konmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı, 1948 programının ilkokullarda uygulanmasına dair yaptığı araştırmalar sonucunda istenilen hedeflere ulaşamadığını ve eğitimde yeni gelişmelerin programın değişmesini gerektirdiğini belirlemiştir. Bu doğrultuda ortaya atılan fikir, 1962 ilkokul program taslağına yansımış ve bu program içinde sosyal bilgiler "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında yer almıştır (Karagözoğlu, 1966).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi programı, bir süre deneme okullarında uygulanmış ve bu süreçte programın aksayan yönleri belirlenmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda düzenlemeler yapılarak 1968 ilkokul programı oluşturulmuş ve bu program, 1968-1969 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmıştır. Bu yeni programda, daha önce "Toplum ve Ülke İncelemeleri" olarak adlandırılan ders, "Sosyal Bilgiler" olarak yeniden isimlendirilmiştir. Konular, sentezlere tabi tutularak çalışmalar ünitelendirilmiş ve sosyal hayata uygun hale getirilmiştir. Daha sonraki yıllarda, ortaokullara giren Sosyal Bilgiler dersi uygulamalarına 1985-1986 öğretim yılında son verilmiş ve bu alandaki dersler bağımsız hale getirilerek Milli Tarih, Milli Coğrafya, Vatandaşlık Eğitimi gibi dersler oluşturulmuştur. 1990-1991 eğitim-öğretim yılından itibaren ise program yeniden düzenlenmiş ve günün şartlarına uygun hale getirilmiştir. İlkokulların ortaokullarla birleştirilmesi ve 8 yıllık kesintisiz eğitimin başlaması, ilköğretim programlarının yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim okullarının 4, 5, 6, 7. sınıflarına 3'er kredilik ders olarak eklenmiştir. Ayrıca, 8. sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile 7. ve 8. sınıfta Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersleri, sosyal bilimler ünitelerinden bağımsız olarak ayrı dersler olarak programda yer almıştır (Taşlı, 2000). Bu değişikliklerle birlikte Sosyal Bilgiler dersi, Türkiye'deki ilköğretim sisteminde önemli bir konumda yer almış ve öğrencilere sosyal bilimler alanında geniş bir perspektif sunmayı amaçlamıştır.

2005 yılında çıkarılan Yapılandırmacı Anlayışa dayanan yeni 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı, haftada 3 saatlik bir ders olarak belirlenmiştir. Bu program, çağdaş bilgi üretme ve kullanma becerilerini kazandırmayı amaçlamaktadır. Davranışçı yaklaşımların ötesine geçen bu program, bilginin taşıdığı değeri ve

bireyin varolan deneyimlerini dikkate alarak yapılandırmayı önemseyen bir anlayışı benimsemektedir. Öğrenci merkezli, etkinlik merkezli ve bireysel farklılıkları gözетerek öğrencinin çevreyle etkileşimine olanak sağlayan bir yaklaşımı benimsemektedir. Sosyal Bilgiler dersi, "Birey ve Toplum", "Kültür ve Miras", "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", "Zaman, Süreklilik ve Değişim", "Bilim, Teknoloji ve Toplum", "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler", "Güç, Yönetim ve Toplum" ve "Küresel Bağlantılar" adlı dokuz öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır (İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı, 2005).

2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren 6. sınıf Sosyal Bilgiler programında değişiklikler yapılmıştır. 6. sınıflarda sadece Sosyal Bilgiler dersi yer almaktadır. 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi ile sadece 8. sınıflarda T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, Sosyal Bilimler ünitelerinin dışında bağımsız olarak işlenecektir. Bu değişikliklerle birlikte öğrencilere daha etkin bir eğitim sunulması ve sosyal bilgilerin daha derinlemesine işlenmesi amaçlanmaktadır.

2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılan değişikliklerle sosyal bilgiler öğretiminde önemli adımlar atılmıştır. Yeni programlar, öğrenci merkezli ve yapılandırmacı yaklaşımları benimsemiş, bu da öğrencilere daha aktif bir öğrenme deneyimi sunmayı amaçlamıştır. Bu dönemde, öğretim programları öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeyi hedeflemiştir.

2013 yılında yapılan eğitim reformları ile birlikte, sosyal bilgiler öğretim programı tekrar gözden geçirilmiş ve güncellenmiştir. Bu değişikliklerle birlikte, programın daha esnek ve güncel ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi sağlanmıştır. Program, öğrencilerin küresel dünyada daha etkili bireyler olmalarına katkı sağlayacak şekilde revize edilmiştir.

2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yine kapsamlı bir güncelleme yapmıştır. Bu güncellemelerle birlikte, dijital okuryazarlık, çevre bilinci ve etik değerler gibi konular programa eklenmiştir. Ayrıca, teknoloji kullanımı ve proje tabanlı öğrenme gibi modern eğitim yaklaşımları

da programa dahil edilmiştir. Bu değişiklikler, öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerini kazanmalarına yönelik önemli adımlar olarak görülmüştür.

Günümüzde Sosyal Bilgiler dersi, ilkokuldan itibaren öğrencilere toplumsal değerler, vatandaşlık bilinci ve demokratik değerlere sahip olma gibi temel becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Modern eğitim yaklaşımları ve teknolojinin entegrasyonu ile sosyal bilgiler öğretimi daha etkili ve ilgi çekici hale gelmiştir. Bu, öğrencilerin hem yerel hem de küresel konularda bilinçlenmelerine ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamaktadır.

2.2. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretimi

Tarih, sosyal bilimler içinde yer almasıyla doğrudan insanın geçmişine, kültürüne ve toplumsal yapısına dair önemli bilgiler sunan bir disiplindir. Tarih eğitimi, verildiği toplumun ve ulusun ideolojik yapısını belirleyen faktörlerle şekillenir. Bu eğitim, öğrencilere milli bilinç, vatan sevgisi ve yurttaşlık duygularını kazandırmada önemli bir rol oynar. Tarih, geçmişini anlamak, geçmişten ders çıkarmak ve geleceği inşa etmek için bir kılavuz olarak hizmet eder. Tarih öğretimi, bireylerin, toplumların ve ulusların ortak kültürel değerlerini anlamalarına ve bu değerlerle bir arada olmalarına katkıda bulunur (Vurgun, 2016). Bireyin geçmiş kavramı kendiliğinden gelişirken, tarihe dair bilgilerin özellikle kaynaklara dayalı olarak üretilmesi üzerine çalışmalar yapılması gerekir.

Bu değerler, toplumları bir arada tutan temel unsurlardır. Tarih bilinci, bir ülkenin veya toplumun varlık nedenini, kültürel kimliğini ve geçmişini anlamak için kritik bir araçtır. Birçok ülkede, milli kimliğin oluşturulmasında tarih bilincinin önemli bir rol oynadığı kabul edilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen tarih dersi amaçları, tarih öğretiminin kimlik inşasıyla sıkı bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Tarih dersi, öğrencilere geçmişlerini, kültürlerini ve ulusal kimliklerini anlamaları için bir fırsat sunar. Bu bağlamda, tarih öğretiminin amacı, öğrencilere milli bilinç kazandırmak, vatan sevgisi aşılamak ve yurttaşlık duygularını güçlendirmektir (Vurgun, 2016).

Bu bağlamda tarih öğretiminde amaçlanan kazanımların zaman içerisinde süreklilik göstererek tarih öğretim programlarına da yansıdığı görülmektedir. MEB tarafından belirlenen tarih dersi amaçlarında yer alan aşağıdaki ifadeler tarih öğretimi ile kimlik inşası arasındaki sıkı ilişkiyi ortaya koymaktadır (MEB, 2018):

- Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanlarını ve milletlerini sevmelerini, haklarını bilip kullanmalarını, sorumluluklarını yerine getirmelerini öngörmektedir.
- Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki rolünü anlamaları ve demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları hedeflenmektedir.
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğu bilincini oluşturmak da önemli bir amaçtır.
- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel unsurları kavramaları ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunmaları istenmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda tarih dersi, öğrencilerin toplumlarına ve ülkelerine uyum sağlamalarını, vatan sevgisi ve ahlaki değerleri benimsemelerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Tarih dersinin sosyal bilgiler kapsamında, düşünebilen, eleştirel ve üretken bireyler yetiştirmeyi amaçladığı ifade edilmekte ve bu doğrultuda vatan sevgisi ve ahlaki değerlerin aşılması, Türk toplumunun ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Keçe, 2013).

2.2.1.Tarih Nedir?

Tarih kelimesi Sami dillerindeki v-r-h (verrehe) kökünden gelir. İbranice Yerah anlamına gelirken, Arapça'da ay veya hilali görmek anlamına gelir (Demirel, 2015). Elbette tarih kelimesinin Batı dillerinde farklı anlamları vardır. Yunanca 'istoria' kelimesinden gelir (Latince: historia, Fransızca:histoire, İngilizce:history, İtalyanca:storia, Almanca:historie). İstoria sözcüğü zamanla geçmiş hakkında bilgi verme, geçmiş yorumlama anlamını kazanmıştır (Özlem, 1996).

"Tarih nedir?" Sorunun cevabını ararken bu sorunun genel kabul görmüş tek bir cevabının bulunmadığını belirtmek gerekir. Tarihin tanımı ve işlevi konusunda tarihçiler arasında bir görüş birliğinin bulunmadığını söylemek mümkündür. Günümüze kadar tarih birçok tarihçi tarafından tanımlanmıştır. Tarihçilerin yaptığı tanımlara bakıldığında birbirlerinden çok farklı ya da çok benzer oldukları görülmektedir. Önemli tarihçilerimizden Zeki Velidi Togan (1981) tarihi şu şekilde tanımlamıştır: "Olayların akışını, yani maddenin ve eşyanın geçmişini ve bugününü ifade eden her yazı ve her hikaye, tarih olarak tanımlanabilir. " Togan aynı eserinde: "Tarih, olayların maddi ve manevi sebeplerini, sebepler ve olaylar arasındaki ilişkileri araştırır ve belirler." Geçmişten gelen her şey tarihe konu olabilir ancak tarih çoğunlukla geçmişte yaşamış insanların faaliyetlerine ve milletlerine odaklanır.

Tarihe önemli katkılarda bulunan isimlerden E. H. Carr (1991) şöyle diyor: "Tarih, tarihçi ile olaylar arasında bir etkileşim süreci, bugün ile yarın arasında bir diyalogdur." şeklindeki tanımı, tarihin sadece geçmişi değil, aynı zamanda bugünü ve geleceği de içeren dinamik bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Köstüklü'nün (2016) tanımında ise tarih, geçmiş toplumların siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel eylemlerini belgelere dayalı, neden-sonuç ilişkisi içinde ve objektif olarak inceleyen bir sosyal bilim olarak tanımlanmaktadır.

Tarih, insanın toplumsal yaşamının zaman ve mekân boyunca incelenmesini sağlayan bir disiplindir. İyi bir tarihçi, olayları kendi zamanı ve ortamı içinde değerlendirebilir, toplumun ve bireyin yer ve zaman bağlamındaki sınırlarını, değişimini ve sürekliliğini anlayabilir. Tarih, geçmiş anlamak, geçmişten ders çıkarmak ve toplumların kimliklerini oluşturan unsurları anlamak için önemli bir araçtır (Şıvgın, 2009).

Başta da belirttiğimiz gibi, tarihin tanımı konusunda pek çok farklı görüş bulunsa da, "Tarihle ilgili herhangi bir cümlede geçmiş kelimesinin yer almaması düşünülemez" (Safran, 2010). Geçmiş kavramının tarihin vazgeçilmez bir unsuru olduğu açıktır.

Tarih bilimi, sosyal bilimlerin önemli alt dallarından biri olarak kabul edilmektedir. Tarih, geçmişe ve bugüne dair sorunları inceleyerek bu sorunlara yanıtlar bulma amacını taşır. Deney ve gözlemlerin bulunmaması, tarihi bilim olarak

değerlendirmenin önünde bir engel değildir. Tarih, geçmişte yaşanan olayları belgeler üzerinde analitik bir bakış açısıyla inceleyerek neden-sonuç ilişkilerini araştırır (Demirel, 2015).

Sonuç olarak, tarih geçmişin, şimdiki zamanın ve geleceğin birbirine bağlı olduğu, insanların eylemlerinin ve toplumların gelişiminin incelendiği bir bilim dalıdır. Geçmiş anlama ve değerlendirme süreci, toplumları anlamak ve geleceği şekillendirmek için önemlidir. Tarih, bilgiye dayalı, tarafsız ve eleştirel bir bakış açısıyla olayları inceleyen bir sosyal bilimdir.

2.2.2. Tarihin Önemi ve Amaçları

Tarih, sosyal bilgilerin en önemli disiplinlerinden biridir. Sosyal bilimleri oluşturan tüm disiplinlerin tarihle kesin bir bağlantısı vardır. Toplumların geçmiş olaylarını nedensel ilişkiler kurarak inceleyen ve bu ilişkileri belge ve kalıntılara dayandıran, olayları yer ve zamanda gösteren bir disiplindir (Paykoç, 1991).

Literatürde tarih biliminin birçok tanımı bulunmaktadır. En basit haliyle tarih, "geçmişin bilimi" olarak tanımlanır. Marc Bloch, tarihi "zamandaki insanın bilimi" olarak tanımlar (Bloch, 1953). Amerikalı tarihçi Frederick Jackson Turner, tarihi "geçmişten gelen bilgiler ile günümüzde meydana gelen bilgilerin eleştirel bir anlayışla incelendiği kalıntılar" olarak ifade eder (Turner, 1935). E.H. Carr ise tarihi "tarihçi ile olaylar arasında sürekli bir etkileşim, geçmiş ile bugün arasında devam eden bir diyalog" olarak tanımlar (Carr, 1961).

Erden'e (1998) göre tarih, insanın geçmişteki eylemlerini ele alır ve bu eylem ve olayları açıklığa kavuşturmak ve soruları yanıtlamak için bilgi toplar, kaydeder ve yorumlar. Tarih öğretimini zorlaştıran ve ezberlemeye yönelmeye sevk eden şey, Tarihin geçmişin bilimi olması ve geçmişteki olayları incelemesidir. Ancak tarih hiçbir zaman bilgilerin ezberlenmesinden ibaret olmamalıdır; bilgiyi analiz edip eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayarak zamanın akışına katkıda bulunmalıdır (Ata, 2002).

Önceleri sadece devletlerin askeri ve siyasi olaylarını ve yöneticilerin hayatlarını konu alan tarih, 19. yüzyıldan itibaren alanını genişleterek devletlerin ve

toplumun tüm kurumlarını ilgilendiren, kendi bünyesini oluşturan bir bilim dalı haline gelmiştir. (Karaköse, 2003). Tarihin bir bilim dalı haline gelmesi, bu konuların ilkokul düzeyinde öğretilmesinde, tarih konularının öğretiminin öneminin artmasında ve eğitim programlarında ders olarak yer almasının sağlanmasında etkili olmuştur.

Çocuğun eğitim hayatında tarih bilgisiyle ilk kez ilkokul 4. sınıfta karşılaştığı görülmektedir. Bu nedenle bu konuların öğretilmesinde çocukların gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir. Çocuk öncelikle neden tarih okuduğunu bilmeli, kendisini ve toplumu anlamalı, insan-toplum ilişkisini anlamalıdır. Ayrıca çocuk; Geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek zamanları ayırt edebilmeli, içinde yaşadığı toplumu, ülkeyi ve toplumsal yapıları (devlet gibi) ayırt edebilmelidir (Bilici, 1998). Elbette bunları öğretirken öğrencinin seviyesini de unutmamak ve öğrencilerin derse ilgi duymasını sağlamak gerekir.

İlkokulda tarih öğretiminin çeşitli amaçları vardır. Ulusoy (2008) tarih öğretiminin amaçlarında öğrencilerin geçmişi ve bugünü anlamalarına yardımcı olmanın önemini vurgularken, Köstüklü (1999) çalışmalarla öğrencilerin zihinsel gelişiminin sağlanması, kendilerini hayata hazırlama, zihinsel gelişimlerinin sağlanması boyutunu ele almaktadır. Ayrıca Özalp (2000) öğrencilere tarihsel bilginin yanı sıra eleştirel düşünme ve araştırma becerilerinin yanı sıra geçmişi farklı açılardan görebilme becerisinin de kazandırılması boyutunu vurguladığı görülmektedir. Dilek'e (2002) göre tarih öğretimi, sosyalleşmenin yanı sıra kültürel mirasın devamı ve öğrencinin kişisel gelişiminin bir parçası olarak da değerlendirilmektedir. Aynı şekilde tarih dersleri de öğrencinin vatandaşlık eğitimi alması için bir araç olarak görülmektedir. Pragmatizm anlayışına sahip olan John Dewey, tarih öğretiminin amacının "çocuğun toplumsal yaşamın değerlerini anlamasını sağlamak, insanların birbirleriyle etkin iş birliğini kolaylaştırmak ve teşvik etmek, sosyalleşmelerini sağlamak" olduğunu belirterek, tarihin bir bilgi yığını değil, geçmişten günümüze aktarılan bir ders olduğunu ifade etmiştir (Ata, 2002).

Atatürk; Tarih derslerinin öğretime özel önem verilmesi gerektiğini vurgulayarak, "Yeni nesillere öğretmenin gerekliliğine değinerek, her şeyden önce Türkiye'nin istikbaline, kendi nefesine, vatanına düşman zihniyetlerle mücadele edilmesi gerektiğini" vurgulamıştır (Yuvalı, 1990). Farris (2001) ise tarih konularının

öğretim amaçlarında tarihsel sorgulama becerilerinin geliştirilmesine vurgu yapmıştır. Bu beceri ile öğrencilerin kronolojinin yanı sıra yeni bilgileri ve kanıtları kullanarak tarihi olayları keşfetmeleri sağlanır. Bu beceri, öğrencilere yalnızca tarihi olayların kronolojisini öğretmekle kalmaz, aynı zamanda kanıt ve bilgileri kullanarak olayların neden meydana geldiğini keşfetmelerine de olanak tanır. Böylece geçmiş olayları doğru analiz edebilir, bugünü doğru anlayabiliriz (Öztürk, 2012). Ayrıca tarih konularının öğretilmesi, öğrencilerin geçmişteki olaylar sayesinde günümüz ülke ve dünya sorunlarını değerlendirmesi sağlanabilir (Karagözoğlu, 1966).

MEB 2018 Sosyal Bilgiler Ders Programı'na göre, Sosyal Bilgiler dersinin tarih konularının öğretim amaçları, öğrencilerin Türk kültür ve tarihini oluşturan temel unsurlar ve süreçleri anlamalarını sağlamaktır. Program, milli bilinci oluşturan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinin gerekliliğini kabul ettirir. Ayrıca, öğrencilerin farklı dönem ve mekanlara ait tarihsel kanıtları sorgulamalarını, insanları ve nesneleri anlamalarını, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmelerini, değişim ve sürekliliği algılayabilmelerini ve eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler olarak doğru ve güvenilir bilgiye nasıl ulaşacaklarını öğretmeyi amaçlamaktadır (MEB,2018).

2.2.3. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretimi

İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularının öğretimi, Sosyal Bilgiler dersi içindeki "Kültür ve Miras" öğrenme alanıyla sağlanmaktadır. Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı, kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Bu alan, Türk kültürünü oluşturan temel unsurlardan yola çıkarak, kültürün korunmasını ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler, kültürel unsurların bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu anlarlar. Ayrıca, kültürümüzün dünya kültür mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığını da öğrenirler.

Bu öğrenme alanı öğretilirken öğrencilere aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik gibi değerlerle birlikte, kanıt kullanma, zamanı ve

kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama gibi beceriler de kazandırılmalıdır (MEB, 2018). Bu öğrenme alanında dört kazanım bulunmaktadır:

- **SB.4.2.1:** Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.
- **SB.4.2.2:** Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.
- **SB.4.2.3:** Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.
- **SB.4.2.4:** Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar. Bu kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.

Tarih öğretimi amaçları ile ilgili yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, tarih konularının öğretimi oldukça önemli bir konudur. Bu yüzden tarih konularının ilkokuldan itibaren öğrencilere verilmeye başlanması büyük önem taşımaktadır. Bu konuların öğretiminde ve öğrencilerin bu amaçlara ulaşmasında en büyük görev öğretmenlere düşmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi içindeki Kültür ve Miras öğrenme alanıyla sağlanmaktadır. Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı, kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel unsurlardan yola çıkarak, kültürün korunmasını ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır (MEB, 2018). Kültür bir milletin varlığında ve geleceğe taşınmasında temel unsur olarak kabul edilmektedir. Özellikle son yıllarda milli kültürün eğitim hayatındaki önemini vurgulayan çalışmaların yapıldığını görmekteyiz.

Böylece öğrenciler kültürel unsurların bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu anlarlar. Ayrıca öğrenciler kültürümüzün dünya kültür mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığını da öğrenirler. Bu öğrenme alanı öğretilirken öğrencilere aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve

vatanseverlik gibi değerlerle kanıt kullanma, zamanı ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama gibi beceriler de kazandırılmalıdır (MEB, 2018). Bu öğrenme alanında dört kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar şu şekildedir:

“SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.

SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.

SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.

SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar. Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır”.

Tarih öğretimi amaçları ile ilgili yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere tarih konularının öğretimi oldukça önem arz eden bir konudur. Bu yüzden Tarih konularının ilkokuldan itibaren öğrenciye verilmeye başlanması önem taşımaktadır. Bu konuların öğretiminde ve öğrencilerin bu amaçlara ulaşmasında hiç kuşkusuz en büyük görev öğretmenlere düşmektedir.

2.2.3. Tarih Konuları Ne Zaman ve Nasıl Öğretilmeli?

Eğitim sistemimizde tarih bilgisi çocuklara ilk kez 4. ve 5. sınıflarda tanıtılmaktadır. 10-11 yaşlarındaki öğrencinin henüz çocukluk çağında olduğu göz ardı edilmemelidir. Çocukların zihinsel yapıları yaş özelliklerine göre belli bir gelişim çizgisi gösterdiğinden, öğrenci ancak zihinsel yapısı bilgi ve beceri almaya hazır olduğunda zihinsel özümseme ve uyumu gerçekleştirebilir. Zihinsel yapının işlevlerini yerine getiremediğini öğrenmek kalıcı olmayacağından genellemeye uygun olmayacaktır (Bilici, 1998).

Rousseau'ya (1966) göre tarih öğretimi çocukluk çağına uygun değildir. Çünkü tarih görünen olay ve olguların ötesindedir. Tarihsel nedenleri ve sonuçları

anlamadan gerçeklere nüfuz etmek mümkün değildir. Sebepleri ve sonuçları tartışacak bir tarih dersi bu yaştaki çocuklara uygun değildir. Rousseau'ya göre tarih öğretimi için en uygun dönem 15 yaş ve üzeridir. Bazı eğitimciler 11-13 yaş aralığının çocukların kahramanlara öykünme yaşı olduğu, dolayısıyla tarihin bu yaşlar için büyük adamların biyografilerine indirgenerek verilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır (Ata, 2003).

Selçuk'a (2003) göre, soyut işlemler dönemine ulaşan çocuklar (12 yaş ve üzeri) mantıksal düşünme açısından yetişkin düzeyine ulaşmaktadır. Soyut işlemler aşamasındaki bireyler, tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini kullanarak akıl yürütebilir ve sorunları çözmek için somutlaştırmaya ihtiyaç duymazlar. Bu dönemdeki kişiler, analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde soyutlamalar yapabilirler. Nesneler ve olaylar görünmese de soyutlamalar yaparak, görünen olay ve olguların ötesinde sebep-sonuç ilişkilerini kavrayabilirler.

Ancak, 4. ve 5. sınıf öğrencileri henüz somut işlemler döneminin son evresi ve soyut işlemler döneminin başlangıcındayken, soyut tarih konularıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum, öğrencilerin öğrenme süreçlerini zorlaştırmakta ve tarih dersine karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olabilmektedir. Tarih konularının öğretiminde karşılaşılan sorunları ve tarih öğretimine yönelik eleştirileri birkaç başlık altında toplamak mümkündür:

1. **Gelişimsel Uygunluk:** Tarih konularının, öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyine uygun şekilde sunulmaması, öğrenme güçlüklerine yol açmaktadır. Soyut kavramlar, henüz somut düşünme evresindeki öğrenciler için anlaşılması zor olabilmektedir.
2. **Motivasyon ve İlgi:** Tarih dersinin, öğrenciler için ilgi çekici ve motive edici hale getirilmemesi, bu derse karşı olumsuz tutumlar geliştirmelerine neden olmaktadır. Tarih konularının, öğrencilerin günlük yaşamlarıyla bağlantı kurularak öğretilmesi, ilgi ve motivasyonu artırabilir.
3. **Öğretim Yöntemleri:** Geleneksel öğretim yöntemlerinin, öğrencilerin aktif katılımını sağlamada yetersiz kalması, tarih dersinin etkinliğini azaltmaktadır. Etkileşimli ve öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin kullanılması, öğrenme sürecini daha etkili kılabilir.

4. **Materyal Kullanımı:** Tarih öğretiminde, uygun ve çeşitli materyallerin kullanılmaması, öğrencilerin konuları somutlaştırarak anlamalarını zorlaştırmaktadır. Haritalar, görseller, videolar ve interaktif materyallerin kullanılması, soyut tarih konularını daha anlaşılır hale getirebilir.

Bu sorunların giderilmesi, tarih öğretiminin daha etkili ve öğrenci odaklı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Öğrencilerin tarih dersine karşı olumlu tutum geliştirmeleri ve tarihsel bilgileri anlamlı bir şekilde öğrenmeleri için öğretim stratejilerinin gözden geçirilmesi ve uygun materyallerin kullanılması gerekmektedir.

Bu sorunlardan ilki ders saatlerinin kısıtlı olmasıdır. 1997 yılında zorunlu eğitim süresinin kesintisiz sekiz yıla çıkarılmasına paralel olarak ilkökul (5) + ortaokul (3) sistem programında ders tekrarı da kaldırıldı. Ancak bu gelişme okullarda öğrenci merkezli eğitime geçiş için gerekli program temelini oluşturamamıştır. Bunun nedenlerinden biri, programın uzun yıllara yayılmasına rağmen haftalık ders saatlerinin bir saat kısaltılması; Tam tersi kapsamı genişletmektir. Bu durum, mevcut programı yılsonuna kadar bitirmek isteyen ve aslında bunu yapması beklenen öğretmene "ezberci" eğitimden başka seçenek bırakmamaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003).

Öğrencilerde karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmek için gerekli olan aktif öğrenme etkinliklerinin böyle bir programla gerçekleştirilmesi çok zor, hatta imkânsız olduğundan ya hedef davranışlardan bir kısmından vazgeçilmesi ya da haftalık ders sayısının artırılması gerekmektedir. Ders saati 1968 programında olduğu gibi beşe indirilmiştir (Sönmez, 1997).

İkinci sorun ders kitaplarının mevcut durumudur. Eğer amaç eğitime dolaylı olarak katkı sağlamaksa ve seviye "ilkokul" ise tarih öğretimi ancak masalları çağrıştıran tarzda yazılmış kitaplarla ve doğru seçilmiş örneklerle yapılabilir. Ancak Türkiye'de son 30-40 yıldaki müfredat ve ders kitabı değişimlerine bakıldığında, bunun tersi grafiğin dikey bir eğri çizdiği görülmektedir (Sakaoğlu, 1994). Ders kitaplarındaki kavramlar anlam bakımından doğru kullanılmamaktadır. Bu eksik ve yanlış kullanımlara sadece okullardaki öğretim materyallerinde değil, okul dışı tarih

alışmaları ve araştırmalarında da rastlamak mümkündür. Bu kavramlara birkaç örnek verebiliriz.

Bilindięi üzere, söz konusu coğrafya güneyde Alp sisteminin en yüksek sıradağlarını oluşturan Himalayalar, kuzeyde Sayan Dağları ve Baykal Gölü çevresindeki dağlar, batıda Hazar Denizi ve doğuda Büyük Kingan Dağları arasında kalan geniş bir alanı kapsamaktadır. Asya'nın kalbi olarak da kabul edilen bu bölge, tarih boyunca genel olarak Türk unsurlarının hakimiyeti altında olduğundan "Türkistan" olarak adlandırılmıştır. Pamir ve Altay Dağları arasındaki dağlık bölgenin doğu kısmına "Doğu Türkistan", batı kısmına ise "Batı Türkistan" adı verilmektedir.

Her ne kadar Barthold gibi ünlü oryantalistler bu coğrafya için "Türkistan" terimini kullansalar da, Batı'da sanayi devrimiyle birlikte oryantal çalışmaların artmasıyla "Orta Asya" tabiri literatürde yaygın olarak yer almaya başlamıştır. Türkistan ifadesi Türk kimliğini taşıırken, "Orta Asya" daha çok coğrafî bir kavramdır. Bu nedenle modern Batı kaynaklarında "Orta Asya" kavramı tercih edilmiş ve bu terim, Batı'dan çeviriler yoluyla Türk kaynaklarına da girmiştir (Hirsch, 1992).

Bazı yabancı yazarlar, mevcut siyasi durumu göz önünde bulundurarak Doğu Türkistan'a "Çin Türkistanı", Batı Türkistan'a ise "Rus Türkistanı" adını vermektedir. Ahmet Ardel'in belirttiği üzere, Rusya Türkistanı ile Çin Türkistanı arasında yapay bir ayırım yapanların amacı, bu bölgelerin Türk ülkeleri olduğunu unutturmaktır (Köstüklü, 2006).

"Osmanlı İmparatorluğu" tabiri, Batı kaynaklarındaki "Ottoman Empire" ifadesinin tercümesi yoluyla Türkçeye geçmiştir. Etimolojik bir analiz yapıldığında, "Empire," "Imperium," "Imperial," ve "Imperialist" kelimelerinin aynı kökten geldiği görülmektedir. Bu kök, Türkçede "sömürü" ilkesine dayalı bir siyasi oluşum anlamına gelir. "Osmanlı İmparatorluğu" tabirini kullanmak, Osmanlı Devleti'ni sömürgeci devletler sınıfına sokmakta ve tarihi gerçekliğe aykırı bir yargıda bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin tüm resmi kayıtlarında, pullarında, nüfus belgelerinde ve madeni paralarında devletin adı "Devlet-i Aliyye," "Devlet-i Aliye-i Osmâniye," ve "Devlet-i Al-i Osman" olarak geçmektedir. Yani "imparatorluk"

yerine "devlet" tabiri kullanılmıştır. Son yıllarda yayınlanan müfredat ve resmi ders kitaplarında "Osmanlı İmparatorluğu" ifadesinin yer alması, Türk tarihi terimlerinin doğru kullanılması açısından olumlu bir gelişmedir (Köstüklü, 2006).

Ders kitaplarında görülen sorunlardan biri, öğrencileri ezbere hapseden etkinlik eksikliği ve öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin geliştirilmemesidir. İngiltere'de ders kitabı olarak okutulan Ben Walsh'un hazırladığı "İngiltere'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi" ve "Modern Dünya Tarihi" kitapları incelendiğinde, ders kitaplarında resimlerin etkili bir şekilde kullanıldığı, kaynakların bol miktarda gösterildiği görülmektedir. Bu kitaplar, öğrencilerin konular hakkında bilgi edinmelerini sağlamakta ve onları tarihçi olarak görerek farklı sorunlarla karşılaştırmakta ve çözüm bulmalarını teşvik etmektedir. Fiona Reynoldson'un yazdığı "Yirminci Yüzyılda Dünya" ve Colin Shephard'ın "Savaş ve Barış" tarih ders kitaplarında konuların görsellerle desteklenerek öğrencilere duygusal deneyimler yaşatıldığı görülmektedir (Yıldız, 2003).

Üçüncü sorun, kendini yenilemeyen ve tarih öğretiminde ilerlemeyi göremeyen öğretmenlerin varlığıdır. Bu durum, öğrenciler için olumsuz bir model oluşturur. Ancak, model olarak öğrenme, öğrencileri motive etmek için kullanılabilir. Konusunu seven, öğrenmekten ve araştırmaktan keyif alan öğretmenler, öğrencilerine öğrenmenin ve bilmenin hayatı anlamlı kıldığını gösterirler. Öğretmenlerin coşkusu ve bilme tutkusu, öğrencilere yansır ve öğrenmenin artan bir ihtiyaç haline gelmesini sağlar (Açıkgöz, 1995). Türkiye'deki öğretmenlerin çoğu, mesleki gelişim ihtiyacı hissetmemektedir. Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları, sosyal bilgiler ve tarih öğretiminin kalitesini olumsuz etkilemektedir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003).

Dördüncü ve en önemli sorun, öğrencinin öğrenme sürecinde etkili olmaması ve öğrenme-öğretme süreçlerine yenilik getirilmemesidir. Bilişsel öğrenme yaklaşımları, öğrencinin aktif bir katılımcı olduğunu savunur. Öğrenciler, kendi öğrenmelerini yönlendirerek davranışlarını gözlemler ve düzeltirler. De Charms'ın Kişisel Muhakeme Kuramı'na göre, öğrencilerin öğrenme sürecinde aşırı kontrol altında tutulması motivasyonu azaltır; bu nedenle öğrenciye seçim şansı verilmesi

gerekmektedir. Öğrencinin sürekli değerlendirildiği ve etkinliklerin dayatıldığı bir ortam, motivasyon kaybına yol açar (Pinrich ve De Groot, 1990).

Öğretimde uygulanacak stratejiler, izlenecek yöntemler ve kullanılacak ortamlar arasında yakın bir ilişki vardır. Her ders aşaması farklı hedefler içerir ve her aşama için farklı yöntem ve ortamlar gerekebilir. Dersin başında anlatım yöntemi kullanılabilirken, sonrasında becerilerin gösterilmesine ve uygulanmasına imkan veren ortamlar gereklidir. Öğretim yöntemlerini ve ortamlarını seçerken öğretim tasarımcısı çeşitli unsurları dengelemelidir. Daha fazla duyu organıyla iletişim kuran yöntem ve ortamlar, daha kalıcı öğrenmeler sağlar. Öğrenme durumu gerçek hayattaki duruma ne kadar benzerse, öğrenme o kadar iyi olur (Doğan, 1997).

Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğretim materyallerinin güncel gelişmelerini takip ederek kendilerini yenilemeleri, öğrencilerin tarih dersine olan ilgilerini artıracak ve öğrenme süreçlerini daha etkili hale getirecektir. Öğretim süreçlerinin, öğrenci merkezli yaklaşımlar ve etkinliklerle desteklenmesi, öğrencilerin aktif katılımını teşvik ederek öğrenme motivasyonlarını artıracaktır.

2.2.4. Tarih Öğretiminde Geleneksel Yaklaşımlar

Eğitimde geleneksel yaklaşımlar denildiğinde akla, en eski felsefi akımlar olan idealizm ve realizm gelir ve bu akımlar, özcü eğitim felsefesini oluştururlar. Geleneksel eğitim yaklaşımının odak noktası öğretmendir ve bu yaklaşımda tüm güç öğretmende toplanmıştır. Öğrencilerin görevi, öğretmene itaat etmek ve kendilerine verilen görevleri koşulsuz yerine getirmektir. Eğitim ortamı, öğretmen merkezli olarak düzenlenir. Öğrenmenin değil, öğretmenin ön plana çıktığı geleneksel yaklaşımda öğrenciler pasif alıcılar, öğretmen ise bilginin kaynağı ve aktarıcısı olarak aktiftir. Öğretmen-öğrenci iletişimi, ödül-ceza sistemi üzerine kuruludur. Programların dayandığı temel felsefe açısından, bilgi, konu ve öğretmen kazanımına dayalı geleneksel yaklaşımlar ile öğrenci merkezli, problem çözmeye ve duyuşsal özelliklere odaklanan çağdaş yaklaşımlar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların ve değerlerin, son yıllarda çağdaş yaklaşımların tercih edilmesinde etkili olduğu söylenebilir (Akdağ ve Taşkaya, 2018).

2.2.5. Tarih Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar

Eğitim sistemlerinde yaklaşımların önemi yadsınamaz. Kendine güvenen bireylerin yetiştirilmesinde çağdaş yaklaşımların etkili olduğu bilinmektedir. Pragmatizm, varoluşçuluk ve natüralizm gibi felsefi akımlara dayanan ilerlemecilik ve yeniden yapılandırımcılık eğitim felsefesini oluşturan çağdaş yaklaşımlar, çocukların sınıf ortamının aktif özneleri olarak öğrenme süreçlerine katılmalarını ve kendilerini ifade etmelerini teşvik eden demokratik ve öğrenci merkezli yaklaşımlardır. Öğretmenin liderliğinde oluşturulan tartışma ortamlarında fikir birliğine varılması önemlidir. Öğrenme ve öğretme sürecinde hedeflere ulaşmada sınıf etkinlikleri büyük önem taşımaktadır. İstenilen öğrenme düzeyine ulaşabilmek için öğrencinin aktif rol aldığı çağdaş öğrenme yaklaşımlarından, yöntemlerinden ve tekniklerinden yararlanılması gerekmektedir (Güneş, 2014).

20. yüzyılın sonlarından itibaren sosyal ve ekonomik alanda pek çok değişiklik ve gelişme yaşanmıştır. Bu durum, eğitim sistemlerine de yansımış ve yeni yöntem ve yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Ancak, bu gelişmelerin tarih öğretimine yansması zaman almıştır. Geleneksel bir anlayışla tarih dersleri, savaşlar, barışlar, antlaşmalar, isimler ve sayıların ezberletildiği bir ders olarak işlenmekteydi. Son yıllarda geliştirilen yapılandırımcı öğrenme yaklaşımı ile geçmişin görüntülü ve sesli bir şekilde film olarak öğrencilere sunulması daima öğretimi keyifli hale getirmiştir. Yapılandırımcı öğretim kuramının en önemli işlevi, öğrencilere bilgiyi organize etme, oluşturma, yorumlama ve geliştirme olanağı sağlamaktır.

Geleneksel sistemde bilgiyi öğretmenler aktarmakta ya da öğrenciler kitaplardan, internetten veya diğer kaynaklardan bilgiye ulaşmaktadır. Ancak, bilgiyi anlamak, bilgiyi düzenlemekle aynı şey değildir. Öğrenciler, farklı bilgi ve kavramlarla karşılaştıklarında, önceki öğrenmelerinden edindikleri bilgiyi ifade etmek için yeni kalıplar oluştururlar, yani önceki bilgiler ile yeni bilgiler arasında köprü kurarlar. Bu şekilde bilgiyi yeniden yapılandırır ve böylece birey kendisi ve çevresi arasında ilişki kurar. Yapılandırımcı öğrenme kuramının temeli, bilgiyi araştırma, yorumlama ve analiz etme, düşünce sürecini geliştirme, eski ve yeni deneyimleri bütünleştirme ve tüm bunları aktarma becerisidir (Gökkaya Nişancı, 2010).

Tarih öğretiminde çağdaş bir yaklaşım olarak tanımlanabilecek sözlü tarih, yerel tarih, kanıta dayalı tarih ve müze eğitimi gibi konular, sosyal bilgiler öğretimi kapsamında da önemli olduğu gerekçesiyle aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır.

2.2.3.1. Sözlü Tarih

Sözlü tarih, ilk olarak bilimsel alanda tarihsel bilgi oluşturmada bir yöntem olarak kullanılmış olsa da son zamanlarda eğitim kurumlarında tarih ve sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Sözlü tarihin amacı, yazılı belgelerin yanı sıra, toplumsal bir olayın, zaman içinde varlıklarıyla olaylara şekil veren ve katkıda bulunan tanıkların ağzından anlatılması veya hatırlanması yoluyla deneyimi yeniden yorumlamaktır (Küpüç, 2014).

Sözlü tarihin ilkökul düzeyinde kullanılması, öğrencilerin bir tarihinin tarihsel bilgiyi oluştururken izlediği bilimsel araştırma adımlarını uygulamaya çalışmasını, bazı kavram ve kaynakların bilimsel yöntemler açısından önemini, güvenilirliğini ve sınırlılıklarını fark etmesini sağlar. Bu ifadeler dikkate alındığında, sözlü tarihin öğrencilere küçük bir tarihçi olma sorumluluğunu vermesi ve bilgileri yorumlamalarını istemesi açısından 2018 Sosyal Bilgiler Ders Programı'nın amaçlarına uygun olduğu söylenebilir. Sözlü tarih, bireylerin geçmişlerini öğrenmek için kullanabilecekleri en kolay ulaşılabilen yöntemlerden biridir. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde sözlü tarih yöntemiyle öğrencilerin derslerini birincil kişilerden ve sözlü dinleme yoluyla öğrenmeleri de amaçlanmaktadır (Çurku, 2019).

Sözlü tarih uygulamaları öğretmen ve öğrenciler için farklı rol tanımlarını gerektirir. Sözlü tarih yaklaşımının derslerde uygulanmasında öğretmen öğrencilere danışmanlık yapmalı ve sözlü tarih çalışmalarının her aşamasında öğrencilerle iletişim halinde olmalıdır. Öğrencilerin çalışmalarını incelemeli ve onların bakış açılarını geliştirecek açıklamalar yapmalıdırlar.

Sözlü tarih çalışması yaparken dikkat edilecek hususlar ve aşamalar (Kabapınar, 2019):

1. Hazırlık Aşaması

- Konuların belirlenmesi
- Birinci/ikincil el kaynakların incelenmesi
- Görüşme yapılacak kişi/kişilerin belirlenmesi
- Görüşme sorularının belirlenmesi

2. Uygulama Aşaması

- Belirlenen soruların sorulması ve yanıtların Kaydedilmesi
- Kaydedilen verilerin çözümlenmesi verilerin ve düzenlemesi
- Rapor edilme aşaması
- Birincil/ikincil elden kaynaklarla karşılaştırılması

3. Raporun hazırlanması

4. Sunum Aşaması

- Hazırlanan çalışmanın öğrencilere sunulması

Sözlü tarih yaklaşımıyla hazırlanan etkinlikler öğrencilere birçok olumlu davranış ve beceri kazandırabilir. Sosyal bilgiler tarih konularında bu yaklaşıma dayalı olarak uygulanacak öğretim etkinliklerinin yararları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demircioğlu, 2015):

- Öğrencilerin sosyal ve kişilik becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlar.
 - Zaman süreklilik ve değişim olgusunun kazandırılmasında etkilidir.
 - Motivasyonu düşük olan öğrencilerin motivasyonunu artırır.
 - Öğrencilere kıyaslama ve karşılaştırma yeteneği kazandırır.
 - Görüşme sorusu hazırlama, veri toplama, verileri analiz etme ve yorumlama becerilerinin gelişmesine katkı sağlar.
 - Öğrencilerde tarih bilincinin oluşmasına katkı sağlar.
 - Dersler ile sosyal yaşam arasında bağ kurulmasına yardım eder.
 - Olaylara karşı yeni yorumlama şekilleri olabileceğini fark ederler.
 - Belgelerden ulaşılamayan verilere ulaşma olanağı verir.
 - Toplumun her kesiminin sesinin duyulmasını sağlayan bir çalışma alanıdır.
 - Öğrencilerde gözlem ve görüşme becerilerinin iyileşmesine katkı sağlar.
- Diğer başlık öncesi bir özet veya bağlantı cümlesi eklenirse iyi olur birkaç cümle bir geçiş paragrafı olacak şekilde.

2.2.3.2. Yerel Tarih

Bireyin yaşadığı coğrafi sınırlar içerisinde cami, kilise, köprü, çeşme, mezar, anıt, kütüphane gibi dini mekanlar ve müzelerde sergilenen objeler gibi insanların yarattığı insani unsurlar; aşevleri, şifahaneler, kervansaraylar, hanlar, hamamlar, kaleler, saraylar, su kemerleri, bedestenler vb. eserler kültürel miras öğeleri olarak yerel tarih çalışmalarına ışık tutmaktadır. Yerel tarih, kültürel, sosyal, manevi ve tarihi kimliğe sahip tüm olgu ve yapılardan oluşur. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinin öğretiminde de kullanılan yerel tarih yaklaşımı, bugün yaşadığımız çevrenin tarihi geçmişine ait maddi ve manevi değerlerin tanınmasını sağlamaktadır (Yazıcı, 2019).

Geçmişten günümüze uzanan süreçte tarih yazıcılığının hâkim olduğu genel tarih ve milli tarih anlayışı en azından yerel tarih yaklaşımını bünyesinde barındırmıştır. 19. yüzyıla kadar yerel tarih çalışmaları genel tarih çalışmalarının gerisinde kalmıştır. 20. yüzyılda dünyayı etkileyen siyasi ve ideolojik gelişmeler sonucunda yerel tarih çalışmaları yeniden önem kazanmıştır. Bu dönemde sosyal bir varlık olan bireye önem verilmesi, toplumsal olay ve olgulara ve normal diyebileceğimiz sıradan insanların hayatlarına odaklanılması yerel tarih çalışmalarını bir çalışma alanı olarak gündeme getirmiştir. Yerel tarih yaklaşımına yönelik araştırmalar ve çalışmalar olmasına rağmen henüz istenilen düzeyde değildir. Toplumlar küreselleşmenin istenmeyen sonuçlarını önlemek için yerel ve ulusal unsurları kullanma eğilimindedir (Ulutaş, 2018).

Yerel tarih öğretimi alanında dünyada yaşanan gelişmelere rağmen, ilkokul ve ortaokullarda bu öğretim yaklaşımının istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, öğretmenlerin yerel tarih öğretimini yeterince önemsememeleri, yerel tarih uygulamalarının alan gezisi, gözlem, alan ziyareti gibi uygulamaları gerektirmesi nedeniyle izin işlemlerinin zaman alıcı olması yer almaktadır (Arslan, 2015). Ayrıca, sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin bir kısmı, yerel tarih öğretim tekniklerinin nasıl organize edileceği konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip değildir (Arslan, 2015).

Yerel tarih öğretiminin müze ve tarihi yerleri gezmeye dayalı olarak algılandığı, yerel tarih öğretimine yönelik çalışmaların ise genellikle gezi etkinliklerine dayalı olarak planlandığı dikkat çekmektedir. Ancak yerel tarih

öğretim yönteminin temel amacı, öğrencilerin bir tarihçi yardımcısının bakış açısını kazanmalarını ve bu rolü üstlenmelerini sağlamaktır (Kabapınar, 2014). Bunun, konunun belirlenmesinden kaynak toplanmasına, elde edilen verilerden bir eser üretilmesine ve eserin sınıfta sunulmasına kadar bilimsel araştırmanın aşamalarının yaşa uygun düzeylerde deneyimlenmesiyle sağlanacağı belirtiliyor. Ancak bu çerçevede yürütülen yerel tarih çalışmaları, öğrencilerin birer tarihçi asistan olarak araştırma yaparak yerel tarih öğretiminin hedeflerine ulaşmasını sağlayacaktır (Öztaşçı, 2017).

İlkokul öğrencileriyle pek çok farklı yerel tarih öğretimi etkinliği yapılabilir. Hazırlanacak etkinlikler, bölgenin yerel tarih öğretimine uygun olması koşuluyla, antik çağlardan günümüze kadar pek çok konu ile ilişkilendirilebilir. Yerel tarih yöntemine uygun bazı etkinlikler aşağıda verilmiştir (Demircioğlu, 2015):

- Yakın çevredeki insanların geçmişte nasıl bir yaşam tarzı yaşadıklarının ve onların yaşam tarzı ile bugünkü yaşam tarzı arasındaki farkın nedenlerinin incelenmesi.
- Yakın çevredeki yapıların, iş koşullarının, yaşam koşullarının, eğlence hayatının, yeme-içme kültürünün geçmişte nasıl olduğunun incelenerek günümüzle karşılaştırılması.
- Sokak ve bina adlarının nereden geldiğini, bu yerlerin neden farklı yerlerde yapıldığını, ev tipleri ve dini yapıların özelliklerini inceleyerek bu yapıların geçmişten günümüze geçirdiği değişimleri ve nedenlerini araştırmak.
- Yakın çevredeki karayolları, demiryolları ve köprülerin incelenmesi. Bu unsurların o coğrafyada neden yapıldığı ve tarihsel olarak nasıl bir gelişim izlediğinin araştırılması.
- Yaşam ortamındaki kütüphane, müze ve arşivleri ziyaret etmek ve bu kurumlarda yerel tarihe ait unsurları incelemek.
- Yaşadığı çevrenin tarihini bilen bireylerle öğretilen konu ile ilgili röportajlar yapılması.

Öğretmenlerin yerel tarih etkinliklerini düzenlerken ve planlarken de bazı yeterliliklere sahip olmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin uygulayacakları

stratejileri, öğretim yöntem ve tekniklerini çok iyi bilmeleri, ayrıca etkinlik uygulamalarına da iyi derecede hâkim olmaları gerekmektedir (Metin ve Oran, 2014).

2.2.3.3 Kanıt Temelli Tarih

Tarihin hammaddesi bireyin ve toplumun geçmişte yaşadıklarıdır; siyasi, sosyal, ekonomik, askeri, mimari, kültürel vb. faaliyetlerden oluşmaktadır. Tarihin konusu bu faaliyetler sonucunda meydana gelen olay ve olguların tamamıdır. Tarihsel bir olayın veya olgunun ortaya çıkışı pozitif ve doğa bilimleri gibi belli bir düzene sahip değildir. Bu nedenle tarihi bir olayın analizi ve yorumlanması delil gerektirir. Tarih soyut ve karmaşık bir yapıya sahip olduğundan delil olmadan incelenemez. Kanıtların yorumlanması tarih yöntemlerinin temelini oluşturur (Yazıcı, 2019).

Tarih yazımında, tarihçinin erişilen belge ve kaynaklardan elde ettiği delillere kendi yorumunu eklemesi, tarih biliminin objektifliğinin tartışıldığı noktadır. Aynı zamanda, tarihi kaynakların neler olduğu ve bu kaynakların hangi sınıflarda değerlendirildiği sorusu da burada gündeme gelir. Bilimsel tarih çalışmalarında iki tür kaynak kullanılır: birincil kaynaklar ve ikincil kaynaklar. Birincil kaynaklar, doğrudan olayın gerçekleştiği dönemde oluşturulan belgelerdir. İkincil kaynaklar ise tarihçilerin geçmişle ilgili yazdıkları bilimsel ve akademik çalışmalardır ve bu tür kaynaklar dolaylı olarak tarihi bilgileri bize aktarır (Yetiş, 2018).

Amerikan Kongre Kütüphanesi'nin altı alt gruba ayırdığı, tarihsel araştırmaların yürütülmesi için kullanılması gereken birincil kaynak türleri aşağıda listelenmiştir. Bunlar; Nesne kaynakları (aletler, üniformalar, silahlar, icatlar, moda, mezar taşları), görüntü kaynakları (Fotoğraflar, filmler, videolar, güzel sanatlar), işitsel kaynaklar (Sözlü tarih kayıtları, röportaj kayıtları, müzik kayıtları), istatistiksel kaynaklar (Nüfus verileri, haritalar), mimari çizimler gibi), halk kaynakları (aile fotoğrafları, atalara ait aletler, malzemeler ve giysiler), metin kaynaklarıdır (gazeteler, mektuplar, tarihi yemek kitapları, reklamlar, günlükler, bilinen tarihi belgelerin orijinal metinleri) (Akbaba, 2005).

Birincil kaynak/delil değeri taşıyan yukarıda sayılan materyaller incelendiğinde çoğunlukla geçmişten günümüze kadar ulaşabildiği ve ikincil kaynaklara göre daha az zarar gördüğü söylenebilir. Başlıca kanıt türlerinin çoğunu yaşadığımız çevrede karşılaştığımız camiler, türbeler, saraylar, mezar taşları, müzelerdeki elbiseler ve aletler oluşturmaktadır. Bu eserler sosyal bilgiler/tarih öğretiminde tarihi kanıt olarak kullanılabilir. Ayrıca son yıllarda işitsel kaynaklar ve halk kaynakları kategorisine giren kaynakların kullanımının arttığı da söylenebilir (Alabaş, 2007).

Sosyal bilgiler/tarih öğretiminde kullanılabilecek kanıt/kaynaklar şunlardır: Akademik kitaplar, parti programları, mahkeme kararları, güncel istatistik ve tablolar, bilirkişi görüşleri, resmi raporlar, haritalar, gazete/dergi haberleri ve belgeseller vb. Derste bu kaynakların hangileri ve öğrencinin bu kaynaklardan nasıl yararlanacağı aşağıda verilmiştir (Kabapınar, 2019):

Kanıtları anlama ve amaca yönelik bilgi edinme: Öğrencilerin bir tarihçinin bakış açısıyla harekete geçme ve kanıtları analiz etme becerisini kazanmaları beklenmektedir.

Kanıt çevirisi: Kanıtı sorgulama, düzenleme ve yorumlama becerisine sahip olmaları beklenir.

Kanıtların karşılaştırılması: İçerik, tür, zaman, yer, sınırlılık ve güvenilirlik açısından farklı kanıt türlerini tespit etme ve bunları terminolojik bir dille sunma becerisinin kazanılması beklenmektedir.

Delillere özel ürün oluşturma: Delillerden elde edilen bilgileri anlamlandırıp yazılı ve görsel olarak sunabilmeleri beklenmektedir.

Kanıtlarda önyargıyı ortaya çıkarabilme: Kanıt oluşturma amacını, içeriğini, geçerliliğini ve güvenilirliğini belirleyebilmeleri beklenmez.

Kanıtlarda nedenselliği anlama: Kanıtlardan elde edilen bilgileri bağlamsal olarak analiz edebilmeleri, elde edilen bilgileri neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde tarihsel bir tarzda anlayıp açıklayabilmeleri beklenmektedir.

Tarih derslerinde kanıta dayalı öğrenme yaklaşımı öğrencilerin farklı bakış açıları kazanmasını sağlar. Aynı zamanda tarihsel bilginin süreç içinde bulunan farklı

kanıtlarla değişebileceğini, farklı değer yargılarından, inançlardan ve ideolojik yaklaşımlardan beslendiğini, mutlak olmadığını, insan yorumuyla harmanlandığını deneyimler ve tarihsel bilginin farklı olduğunu keşfeder. Bilgi ve deliller şüphelidir. Böylece öğrenci herhangi bir otoritenin belirlediği tarihsel bir gerçekliği kabul etmek yerine kendi tarih algısını ve felsefesini oluşturur (Yazıcı, 2019).

2.2.3.4. Müze Eğitimi

Müzeler, geçmişten gelen pek çok taşınabilir eseri muhafaza edip sergilemenin yanı sıra, ulusların sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel tarihinin tanınmasına da yardımcı olmaktadır. Bu alanlar içerdikleri nesneler açısından; Bilim ve teknoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih ve doğa müzeleri olmak üzere dörde ayrılır. Bu amaçların yanı sıra müzelerden eğitim ve öğretim faaliyetlerinde de yararlanılabilir. Özellikle tarih öğretimi kapsamındaki derslerin kullanımında öğrencilere birçok olumlu davranış kazandıracakları söylenebilir (Demircioğlu, 2015). 21. yüzyılda bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hızlanması, bireyin birçok farklı beceriye sahip olmasını gerektirmektedir. Bu beceriler arasında kazanılması gereken en önemli beceri, öğrenenin bilgiye ulaşabilme becerisidir.

Bilginin nasıl öğrenileceğini öğretmek günümüzün bilgelere ulaşma yarışının en önemli unsurudur. Müzelerin öğretimde kullanılması bu becerinin kazandırılmasına yönelik yaklaşımda önemli bir yere sahiptir. Müze kullanımı etkinlikler aracılığıyla okul dışı öğrenme ortamları arasında yerini almıştır. Ayrıca doğal ve antik sit alanları, kültürel miras listesinde yer alan alanlar, ilçeler, şehirler vb. alanlar da okul dışı öğrenme ortamları arasında değerlendirilmektedir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre tarih konularının öğretiminde ezber ve aktarım yerine tarihsel düşünme ve tarihi yorumlama becerisi ön plana çıkmaktadır. Müzelerdeki eserler, geleneksel derslik ortamlarının dışında, tarihi ve kültürel kimliğe sahip somut eserlerle alternatif bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Müzeler, öğrencilerin tarihsel empati kurma, kanıta dayalı tartışma geliştirme, geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurma, süreklilik ve değişimi fark etme olarak ifade edilebilecek düşünme

becerilerini geliştirme açısından önemlidir (Meydan ve Akkuş, 2014). Müze eğitiminin amaçlarından bazıları;

- Bireyin dünyaya uyum sürecini kolaylaştırmak.
- Bugünün bağlantısını bugünden kurmaya yardımcı olmak.
- Günümüzün sorunlarını anlamaya yönelik anlayış geliştirmek.
- Sergilenen objeler ile bireyler arasında bağ oluşturarak objelerin ve insanların bütünleşmesine katkıda bulunmak.
- Nesnelerin maddi unsurlar olarak değil, yaşanılmamış deneyimleri yansıtan belgeler olarak algılanmasını öğretmek.
- Nesneleri belge olarak gören bir bakış açısıyla bireye araştırmacılık becerisi kazandırmak.
- Zaman kavramını ve ona yüklenen anlamları yorumlayabilme becerisi kazanmak şeklindedir (Adıgüzel, 2019).

Müze eğitiminin sunduğu bu yeni yaklaşım, müzelerin yalnızca tarihi nesnelerin yerleştirildiği, korunduğu ve bireyler tarafından ziyaret edildiği yerler olmadığı, aynı zamanda özellikle tarih dersleri kapsamında önemli öğrenme alanlarına dönüştüğü söylenebilir. Bu yeni yaklaşımla öğrenciler tarih dersleri çerçevesinde müze gezileri yaparak sorgulama, eleştirme, analiz etme ve yorumlama becerilerini geliştirebilmektedirler. Bu gezilerle yaşananlarla empati kurabilme, sadece kendi kültürünü değil geçmiş milletlerin kültürlerini de tanıma ve karşılaştırma, farklı kültürlerle hoşgörüyle yaklaşma duygu ve yeteneğini kazanabilirler (Demircioğlu, 2015).

2.3. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Materyal Kullanımı

2.3.1. Öğretim Materyali Nedir?

Öğretim materyalleri, "öğretimin niteliğini artırmak, eğitimi bir üst düzeye taşımak, öğretimin verimliliğini artırmak için kullanılan her türlü araç ve gereç" olarak tanımlanabilir (Yiğit vd., 2005). Aynı şekilde öğretim materyalleri de "bilgiyi öğrenene aktarmak için kullanılan yol ve ortamlar" olarak tanımlanabilir (Heinich, Molenda ve Russell, 1993).

Yanpar (2005) öğretim materyalini "genel olarak hedeflere ulaşmak için araçlar kullanılarak yapılan ders sunum içeriklerini içerir" olarak tanımlamıştır. Öğretim materyalleri, öğretme-öğrenme sürecinde kullanılmak üzere özel olarak hazırlanmış materyallerdir. Başka bir deyişle, belirli eğitim içeriğinin çalışılmasını kolaylaştırmak ve müfredattaki belirli eğitim hedeflerine ulaşmak için kullanılırlar. Bu nedenle öğretime uygun olarak düzenlenmiştir (Mazgon ve Stefanc, 2012).

Öğretim materyalleri, öğrenme süreci boyunca öğrencilere farklı ortamlarda sunulmak üzere öğretmen tarafından yapılan araçlar olarak da tanımlanabilir. Öğrencilerin gözünde yeni bilgi edinen veya var olan bilgisini tekrarlayan; Aynı zamanda öğrenme materyali veya öğrenme kaynağı olarak da adlandırılabilir. "Genel anlamda öğretim elemanı açısından bakıldığında öğretim materyalleri, öğretmenin öğretim sürecinde kullandığı ve öğretim amacına uygun hale getirilmiş öğretim materyalleridir (Mazgon ve Stefanc, 2012).

Öğretim materyalleri tanımlarından da anlaşılacağı üzere derslerde öğretimi kolaylaştıran, öğrencinin üst düzey bir eğitim almasına yardımcı olan, eğitimi hem öğretmen hem de öğrenci açısından daha verimli hale getiren araçlar, farklı yol ve materyallerdir. Bu nedenle eğitim ve öğretimde öğretim materyalleri büyük önem taşımaktadır. Tutarlı olmasının yanı sıra öğretim materyali bilginin farklı zamanlarda tekrar tekrar kullanılmasına olanak tanır. Öğrencilerin aktif katılımlarını sağlayarak okuma yazma isteklerini uyandırır (Yalın, 2014).

Öğretmenler öğretim materyallerini kullanarak etkili ve etkileşimli bir öğrenme ortamı yaratırlar. Bu ortamlarda eğitim alan bireyler bilgiyi ezberlemekten ziyade kullanır, sorgular ve yorumlarlar (Şahin ve Yıldırım, 2011). Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere öğrencilerin sınıfta öğrendiklerini daha iyi hatırlayabilmeleri için çok amaçlı öğrenme ortamlarının düzenlenmesi önemlidir. Bu ortamların düzenlenebilmesi için sınıfta göze ve kulağa hitap eden araçların bulunması gerekmektedir (Avşar, 2010; aktaran Yalın, 2014). Öğretim materyalleri “müfredatın ihtiyaçlarına göre hazırlanmalı, öğrencilerin tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmalı ve kullanılmalıdır” (Kaya, 2006).

2.3.2. Öğretim Materyallerinin Faydaları

Bilişsel ve içsel bir süreç olan öğrenme, günümüz eğitim anlayışının bir gereğidir. Bu nedenle "bilgi sadece ezberlenen bir kavram olmaktan çıkarılmalı, öğrenenin bilgiyi anlamlandırması kolaylaştırılmaya çalışılmalıdır" (Açıkgöz, 2006).

İnsan doğasında öğretme merakının ortaya çıkmasının nedeni öğrenme merakıdır. İnsanlık bir araya gelerek neyi, nerede, nasıl öğrenebileceğini araştırmaya başladı. Zamanla insanlar öğrenmede sadece bilgi aktarmanın yeterli olmadığını, kalıcı öğrenme için eğitimde araç ve teknolojiye de faydalanılması gerektiğinin farkına varmışlardır (Şimşek, 2002). Bu şekilde öğretme ve öğrenmeyi kolaylaştırmak ve öğrenme kapasitesini artırarak verimli öğrenmeyi sağlamak istiyorlardı.

“Eğitim-öğretim ortamının temel unsuru olan öğrenci, öğretmenden gelen mesajları duyu organlarıyla algılar. Algılama sürecinde etkili olan tüm organlar farklı düzeylerde rol oynar. Sabit zamanda insanlar; “Okuduklarının %10’unu, duyduklarının %20’sini, gördüklerinin %30’unu, görüp işittiklerinin %50’sini, söylediklerinin %70’ini, yaptıkları ve söylediklerinin %90’ını hatırlarlar (Çilenti, 1992). Bu nedenle öğretim sürecinde öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekecek görsel ve işitsel materyallerin kullanılması ya da öğrencilerin yaparak, yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak ortamların hazırlanması eğitimin kalitesi ve öğrenci başarısı açısından oldukça önemlidir (Kırçal, 2003).

Öğretmen, öğrenci ve süreçlerle doğal bir ilişkisi olan öğretim materyalleri, duyu organlarını sürece dahil ederek öğrenme-öğretme sürecini zenginleştiren ve çeşitlilik sağlayan araçlardır. Bu araçlar, öğrenilmesi zor olan durumların duyu organları aracılığıyla algılanması ve durumun basitleştirilmesi sürecini hızlandırır (Alkan, 1990). İnsan, bilgiyi yalnızca görerek veya yalnızca duyarak zihne tek yönlü olarak aktarır hem görerek hem de duyarak zihinde kayıt yapar. Günümüzde artık sınıflarda tek bir zekâ türünden bahsetmek mümkün olmadığından, farklı zeka türlerine sahip öğrencilerin bulunması nedeniyle sınıflarda birden fazla öğrenme ortamının oluşturulması gerekli hale gelmiştir. Bu nedenle öğretimin temel amacı öğrenciyi tanımak ve ihtiyaçlarına cevap vermek olmalıdır (Demir, 2008).

Öğretim materyalleri, öğrenme ortamında çoklu öğrenme ortamlarının oluşturulmasına olanak sağlar. Sınıfta birden fazla öğrenme ortamının olması hem öğretmen hem de öğrenci ilişkileri açısından önemlidir. Çoklu öğrenme ortamları sadece duyma, okuma veya gözlemlleme sırasındaki etkinliklere katılma ve grup içi etkinliği artırma gücü sağlar (Koşar, 2002). Çoklu öğrenme ortamı materyallerle zenginleştirilerek öğrenme sürecine katılan duyu organlarının sayısı artırılarak daha kalıcı öğrenme sağlanır.

Eğitim süreçlerinde materyal kullanımı öğrencinin dikkatini derse yönlendirir. “Ayrıca öğretim materyalleri öğrencilerin derse katılımına yardımcı oluyor ve aktif öğrenmeyi sağlıyor. “Öğretim materyalleri öğrencide araştırma ve keşfetme isteği uyandırır” (Doğdu ve Aslan, 1993). Öğretim materyalleri öğretimi canlı ve aktif hale getirir. Öğrencilerin derse ilgisini çeker, dikkatlerini artırır, onlarda öğrenme isteği yaratır. Öğrenilecek konu üzerinde pratik yapma olanağı sağlarlar. Öğretimi zenginleştirirler (Aydın, 2005).

Öğretim materyalleri, sınıfa getirilemeyen olay, olgu ve varlıkları gerçek ya da gerçeğe yakın biçimleriyle getirerek öğrencinin bu olay ve gerçekleri öğrenmesini kolaylaştırır (Doğdu ve Aslan, 1993). Öğretim materyalleri, aynı kavram veya bilginin eğitim ortamında öğretilmesinin mümkün olmadığı durumlarda devreye girerek, kavramın benzerini, resmini veya modelini getirerek kavramın veya bilginin öğrenilmesini sağlayarak faydasını gösterir. Öğretim materyallerinin bir diğer faydası da öğrencilerin ilgi alanlarını genişletmesi ve motivasyonlarını arttırmasıdır.

Demiralp (2007) ders sırasında öğretimi desteklemek amacıyla öğretim materyallerinin kullanılabileceğini belirtmektedir.

Piaget, ilkokul öğrencilerinin somut işlemler döneminde olmaları nedeniyle öğrencilerin beş duyusunun tamamının ele alınması ve öğretimin somut materyallerle desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Çilenti, 1984). Çilenti (1984) öğretim materyali kullanımının duyu organlarının katılımını artırdığını ve kalıcılığı sağladığını belirtmektedir. Karamustafaoğlu (2006) eğitim programlarının başarılı olmasında ve öğrencinin amaçlanan hedeflere kolaylıkla ulaşabilmesinde en büyük etkenin öğretim materyalleri olduğunu belirterek bu görüşü desteklemektedir.

Öğretim materyallerinin faydalarına ilişkin açıklamalardan da anlaşılacağı üzere bu materyaller arasında en etkili olanı görsel öğretim materyalleridir. Doğaner'e (2005) göre görsellerle zenginleştirilen konular derse olan ilgiyi artırmakta, dersi ezberden uzaklaştırmakta ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Aynı şekilde görsel öğretim materyalleri özellikle soyut içerikli tarih konuları gibi sözel soyut derslerin öğretiminde etkilidir.

2.3.3. Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri

Öğretim materyallerinin seçiminde ve tasarlanmasında esas alınması gereken, öğretim materyallerindeki hedef davranışlardır. Farklı hedef davranışlar için farklı materyaller tasarlanmalıdır. Öğretim materyallerinin hazırlanmasında bunların yıllık ve günlük planlarda kullanımına ilişkin bilgilere yer verilmelidir (Kaya, 2006).

Derslerde kullanılacak öğretim materyallerinin seçiminde ve tasarlanmasında uyulması ve dikkate alınması gereken ilkeler vardır. Bu ilkeler şunlardır (Sever, 2011):

Anlamlılık İlkesi: Bir materyal ne kadar anlamlı olursa öğrenilmesi de o kadar kolay olacaktır. Anlamlı kelimelerin diğerlerine göre daha kolay algılanması bu prensiple tutarlı bir açıklamadır.

Bilinenden Başlama İlkesi: Bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa, soyuttan somuta doğru öğrenmek öğrenmenin en iyi yoludur. Öğretim

materyallerinin hazırlanmasında hâlihazırda bilinen veya öğretilenlerden yararlanmak, öğrencinin bildikleri ile yeni öğrendikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları anlama kolaylığı sağlayacaktır.

Etkinliğe Yönlendiricilik İlkesi: Öğretmenler materyallerin kullanımı ve tasarımına öğrencileri dahil etmelidir. Öğrencinin aktif katılımı öğrencinin düşünmesine, tartışmasına ve üretmesine olanak sağlayacak ortamlar sağlayacaktır. Bu nedenle materyaller öğrencilerin mümkün olduğunca aktif olmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır.

Ekonomiklik İlkesi: Materyallerin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken bir diğer prensip ise ekonomidir. Bir malzeme tasarlarken hem malzemeyi seçerken hem de malzemeyi kullanırken dikkate almak gerekir. Malzemenin kısa sürede ve uygun fiyata üretilmesi gerekmektedir.

İlgi Çekicilik İlkesi: Öğretmen materyal hazırlarken materyalin ilgi çekici olmasına dikkat etmelidir. Öğrencinin ilgisini çeken materyal, öğrenciyi derse karşı motive eder ve öğrenmeye hazır hale getirir. Motivasyonu yüksek olan öğrencinin dersi öğrenmesi daha kolay olacaktır.

Kullanışlılık İlkesi: Öğretim materyalinin kullanımı kolay olmalıdır. Kolay taşınmalı öğretim ortamına getirilip götürülürken kolay ve zahmetsiz olmalıdır. Ayrıca tekrar tekrar kullanmaya uygun olmalıdır.

Dayanıklılık İlkesi: Öğretim materyalinin yapımında kullanılan malzeme sağlam olmalı ve başka zaman ve öğrenme ortamında kullanılabilecek şekilde muhafaza edilmelidir. Öğretim materyalini dayanıklı sağlam malzemeden yapılması tekrar tekrar kullanılmasını sağlar.

Güzellik (Estetik) İlkesi: Yapılan öğretim materyalinin güzelliği ön planda olması öğretim materyalinin öğrenci tarafından sevilmesini sağlayarak, kullanımına teşvik edecektir. Öğrencide derse karşı öğrenme isteği sunacaktır.

Öğrenciye Görelik İlkesi: Tasarlanacak ve kullanılacak öğretim materyali öğrencinin yaşına, ilgi alanına ve konuya uygun olmalıdır.

Açıklık İlkesi: Öğretim materyalleri öğretilecek konuyu kolay anlaşılır bir şekilde öğrencilerin öğrenmesini sağlamalıdır. Olabildiğince duyu organına hitap etmelidir. Konuları soyuttan somuta taşıyıp öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır.

Geçerlik İlkesi: Bir materyalin ne kadar işe yaradığı materyalin bilgi ve beceriyi öğretmede geçerliliği ile ilgilidir. Bu yüzden materyali tasarlarırken materyalin amaca ne kadar hizmet ettiğini göz önünde bulundurmalıdır. Materyal gerçek hayata uygun olmalı, gerçeği yansıtmalıdır.

Güncellenebilirlik İlkesi: Öğretim materyali tasarlama sürecinde ileride materyalin geliştirilmesine ve güncelleştirilmesine olanak verecek şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca materyal öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmalı, teknolojik gelişmelere açık olmalıdır.

Amaçlarla Bağdaşlık İlkesi: Öğretim materyali dersin hedeflerini açıkça ortaya koymalıdır. Hazırlanan materyal milli eğitimin amaçlarına bağlılık gösterecek şekilde amaçlara uygun olmalıdır.

2.3.4. Tarih Konularının Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı

Görsel materyaller görme duyumuz aracılığıyla deneyim kazanmamıza ve bilgi edinmemize yardımcı olan materyallerdir. Görsel materyaller özellikle sözel olup, içeriği soyut olan derslerin öğrenci zihninde somutlaştırılması amacıyla kullanılmaktadır (Demirel vd. 2002).

Pingel; "Görsel materyallerin öğrencilerin duygularını etkileyeceği ve hayal dünyalarını geliştireceği" fikrini savunmaktadır (Işık, 2008). Araştırmaya göre ilkokul 4. sınıf öğrencileri renkli görsel öğeleri renksiz öğelere, resimleri ise çizimlere tercih ediyor. Gerçek nesneler ve görsel materyaller öğrenmeyi daha kalıcı hale getirir. (Okan, 2004).

Görseller, yazılı belgelerin sunduğu kanıtları desteklemenin yanı sıra, geçmişin daha canlı bir şekilde "hayal edilebilmesine" de olanak sağlıyor. Resim, heykel ve diğer görseller geçmiş kültürlerin ve henüz yazıya geçirilmemiş

deneyimlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına ve paylaşılmasına olanak sağlamaktadır (Burke, 2003; Kütükoğlu, 1991).

Görsel materyallerin kullanımının sosyal bilgilendirmeyi hem nitelik hem de nicelik açısından verimli hale getirdiği bilinen bir gerçektir. Soyut ve sözlü tarih konularının öğretiminde bu durum kaçınılmazdır. Tarih konuları öğrencinin pasif olarak bilgi aldığı bir eğitimi temsil ettiğinden, öğretmen verilen program dahilinde bilgiyi doğrudan açıklama veya soru-cevap yöntemiyle aktarır, düşünmeye teşvik etmez (Karabağ, 2002).

Tarih konularının geçmiş dönemlere odaklanarak öğretilmesi, henüz gelişimsel olarak somut işlemler döneminde olan öğrencilerde derse olan merak ve ilginin düşük seviyelerde kalmasına neden olabilir (Demircioğlu, 2012). Bu durum tarih dersinin sevilmemesine yol açacağı gibi, bilgiyi edinme yöntemlerini göstermemesi nedeniyle bilgiyi yaratıcı bir şekilde üretme isteğinin de ortadan kalkmasına neden olacaktır (Güven, 2014). Çünkü tarih derslerinde öğrencilerin bizzat gözlemleyemeyeceği, şahit olamayacağı pek çok geçmiş olay incelenmektedir. Tarih sadece kitaplardan ya da sınıfta doğrudan anlatılarak öğretilbilecek bir bilim değildir. Dolayısıyla bu konuların öğretilmesi için geçmiş bilgilerin öğrenme ortamına getirilmesi gerekmektedir (Akbaba, 2005). Bu durum tarih konularının öğretiminde görsel öğretim materyallerinin kullanılmasını gerektirmektedir. Tarih konularının öğretiminde görsel materyallerin kullanılmasıyla öğrencilerin görsel benlikleri gelişir ve öğrencilerin tarihte öğrendikleri olayları hayal etmeleri ve unutmaları zorlaşır (Ata, 2002).

Ayrıca tarih konularının öğretiminde öğrencilerin bilgileri yorumlamak ve yeni bilgiler elde etmek için çizelge, grafik, çizim, harita, resim ve küreleri kullanmayı öğrenmeleri gerekmektedir (Paykoç, 1991). Bu sayede konuya olan ilgileri artacak, öğrenmeleri kolaylaşacak, soyut konuları organize etmeyi öğrenecek ve konular arasında bağlantı kurarak yorumlama becerilerini geliştireceklerdir.

Demircioğlu (2005, aktaran Akbaba, 2010) "Resim, fotoğraf, minyatür, gravür ve karikatürler geçmişle ilgili bilgilerin aktarılmasının yanı sıra tarih becerilerinin geliştirilmesine de katkı sağlar" ifadesiyle tarih konularının öğretiminde görsel materyallerin önemine dikkat çekmektedir.

Gelişmiş ülkeler tarih öğretimi yoluyla öğrencilerin kapasitelerini artırmayı ve tarih farkındalıklarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece tarih eğitimi yoluyla bireyin eleştirel düşünme yeteneğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadırlar. Bu nedenle tarih konularının sadece sınıfla sınırlandırılması yerine okul dışında da öğretilmesine devam edilmesi önerilmektedir (Kaya, 2005). Bu amaçla tarih konularının öğretiminde geleneksel yöntemlerden vazgeçilmeli, öğrencilerin yaparak, yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlayan ortamlar oluşturulmalıdır. Çünkü derste kullanılacak görsel materyaller öğretmenin işini kolaylaştıracağı gibi öğrenciyi derse karşı motive edecek ve derse katılımını artıracaktır (Safran, 2000).

2.3.5. 3B Sanal Ortamların Tarih Öğretiminde Kullanımı

Üç boyutlu sanal ortamlarda uygulanabilecek alanlardan biri de tarih öğretimi olup, teknolojinin bu alanda sağladığı olanaklarla; Müzeler, anıtlar, tarihi objeler, tarihi yapılar ve tarihi olayların gerçekleştiği önemli yerler 3 boyutlu sanal ortamlarda canlandırılabilir (Brito ve Rua, 2017).

Teknolojinin tarih öğretiminde sağladığı yeniliklerin bir sonucu olarak tarih öğretimi, öğrencilerin öğretmenleri ve akranlarıyla etkileşime girdiği, zengin, eğlenceli ve ilgi çekici içeriklerin sunulduğu sürükleyici 3 boyutlu sanal ortamlarda gerçekleştirilebilmektedir. 3 boyutlu sanal ortamlarda tarih öğretimi, öğrencilerin derse olan motivasyonunu, katılımını ve ilgisini artırma, somutlaştırılmış bir öğrenme deneyimi sağlama, eleştirel bir bakış açısı sağlama ve öğrenmeyi destekleyerek performansı artırma potansiyeline sahiptir (Kobashi ve Sugihara, 2016). Böylece pedagojik açıdan umut verici olan ve hem öğretmenler hem de öğrenciler için önerilen 3 boyutlu sanal ortamlar aracılığıyla, tarih derslerinde farklı öğretim materyallerinin yer aldığı ve öğrencilerin süreçte daha aktif olduğu ortamlarda etkili öğrenme gerçekleştirilebilir (Öztürk, 2012).

3 boyutlu sanal ortamlar kullanılarak tarihi yapılar, olaylar ve karakterler yeniden tasarlanabilmekte, kullanıcılar bu tarihi tasarımlarda avatar adı verilen sanal karakterlerle yer alabilmekte, görsel, işitsel ve görsel olarak geçmiş dönemlerle etkileşimler sağlanarak tarihi animasyon potansiyeli yaratılabilmektedir. Tarih

öğretiminde kullanılan bir teknik olan tarihi canlandırma; Tarihsel bir döneme ait bir olayın anının yeniden yaşanması, olayın gerçekleştiği tarihi mekânların o döneme özgü kostüm, müzik, görsel öğeler, el sanatları gibi unsurlarla kullanılması, olayı gerçekleştiren kişilerin kimliğine büründürülmesi olarak tanımlanabilir (Akça Berk, 2017).

Geçmişin görselleştirildiği ve somutlaştırıldığı tarihi animasyonun, tarihi bir mekânın bağlamını, süreçlerini, o döneme özgü insanların yaşamlarını, geçmiş ile günümüz arasındaki kültürel farklılıkları karşılaştırmada etkili olduğu ileri sürülmektedir. Kurgusal bir olay örgüsünden ziyade tarihi bir olayı gerçekçi bir şekilde yeniden canlandırmanın amaçlandığı tarihi canlandırma öğretim etkinliklerinde kullanıldığında, öğrencilerin tamamen tarihsel olayın akışına dalarak orada olma duygusu ve empatik bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olur. (Akça Berk, 2017).

Tarihi canlandırma uygulamalarıyla öğrenciler; İlgili döneme özgü konuları ve toplumsal sorunları anlama, tarihi olaylara, kişilere ve dönemlere bakış açısı geliştirme, geçmişe dair bilgilerini kullanarak kişisel deneyimler yaşama fırsatı verilir. 3 boyutlu sanal ortamlar aracılığıyla oluşturulan sanal tarihi mekanlarda gerçekleştirilen tarih dersleri, öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde planlanabilir ve geleneksel eğitimin tamamlayıcısı olarak kullanılabilir. Hem öğrenci hem de öğretmenler açısından kazanımlar sağlayan uygulamaların daha fazla duyu organına hitap etmesi, öğrenmede başarıyı ve kalıcılığı artırması, öğrencilere görme fırsatı bulamayacakları tarihi mekanlarda bulunma fırsatı sunması, kişisel bir deneyim katması önerilmektedir. Geçmiş gerçek yaşam deneyimleriyle birleştirilerek tarihe stil katmaktır (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Olumlu etkileri olmasına rağmen tarihi canlandırma uygulamaları, kıyafet, mekân tasarımı gibi unsurlara yönelik bir hazırlık süreci gerektirmesi ve öğretmenin iş yükünü artırması nedeniyle eğitimciler tarafından sıkıntılı görülmekte ve tarih eğitiminde kullanımının nadir olduğu görülmektedir (Akça Berk, 2017).

2.3.6. Akıllı (Etkileşimli) Tahtanın Tarih Öğretiminde Kullanımı

İngilizce'de etkileşimli tahta, etkileşimli beyaz tahta veya akıllı tahta olarak bilinen, dilimizde "akıllı tahta" veya "etkileşimli tahta" olarak anılan akıllı tahtalar, ülkemizdeki öğretim ortamlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bilgisayar ve projektöre bağlı olarak kablolu veya kablosuz olarak kullanılabilen akıllı tahtaların yanı sıra kullanıcının dokunmaya duyarlı olarak kullanabileceği ve ekrandaki tüm nesnelerle etkileşime girerek işlem yapabileceği akıllı tahtalar da bulunmaktadır (örneğin; bir dosyayı açma/kapatma, istenen resmi ekleme/büyütme, yazma vb. (Özcan ve Altun, 2011)).

FATİH Projesi kapsamında okullara kurulan akıllı tahta sistemleri çok amaçlı kullanıma sahip olup; Büyük dokunmatik bilgisayar ekranı, sürgülü beyaz tahta ve sabit yeşil tahtadan oluşur. Bilgisayar kullanmayı bilen herkes akıllı tahtayı rahatlıkla kullanabilir. Çünkü akıllı tahta, basitçe bilgisayar programlarının tahta üzerinde kullanılmasını sağlayan bir mekanizmadır (Teknotahta, 2011).

Akıllı tahtanın faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Her türlü uygulama dosyaları üzerinde alınan notlar, daha sonra kullanılmak üzere saklanabilir.
2. Yerel ağ veya internet üzerinde çevrimiçi çalışma imkânı sunar.
3. Ders işlenişini zevkli hale getirir.
4. Öğrencileri yaratıcı düşünmeye teşvik eder.
5. Öğrenci grup çalışması ve işbirlikçi öğrenmeyi teşvik eder.
6. Kâğıt, tebeşir, mürekkep kullanımını minimize ederek tasarruf sağlar.
7. Kaydedilen dersler yazdırılabilir, e-posta olarak gönderilebilir.
8. Derslerde ses kliplerine, video ve animasyon gösterimlerine imkân sağlar.
9. Öğrencinin derse katılımını teşvik eder.
10. Eğitimde görselliği geniş ölçüde kullanır.
11. Kaliteli öğrenim sağlar.

12. Zamandan önemli ölçüde tasarruf sağlar.
13. Soyut kavramların somutlaştırılmasını sağlar.
14. Sınırsız bir yazı yazma alanı oluşturur.
15. Daha renkli ve çeşitli bir eğitime imkân tanıdığından öğrencilerin derse ilgisini ve motivasyonunu olumlu yönde etkiler (Turan 2012).

2.4. Sosyal Bilgilerde Tarih Öğretimi ile İlgili Araştırmalar

Güneş (1993)'in araştırmasında, Sosyal Bilgiler öğretimi ve eğitim teknolojilerine ilişkin hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi ve daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğretim etkinliklerinin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yeterliklerin belirlenmesi amacıyla yapılacaktır. Daha ileri araştırmalar için önerilerde bulundu. Köken (1995)'in araştırmasında, Sosyal Bilgiler dersinin ciddiyetle ve amacına uygun olarak yürütülebilmesi için iyi bir planlama yapılması ve daha fazla yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dersin öğretiminde farklı araç ve gereçler verilmektedir.

Şahin (1997)'in araştırmasında, yalnızca kitaplarla ya da geleneksel eğitim materyalleriyle yetinilmemesi gerektiğini vurgulayarak, bilgisayar gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin, video, televizyon, internet ve bunların yazılımları, kaset vb., CD vb. gibi materyallerin kullanımının yaygınlaştırılması ve öğrencilerin bilgiye doğrudan erişiminin sağlanması yönünde önerilerde bulundu.

Sığan (1997) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler dersinin öğretiminde ekonomik nedenlerden dolayı sadece ders kitaplarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca derste görsel araç kullanımının önemi vurgulanmıştır.

Doğan'ın (1998) çalışmasında, ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin yaklaşık yarısının araç ve gereç kullanmadığı ifade edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde donanımların olduğu, görsel ve işitsel materyallerin kullanıldığı derslerde derslerin daha keyifli geçtiği ifade edilmiştir. Öğrencilerin konuyu daha iyi anlayacakları şekilde öğretildiği yönünde bulgular elde edilmiştir. Çalışma aynı zamanda Sosyal Bilgiler öğretiminde hangi görsel ve işitsel araç ve gereçlerin

kullanıldığıının bilinmesini; Araç ve gereç seçimine ilişkin kriterlerin iyi bilinmesi durumunda eğitim ve öğretimin kalitesinin artacağı ve daha başarılı öğrenciler yetiştirileceği sonucuna varılmıştır.

Arslan (2000)'nin araştırmasında öğretmenlerin ağırlıklı olarak geleneksel ve öğretmen merkezli yöntemleri kullandıkları, modern araçlar düşüktür. Bu yetersizliklerin sebeplerinin uygun eğitim ortamının olmayışı, gerekli donanımın yetersizliği, öğretmenlerin araç ve yöntem kullanımındaki yetersizlikleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Işık (2001)'in çalışmasında programdan, öğretmenden, ders kitaplarından, araç gereçten ve zamandan kaynaklanan sıkıntılar olduğunu, bu nedenle Sosyal Bilgiler kitaplarının, donanımının ve süresinin yeniden düzenlenmesi, Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik seminerlere öğretmenlerin dâhil edilmesi önerildi.

Coşkun (2001)'in araştırması sonucunda ilköğretim okullarının çoğunun yeterli teknolojik araç ve donanıma sahip olmadığı, okullardaki bilgisayarların dörtte birinin idari amaçlı kullanıldığı, sınıf öğretmenlerinin %42,9'unun eğitimle ilgili teknolojik araç ve gereçleri kullanmadığı ancak %17'sinin kullanabildiği belirlenmiştir.

Yazıcı (2001)'in araştırması sonucunda, kullanılan öğretim yöntemlerinin şu şekilde olduğu sonucuna varmıştır: İlköğretim birinci ve ikinci kademedeki Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde yeterince uygulanmamıştır. Bu durumun nedenleri arasında öğretmenlerin yöntem, teknik ve diğer etkinlikler konusunda yeterli bilgiye sahip olmaması, sınıfların kalabalık olması, sosyal bilgiler dersinin şube öğretmenleri tarafından işlenmemesi ve sosyal bilgiler dersinin şube öğretmenleri tarafından işlenmemesi, konunun önemi vurgulanarak istenilen başarının elde edilememesi sayılabilir.

Meydan (2001)'in araştırmasında; örneklem olarak seçilen okullarda farklı sınıflarda farklı tekniklerle işlenen dersler takip edilerek derslerde materyal kullanımının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda; İlköğretim okullarında öğretmenlerin kullanabileceği araç ve gereçlerin yeterli olmadığı, öğretmenlerin mevcut materyalin azlığı, araç maliyetinin yüksek olması gibi nedenlerden dolayı bu araçlardan yeterince yararlanamadıkları tespit edilmiştir.

Aletlerin depolarda saklanması vb. Aynı araştırmada alet kullanılarak işlenen bir dersin, alet kullanılmadan işlenen derse göre daha verimli ve öğrenci gelişimi üzerinde daha etkili olduğu bulguları da ortaya çıkmıştır.

Çiftçi (2002)'nin araştırmasında materyal kullanımının sağlandığı deney gruplarının kontrol gruplarına göre daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur. Tutum ve başarı açısından geleneksel yöntem uygulandı.

Okan (2004)'ün çalışmasında, İlkokul Sosyal Bilgiler derslerinde Coğrafya konularının görsel materyal kullanılarak öğretilmesine odaklanmıştır. Makalesinde görsel materyalleri listelemiş ve bunların Coğrafya konularının öğretiminde kullanımını örneklerle ortaya koymuştur. Ayrıca bir grup görsel materyalin (fotoğraf) sorularla incelenmesine yönelik bir örnek olay çalışması yaparak bunların öğretme-öğrenme sürecine katkılarını belirlemiş ve görsel materyallerin öğretme-öğrenme sürecinde kullanımının öğrenmeyi somutlaştırdığı ve daha anlamlı hale getirdiği yönünde bulgulara ulaşmıştır.

Yunus Günindi (2005)'in çalışmasında temel boyutları oluşturan iki grup arasında öğrenme kalıcılığının sağlanması açısından farklılık gözlemlemiştir. Araç-gereçlerle eğitim verilen grup ile programlanan grup ve geleneksel olarak eğitim verilen grup olmak üzere araştırma kapsamına alınmıştır. İlköğretim dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinin tüm birimlerinde araç-gereçle öğretimin geleneksel öğretime göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Sönmez (2006)' in çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde görsel araç kullanımının daha etkili olduğunu bulmuştur. Başarıyı artırma açısından geleneksel öğretim yöntemine göre daha fazladır.

Can (2009)'un çalışmasında, öğretimin materyallerle desteklendiği deney grubunun başarı açısından, geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu görüldü.

Taşkaya ve Bal (2010) tarafından anket tipinde tasarlanan araştırmanın verileri görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Konya'da 33 sınıf öğretmeniyle yapılan araştırmada: Sosyal Bilgiler dersinde en sık kullanılan ders materyalleri "harita", "dünya modeli" ve "konuyla ilgili film, ses ve video CD'leri" olurken; "Kullanılan araçların öğrenmeyi kolaylaştırması", "konuları somutlaştırması" ve "kalıcı

öğrenmeyi sağlaması" nedeniyle tercih edilirken; "Bilgisayar ve projektör" kullanmak istedikleri halde "okulda bulunmadığı" için kullanamadıklarını ve Sosyal Bilgiler dersinde ortalama "5" ders ekipmanı kullanıldığını belirtmişlerdir.

Kuş ve Çelikkaya (2010) tarafından yapılan "Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar" başlıklı araştırmada öğretmenlerin ifadelerinde sınıf ortamlarının donanım açısından yetersiz olduğunu ve özellikle sosyal bilgiler dersi için harita odasının bulunmadığını vurguladıkları görülmüştür. Aynı araştırmada öğretmenlerin bu sorunların yanı sıra okullarının fiziki koşullarının yetersizliğini de dile getirdikleri vurgulanmıştır.

Bal ve Yiğittir (2012)'in araştırmasında 25 okulun duvarındaki görsel materyalleri incelemiş ve bu okullardaki ortaokul öğrencilerinin bu materyaller hakkındaki görüşlerini odak grup aracılığıyla almıştır. Araştırma sonucunda 19 farklı görsel öğretim materyalinin olduğu ve bunların çoğunlukla Osmanlı tarihine ilişkin portre resimlerinden oluştuğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ifadelerinde söz konusu resimlerin önemli olmasına rağmen yeterince dikkat çekici ve kullanışlı olduğuna inanmadıkları görülmüştür. Aynı araştırmada öğrencilerin dikkat çekici, belirli bir olayı tasvir eden, gerçekçi ve sanatsal resimlerin ne kadar olması gerektiği konusunda da görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Çetintürk (2014) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin çoğunluğunun okul duvarlarındaki görsel materyallere dikkat ettiğini ortaya koymuştur. Bu materyaller arasında özellikle Türk büyüklerinin portreleri, haritalar, afiş ve posterler, kulüp panolarındaki çalışmaları, sergilenen projeler ve performans ödevleri, okulun yarışmalarda kazandığı belgeler ve kupaların öğrencilerin ilgisini çektiği gözlemlenmiştir. Bu materyallerin içeriği öğrenciler üzerinde etkili olmuştur. Aynı araştırmada duvarlarındaki görsellerden etkilenmediklerini, sürekli aynı görsellerin asılı olması ve bu görsellerdeki yazıların küçük olması nedeniyle dikkat çekmediklerini belirten öğrencilerin eleştirilerinin de yer aldığı bulgulara da rastlandı.

Mamur Yılmaz'ın (2014)'ın doktora çalışmasında Görsel Sanatlar öğretmenleri perspektif öğretimi, kalıp öğretimi, sanat eleştirisi, sanat tarihi öğretimi, müze eğitimi konularına odaklanmıştır. ve sanatsal düzenleme. Element ve ilkelere

ilişkin konularda öğretim materyallerine ihtiyaç duydukları yönünde bulgular elde edilmiştir

Mamur Yılmaz ve Bilici'nin (2016)'nın araştırması sonucunda öğretmenlerin bazı sanat konularını öğretiminde eksikliklerden dolayı zorluk yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Görsel sanatlar öğretiminde alana yönelik öğretim teknolojisi ve materyalleri. Ancak derslerinde sınırlı da olsa öğretim teknolojileri ve materyallerini kullandıkları ancak bu konuda hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları yönünde bulgular elde edilmiştir.

Literatürdeki çalışmalara baktığımızda araştırmaların çoğunlukla yöntem ve teknikler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırma alanının genel olarak ilköğretimin ikinci ve ortaöğretim kademelerinde yürütüldüğü görülmektedir. Öğretim materyalleri ile ilgili çalışmalarında çoğunlukla öğretim teknolojilerini araştırmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma desenleri genel olarak araştırmacıya geniş bir perspektif sağlar ve belirli bir odak çerçevesinde derinlemesine anlayış geliştirmesine imkân tanır (Crano ve diğerleri 2023). Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan iç içe geçmiş tek durum deseni ile yürütülmüştür. Durum çalışması, derinlemesine analizler yapma olanağı sunarak "Nasıl?" ve "Niçin?" sorularına odaklanmaktadır (Yin, 2018). Araştırmacının kontrolü sınırlıdır ve çalışmanın odak noktası, gerçek hayattaki bir fenomeni anlama çabasına dayanmaktadır (Zou ve Xu, 2023). Durum çalışması, güncel bağlam ya da ortamdaki bir durumun detaylı bir şekilde incelenmesini gerektirir (Denzin ve Lincoln, 2018). Bu yöntem, araştırmacıya esnek bir yaklaşım sunar ve araştırmanın çeşitli aşamalarının birbiriyle tutarlı olmasına katkı sağlar (Johnson ve Christensen, 2020). Bu araştırma Giresun Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 06.12.2023 Tarihli ve 11/15 Sayılı Kurul Kararı sayılı izni ile yürütülmüştür.

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmada, nitel çalışmada yaygın olarak kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan "ölçüt örnekleme" tekniği kullanılmıştır. Bu örnekleme tekniği, araştırmanın belirli amacına uygun olarak belirlenen kriterlere uyan bireylerin çalışmanın kapsamına dahil edilmesini sağlar (Denscombe, 2020). Ölçüt örnekleme, araştırmacının belirli özelliklere sahip katılımcıları seçerek, araştırmanın

odaklandığı konu veya fenomenle doğrudan ilişkilendirilmiş bireyleri incelemesine olanak tanır (Denzin ve Lincoln, 2018). Bu sayede, araştırmacı, hedeflenen özelliklere sahip bireylerden elde edilen derinlemesine verilerle, araştırma sorularına daha spesifik ve anlamlı cevaplar bulabilir (Creswell ve Guetterman, 2019).

Araştırmada, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının sınıf öğretmenleri açısından incelenmesi amacına dönük olarak ölçüt örnekleme kriterleri belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak öğretmenlerin belirlenmesinde aşağıdaki kriterler göz önünde bulundurulmuştur:

1. **En az bir kez 4. sınıf okutmuş olmak:** Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim 4. sınıfta yoğun olarak işlendiğinden, bu deneyime sahip öğretmenlerin seçilmesi, dersin öğretiminde materyal kullanımına ilişkin daha fazla bilgi ve deneyim sahibi olmalarını sağlar. Bu sayede, öğretmenlerin materyal kullanımına dair derinlemesine ve spesifik bilgiler elde edilmesi mümkün olur (Merriam ve Tisdell, 2016).
2. **Gönüllülük esasına dayalı katılım:** Katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katılması, elde edilen verilerin daha samimi ve güvenilir olmasını sağlar. Gönüllü katılım, öğretmenlerin görüş ve deneyimlerini daha açık bir şekilde paylaşmalarını teşvik eder (Patton, 2002).
3. **Çumra ilçesinde görev yapmak:** Belirli bir coğrafi bölgede (Konya ili Çumra ilçesi) görev yapan öğretmenlerin seçilmesi, araştırmanın bağlamını sınırlandırarak, elde edilen verilerin belirli bir bağlamda değerlendirilmesini sağlar. Bu, araştırmanın geçerliliğini artırır ve sonuçların belirli bir bağlam içinde derinlemesine anlaşılmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmaya dahil edilen 20 öğretmenin seçimi, bu kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde, 130 öğretmen arasından 20 öğretmen seçilmiş ve bu öğretmenlerin en az bir kez 4. sınıf okutmuş olmaları kriterine göre belirlenmiştir. Araştırmaya dahil olan öğretmenlerimizin mesleki deneyimleri en fazla 32 yıl olup, en az 5 yıl ile sınırlıdır.

Bu öğretmenlerin seçilmesinin temel sebebi, nitel araştırma kapsamında yöneltilen sorulara verilen cevapların tekrara düşmesi sonucunda araştırmanın

doygunluğa ulaşmış olmasıdır (Glaser ve Strauss, 1967). Doygunluk noktası, araştırmacının veri toplama sürecini tamamladığını ve elde edilen verilerin araştırma sorularını yanıtlamak için yeterli olduğunu gösterir.

Bu ölçütlerin belirlenmesi, araştırmanın amacına uygun olarak en uygun katılımcıların seçilmesini sağlamıştır. Literatürde de vurgulandığı gibi, ölçüt örnekleme yöntemi, belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmek için en uygun katılımcıları seçerek, araştırma sorularına spesifik ve anlamlı cevaplar bulmayı mümkün kılar (Miles ve Huberman, 1994). Bu bağlamda, seçilen öğretmenlerin deneyimleri ve görüşleri, araştırmanın sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımına ilişkin önemli bilgiler sunmasını sağlamıştır.



Tablo 1 Aday Görüşmeleri Tablosu

Kod	Cinsiyet	Çalıştığı Bölge	Mesleki Tecrübe	Görüşme Süresi (dk)	Görüşme Yapılan Mekan
A	Erkek	İlçe	16 yıllık	10	İdareci odası
B	Kadın	İlçe	32 yıllık	13	Sınıf
C	Kadın	İlçe	22 yıllık	12	Sınıf
D	Kadın	İlçe	5 yıllık	9	Sınıf
E	Erkek	İlçe	21 yıllık	11	Sınıf
F	Erkek	İlçe	17 yıllık	12	Okul bahçesindeki kamelya
G	Erkek	İlçe	6 yıllık	14	Konferans salonu
H	Erkek	İlçe	15 yıllık	16	Öğretmenler odası
I	Kadın	İlçe	8 yıllık	11	Öğretmenler odası
J	Kadın	İlçe	9 yıllık	15	Öğretmenler odası
K	Erkek	Taşra	14 yıllık	14	Öğretmenler odası
L	Kadın	Taşra	7 yıllık	12	Öğretmenler odası
M	Erkek	Taşra	7 yıllık	13	Öğretmenler odası
N	Erkek	Taşra	13 yıllık	14	Öğretmenler odası
O	Kadın	Taşra	12 yıllık	15	Sınıf
P	Kadın	İlçe	18 yıllık	17	Sınıf
R	Kadın	Taşra	23 yıllık	11	İdareci odası
S	Erkek	Taşra	10 yıllık	12	İdareci odası
T	Erkek	Taşra	11 yıllık	13	Sınıf
U	Kadın	Taşra	6 yıllık	10	Sınıf

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini almaya dönük yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların verdikleri bilgiler arasındaki benzerlikleri ve farkları belirleyerek karşılaştırmalar yapmayı amaçlar (Denzin ve Lincoln, 2018). Bu yöntem, araştırmacı ve katılımcı arasında uzun süreli iletişim gerektirmez (Creswell ve Guetterman, 2019). Araştırmacı, mülakat sorularını önceden hazırlayarak araştırma sürecini kontrol altında tutar. Hazırlanan sorular, katılımcılara yöneltilir ve alınan geri bildirimlere dayanarak yeniden düzenleme veya tartışma ihtimalini ortadan kaldırır (Patton, 2018). Bu sayede, yapılandırılmış görüşmeler sistematik ve önceden belirlenmiş bir çerçeve içinde ilerler, araştırmacıya veri toplama sürecini etkili bir şekilde yönetme imkânı sağlar (Taylor ve diğerleri 2016).

Nitel araştırma geçerliliği, araştırmanın sonuçlarının doğruluğu ve anlamıyla ilgilidir. Nitel araştırma, genellikle derinlemesine anlayış sağlamak, süreçleri ve ilişkileri keşfetmek amacıyla yapılan ve nicel verilere odaklanmayan bir araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırmalar, genellikle niteliksel veri toplama yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilir, bu da araştırmacının katılımcılarla birebir etkileşime girerek derinlemesine anlayış elde etmesine olanak tanır. Nitel araştırma geçerliliği, araştırmanın güvenilirliğini ve sonuçların yorumlana bilirliliğini değerlendirir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın nitel verilerin analizi için NVIVO 10 paket programı kullanılmıştır. Nitel araştırmada veri analizi “tema, betimsel, içerik analizi” ve “analitik genelleme” olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır (Gunbayi, 2023). Araştırmada katılımcıların verdikleri cevaplar içerik analizlerine tabi tutulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenler etik olarak “A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U” olarak kodlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın verilerinin çözümlenmesi sonucu ortaya çıkan bulgulara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı Hakkındaki Öğretmenlerin Deneyimlerine İlişkin Bulgular ve Tartışma

İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı hakkındaki öğretmenlerin deneyimlerine ilişkin tema analizi sonuçları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı hakkındaki öğretmenlerin deneyimlerine ilişkin tema analizi

Tema	Alt Kategori	Görüşülen Öğretmen	Frekans
Somutlaştırma	Tarihi Olayları Canlandırma (Drama)	C	2
	Harita Kullanımı	B, D, F, G, I, K	6
	Materyal Üretimi (Kabartma, Fon Karton vs.)	C, F	2
	Elle Tutulabilir Araç-Gereçler	H	1
	Kavram Haritaları	D	1
Görsel Materyaller	Görsel Sunumlar (Afişler, Posterler)	D, L	2
	Videolar	L, N	2
	Kes-Kopyala Materyaller	L	1
	Resimli Atlaslar	M	1
	Hatıralar	M	1
	Küreler	M	1
Etkileşimli Materyaller	Akıllı Tahtalar	B, D, S	3
	Akıllı Defterler	L	1

Duyusal ve Teknolojik Materyaller	Zihinsel ve Duygusal İşleme	G, O	2
	Simülasyonlar	D	1
	Çizgi Film Animasyonlar	G	1
	Müze Ziyaretleri	F	1
Materyalin Öğrenme Sürecine Etkisi	Öğrenme Hızı	B, I	2
	Öğrenme Kalıcılığı	A, E, H, J, M, N, O, P, R, T, U	11
	Öğrenme Motivasyonu	F, L	2
	Öğrenci Katılımı	S, U	2

İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı hakkındaki öğretmenlerin deneyimlerine ilişkin tema analizi sonuçları Tablo 4.1’de incelendiğinde, öğretmenlerin verdikleri cevapların “somutlaştırma, görsel materyaller, etkileşimli materyaller, duyusal ve teknolojik materyaller, materyalin öğrenme sürecine etkisi” temalarında birleştiği görülmektedir. Öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir.

“...sosyal bilgiler dersi sözel bir ders olduğu için öğrencilere somutlaştırarak anlatmak her zaman daha faydalı. Özellikle ilkokul öğrencileri için. Sadece sözlü olarak iletişimde çocuğun öğrendiği %10 civarında kalıyor. Örneğin, Kurtuluş Savaşı dönemini somutlaştırarak, etkinlik yaparak öğrenmede daha kalıcılık sağlanıyor. Tarihi haritalardan yararlanarak kronolojik sırayı takip ederek öğrencilere zamansallık kavramı ile bilgiler verilir. Çocuklar bu harita materyalini boyarsa, renklerle kodlamayı öğrenmiş olur veya bir kurtuluş dönemi haritası. Tabi bahsettiğim on on beş yıl öncesi, şimdi teknolojik zamana geldik. Akıllı tahtalarda Kurtuluş Savaşı dönemi haritasını yansıttığımızda kim nereleri istila etmiş, ülkemiz ne zorluklar çekerek düşmanlardan temizlenmiş görsellerle destekleyerek çocuğun hafızasında yer etmiş olur. Çok kalıcı etkisi oluyor. Sorun bu geri dönütleri alabilmek için sorularımız dahil görsel materyalleriyle destekleyerek, bilgilerin ekstra kalıcılığı oluyor” [A]

“...özellikle harita kullanımı üzerinde durmak istiyorum. Haritada gerçekten çocuklar öncelikle yön bulma üzerinde gayet verimli öğrenme gerçekleştiriyor. Sonra Türkiye'nin komşuları, çevresindeki denizlerin neler olduğu konusunda çocuklar bilgi sahibi oluyorlar. Akıllı tahtalar aracılığıyla anlatacağımız ders ve konu ile ilgili

bilgileri görselleştiriyoruz. Haritamızı kullanıyoruz. Gerçekten de çocukların ilgi ve alakalarını çekmek açısından, onlar için de faydalı oluyor” [B]

“...sosyal Bilgiler, tarih konulu derslerde genelde canlandırma(drama) yaptık. Sınıf içi canlandırma yaptık; Türk askerleri ve düşmanları öğrenciler arasından seçerek drama etkinliği yaptık. Sınıfımızı ülkemiz olarak hayal ettik, düşman rolündeki öğrencileri sınıf dışına çıkararak sınıfımızı(vatanımızı) onlardan kurtarmış olduk. Öğrencilerin kendi eşyaları bile hani defterleri, kitapları bize materyal oldu. Onun dışında kabartma dataları vs. çocuklarla birlikte yapmıştık önceki yıllarda. Tabi canlandırma yaparak işlediğimiz tarih dersi, sosyal bilgiler dersleri çok daha kalıcı oldu çocuklar için” [C]

“...ya işte sosyal bilgiler, soyut kavramların çok kullanıldığı bir alan olduğu için ya da tarih soyut kavramları olduğu için somutlaştırmak ve akılda kalıcılığı arttırmak için materyal kullanımı önemlidir. Belli bir kronoloji durumu da söz konusu olduğu için belki kavram haritaları kullanılabilir. Örneğin, Atatürk'ün doğduğu andan itibaren okuduğu okullar vs. şeklinde o kazanıma yönelik kavram haritaları ile kalıcılık sağlanabilir” [D].

“...şimdi Sosyal Bilgiler, materyal kullanımı deyince tabi en çok zorlanan alanlardan bir tanesi. Evet, şimdi Matematik dersi olsa, İngilizce dersi olsa fen bilimleri olsa materyallere ulaşmak daha kolay. Fen bilimleri dersinde bir insan vücudu getirirsin, insan uzuvlarını rahatlıkla öğrencilere öğretebilirsin. Matematikte sayı tablosu getirirsin, terazi getirirsin ama Sosyal Bilgiler dersinde tarihi getiremezsin. Tarihi bir kaleyi getiremezsin. Mesela bir İstanbul'daki Ayasofya'yı getiremezsin ama onları da genelde teknolojiyi kullanarak öğrencilerle kolaylıkla buluşturabilirsin. Ya da çocukları müzelere götürerek buralardaki görsel materyalleri yakından görme imkânı sağlayarak kalıcı öğrenme sağlayabiliriz. Farklı bir metot olarak çocuklara, fon kartonu üzerine yapılan çalışmalarla tarihi mekanlar gösterilebilir. Biz de bunları pano üzerine yapıştırırız, Fon kartonu üzerine yapıştırılacak resimleri çocuklar, eski ders kitaplarından. Dergilerden ya da gazetelerden temin edebilirler. Belli bir kronolojiye göre yerleştirebilirler. O şekilde bir materyal elde edebiliriz” [F].

“...öncelikle sınıf içi öğrenme sürecini hızlandıran bir şey materyal. Çünkü çocuklar dönemsel olarak somut dönemde oldukları için soyut kavramları idrak etmede zorluk çekmektedirler. Soyut kavramlar tam manası ile yerleşmediğinden dolayı özellikle sosyal bilgiler, tarih gibi dersler onlar için çok üst düzey bir öğrenme alanı oluyor. Ayrıca 4. Sınıfta bu kavramlarla ilk kez karşılaşılıyorlar. Bu nedenle öğretmenler olarak sosyal bilgiler dersini, özelde tarihi konuları materyallerle üç boyutlu hale getirerek, öğrencilerimize aktarmaya çalışıyoruz. Üç boyutludan kastımız, harita kullanıyoruz, afiş hazırlatıyoruz. Tarihi kavrama ve öğrenme sürecimizde böylelikle hızlanmış oluyor” [I]

“...ilköğretim çağındaki öğrencinin öğrenmesi açısından kavramların somutlaştırılması önemlidir. Her derste olduğu gibi tarih dersinde de çeşitli materyallerle (etkileşimli tahta, posterler, resimli atlaslar, hatıralar, küre vs.) dersin desteklenmesi öğrencide olumlu etki yaratarak dersin kalıcı olmasını sağlar” [M]

“...bu ders için kullanılan materyaller sayesinde bilgi daha kalıcı hale gelip, unutulma açısından avantaj sağladığı tecrübe edilmiştir” [T]

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımına ilişkin öğretmenlerin deneyimleri, materyal kullanımının öğretim sürecinde önemli bir rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışma, çeşitli materyallerin öğretim süreçlerine nasıl entegre edildiğini ve bu materyallerin öğrenci öğrenmesine olan katkılarını derinlemesine incelemiştir.

Öğretmenlerin materyal kullanımı konusundaki deneyimlerine göre, somutlaştırma yöntemleri öğrencilerin tarihsel kavramları daha iyi anlamalarını ve hafızalarında daha kalıcı olmalarını sağlamaktadır. Tarihi olayları canlandırma (drama), harita kullanımı, materyal üretimi ve elle tutulabilir araç-gereçler gibi somutlaştırma yöntemlerinin, öğrencilerin tarihsel olayları daha derinlemesine anlamalarını sağladığı görülmüştür. Özellikle harita kullanımı ve drama etkinlikleri, öğrencilere mekânsal ve duygusal bağlamlar sunarak öğrenmeyi zenginleştirmektedir (Güneş, 1993; Yazıcı, 2001). Bu bulgu, öğretim materyallerinin öğrencilerin öğrenme deneyimini nasıl iyileştirdiğini gösteren mevcut literatürle uyumludur (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Görsel materyaller, öğrencilere görsel destek sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştırmakta ve ilgilerini çekmektedir. Öğretmenlerin afişler, posterler, videolar ve resimli atlaslar gibi materyalleri kullanarak öğrencilerin görsel hafızalarını güçlendirdiği ve bilgileri daha kalıcı bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Şahin (1997) ve Çetintürk (2014) gibi araştırmacıların çalışmalarında da vurgulanmıştır. Görsel materyallerin öğretim sürecinde etkin kullanımı, öğrencilerin dikkatini çekerek daha etkili öğrenme ortamları yaratmaktadır (Szabo, Dwyer ve De Melo, 1981).

Etkileşimli materyaller, öğrencilerin dersle aktif olarak ilgilenmelerini ve katılımlarını artırmaktadır. Akıllı tahtalar ve akıllı defterler gibi araçlar, derslerin daha dinamik ve etkileşimli hale gelmesini sağlamaktadır. Bu tür materyallerin kullanımı, öğrencilerin dikkatini çekmekte ve öğretim sürecini daha ilgi çekici hale getirmektedir (Bal ve Yiğittir, 2012). Bu bulgu, Mamur Yılmaz ve Bilici (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da desteklenmektedir.

Duyusal ve teknolojik materyaller, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırma imkânı sunmakta ve öğrenme sürecini zenginleştirmektedir. Simülasyonlar, çizgi film animasyonlar ve müze ziyaretleri gibi yöntemler, öğrencilerin tarihsel olayları ve kavramları daha iyi anlamaları için çeşitli duyu organlarıyla deneyimleme fırsatı sunmaktadır. Bu bulgu, Meydan (2001) ve Okan (2004) gibi araştırmacıların çalışmalarında da belirtilmiştir.

Öğretim materyallerinin öğrenme hızını artırmak ve öğrenme kalıcılığını sağlamak açısından büyük fayda sağladığı anlaşılmaktadır. Öğretmenler, materyallerin öğrenci motivasyonunu artırmada ve derslere aktif katılım sağlamada kritik bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (Doğan, 1998; Can, 2009). Bu bulgular, mevcut literatürde de geniş bir şekilde desteklenmektedir ve öğretim materyallerinin öğrenci başarısını artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Işık, 2001; Coşkun, 2001).

4.2. Öğretmenlerin Tarih Derslerinde En Sık Kullandıkları Materyallere İlişkin Bulgular ve Tartışma

Öğretmenlerin tarih derslerinde en sık kullandıkları materyallere ilişkin tema analizi sonuçları Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin tarih derslerinde en sık kullandıkları materyallere ilişkin tema analizi sonuçları

Tema	Alt Kategori	Görüşülen Öğretmen	Frekans
Materyal Çeşitliliği	Harita ve Yön Göstergeleri	A, B, C, F, G, I, J, M, R	9
	Fotoğraflar ve Belge Kullanımı	D, E, H, J, N, O, P, R, S, T	11
	Maketler ve 3D Modeller	K, L, M	3
	Sanal Gerçeklik ve Simülasyonlar	K	1
	E-Müze ve İnteraktif Uygulamalar	O	1
Görsel Materyaller	Görsel Sunumlar	D, F, J, L, O, P, R	7
	Animasyonlar ve Videolar	D, G, M, N, O	5
	Belgesel ve Tarihi Hikayeler	P	1
	Flash Uygulamaları	N	1
Etkileşimli Materyaller	Akıllı Tahtalar	A, C, J, K, N, S	6
	Telefon ve Tablet Uygulamaları	J	1
Duyusal ve Teknolojik Materyaller	Dokunulabilir ve Hissedilebilir Materyaller	H, S	2
	Sesli Materyaller	I	1
	Sanal Gerçeklik ve Simülasyonlar	K	1
	E-Müze ve İnteraktif Uygulamalar	O	1
Materyalin Öğrenme Sürecine Etkisi	Öğrenme Hızı	I	1
		A, B, C, D, E, F, G, H,	20
	Öğrenme Kalıcılığı	I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U	
	Öğrenme Motivasyonu	F, J, K, L, S	5

Öğretmenlerin tarih derslerinde en sık kullandıkları materyallere ilişkin tema analizi sonuçları Tablo 4.2’de incelendiğinde öğretmenlerin verdikleri cevaplar “Materyal Çeşitliliği, Görsel Materyaller, Etkileşimli Materyaller, Duyusal ve Teknolojik Materyaller, Materyalin Öğrenme Sürecine Etkisi” temalarında birleştiği görülmektedir. Öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir.

“...evet yani fotoğrafları kullanırken biraz önce de söylediğim gibi kronolojik bir sıraya koyuyoruz. Tarihi belgeler, ilkökul seviyesinin biraz daha üstünde. Çocuğa

belgeler yani ortaokul seviyesinde verilse inandırıcı oluyor ama ilkokulda siz, çocuğa ne söylerseniz inandığı için belgelerin çok da bir ilgi çekiciliği olmuyor yani. Ama fotoğraflar önemli. Bir de haritalar önemli. Haritalarda, çocuklara mesela Osmanlı döneminde bak şu kadar yerimiz vardı, dediğinde şaşıyorlar. Veya harita üzerinden ülke bulmaca, illeri bulmaca gibi çalışmalar çocuklar için zevkli oluyor. Bunu da günümüzde akıllı tahtalar üzerinden gösteriyoruz. Akıllı tahtada yarışmalar yapıyoruz, çocuklar öğrenmek istedikleri bilgileri daha keyifli ve kalıcı olacak şekilde öğrenmiş oluyorlar” [F]

“...ikinci soruya cevap vererek başlayacak olursak, öncelikle en çok kullandığımız materyal haritalardır. Çünkü daha çok kalıcılık sağlanacağını düşündüğümüz için bu en çok tercih ettiğimiz yöntem. Tabi tarihi konular her çocuğa aynı şekilde hitap etmemiş olabiliyor. Yani ama biz bu durumda materyallerle, öğrenciye daha çok hitap edecek şekilde ders planlaması yapıyoruz. Böylelikle çocuğun dersi sevmesini sağlıyor, ilgi duymasını sağlıyoruz. Bu da öğrenci için başarıyı artıran sebeplerden bir tanesi” [G]

“...bunun için hani bulunduğumuz yerin fiziki yapısı da önemli. Yani benim görev yaptığım yer bir köy okulu ve bir köy okulunda akıllı tahta olmadığı için ve elektrik sorunu yaşadığımız için daha çok çocukların görebileceği, dokunabileceği, uygulayabileceği harita gibi ya da fotoğraf gibi tarihi belgeler gibi maket gibi materyalleri daha çok kullanıyoruz. Bunlarla daha anlamlı öğrenmeyi gerçekleştiriyoruz. Öğrencilerimiz, dersimize karşı daha ilgili oluyorlar, sordukları sorular daha anlamlı geliyor. Tabii tarihi fotoğrafların kimisi siyah beyaz olunca anlamlandırmada ya da canlandırmada biraz sıkıntı yaşıyorlar. Ama o da çok fazla etkilemiyor. Görsel materyallerle desteklendiği zaman daha bir güzel, daha bir istekli öğrenme sağlanmış olabilir” [H]

“...yani ilgisini ciddi manada artırıyor. Örneğin bir harita oluşturma ya da kendilerinin çizdiği bir afiş hazırlamak gibi çalışmalarını hem isteyerek yapıyorlar hem de öğrenmelerini hızlandırıyor. Bir de üç boyutlu hazırlama yapıyoruz. Atıyorum ses teknolojilerinin gelişimi gibi geçmişten günümüze nasıl geldiğini gösteren grup çalışması yaptırıyoruz. İstasyon çalışması yaptırıyoruz. Bu tür şeyler ilgisini de arttırıyor” [I]

“...hocam açıkçası okulun kaynaklarına bağlı. Mesela bazı okullarda her materyal olmuyor. Maalesef ona göre hareket ediyoruz. Örnek veriyorum kavram haritalarına çok fazla ulaşamıyorsak kendi oluşturabileceğimiz haritalardan hareket ediyoruz. Fotoğraflar, belgeler bunlara akıllı tahta üzerinden ulaşmaya çalışıyoruz. Ben mesela pusula konusunu anlatırken çocukların yönlerini bulmaları için çağımızın önde gelen teknolojik aletlerinden birisi olan telefondan bir pusula uygulaması indirip bu şekilde çocukların hepsine gösterip, yönlerini nasıl bulacağını anlatmıştık. Önemli olan şey, çocukların ilgisini telefon, tablet vs'nin faydalı bir şekilde kullanmaya da teşvik etmiş oluyoruz. Tarihi konuların anlatımında akıllı tahtalardan eski fotoğraflara ulaşmamız daha kolay oluyor. Fotoğraflar üzerinden öğretim sürecini daha etkili hale getirmiş oluyoruz” [J]

“...maketler ve daha çok teknolojik materyalleri kullanıyorum. Sanal gerçeklik içeren uygulamalar, 3D maketler ve etkileşimli uygulamalar derslerimde daha ön planda. Bulunduğumuz çağın çocuklarının ilgisi hep teknolojide olduğu için bu uygulamalar ile dikkatini çekemediğim öğrenci yok diyebilirim. Derslerimde olumlu katkı sunmasının yanı sıra hem benim hem de öğrencilerimin daha kaliteli öğrenme öğretme süreci geçirdiğini söyleyebilirim” [K]

“...resimler, haritalar ve maketleri daha sık kullanıyorum. Bu materyaller görsel olarak da anlatımı desteklediği için öğrenmelerin uzun süreli bellekte kalmasını sağlıyor” [L]

“...daha çok olayların yaşandığı yerleri göstermek için haritalar kullanıyorum. Ayrıca animasyon videolar ve çocuklar için belgesel şeklinde videolar kullanıyorum” [M]

“...harita en çok kullandığımız materyaldir. Günümüzde etkileşimli tahtaların sınıfa girmesi ile video materyali en çok kullanılan araç oldu. Flash ile hazırlanmış harita üzerinde olayların anlatılması ise en kalıcı yöntem” [N]

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak analiz edilmesi, materyal kullanımının öğretim sürecinde önemli bir rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışma, çeşitli materyallerin öğretim süreçlerine nasıl entegre edildiğini ve bu materyallerin öğrenci öğrenmesine olan katkılarını derinlemesine incelemiştir.

Öğretmenler, tarih derslerinde farklı materyal türlerini kullanarak öğrencilerin ilgisini çekmekte ve öğrenme sürecini zenginleştirmektedirler. Özellikle haritalar ve yön göstergeleri gibi materyaller, öğrencilerin coğrafi bilgileri görsel olarak anlamalarına yardımcı olmaktadır. Öğretmenler A, B, C, F, G, I, J, M ve R, haritaların öğrenciler için oyunlaştırılarak kullanılmasının onların ilgisini çektiğini ve öğrenmelerini daha kalıcı hale getirdiğini belirtmişlerdir. Haritaların kullanımında özellikle coğrafi bilgiler eğlenceli ve interaktif bir şekilde öğrenilmektedir. Bu bulgu, öğretim materyallerinin öğrenci öğrenme deneyimini nasıl iyileştirdiğini gösteren mevcut literatürle uyumludur (Yazıcı, 2001; Güneş, 1993).

Görsel materyaller, tarihsel olayları ve figürleri somutlaştırarak öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta ve anlamlı öğrenmeyi teşvik etmektedir. Fotoğraflar ve belgeler, özellikle öğretmenler D, E, H, J, N, O, P, R, S ve T tarafından sıkça kullanılmakta ve tarihsel bağlamı anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmen G, tarihsel belgelerin ortaokul seviyesindeki öğrenciler için daha uygun olduğunu belirtirken, fotoğrafların ilköğrencilerinin ilgisini çekmede daha etkili olduğunu vurgulamaktadır. Görsel materyallerin öğretim sürecinde etkin kullanımı, öğrencilerin dikkatini çekerek daha etkili öğrenme ortamları yaratmaktadır (Şahin, 1997; Çetintürk, 2014; Szabo, Dwyer ve De Melo, 1981).

Etkileşimli materyaller arasında akıllı tahtalar ve telefon/tablet uygulamaları, dersleri daha etkileşimli ve öğrenciler için çekici hale getirmektedir. Akıllı tahtalar, özellikle A, C, J, K, N ve S gibi öğretmenler tarafından sıkça kullanılmakta olup, derslerde aktif katılımı ve etkileşimi artırmaktadır. Akıllı tahtalar, öğrencilere anında geri bildirim sağlama, görsel materyallerle dersleri zenginleştirme ve interaktif aktiviteler yapma imkânı sunmaktadır. Telefon ve tablet uygulamaları ise, öğrencilerin bireysel olarak ders materyalleriyle etkileşime girmelerine olanak tanımaktadır. Bu bulgu, Mamur Yılmaz ve Bilici (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da desteklenmektedir.

Duyusal ve teknolojik materyaller, öğrencilere çeşitli duyuşal deneyimler sunarak öğrenmeyi daha zengin ve etkili hale getirmektedir. Dokunulabilir ve hissedilebilir materyaller, sesli materyaller ve sanal gerçeklik uygulamaları, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olmaktadır. Bu

materyaller, öğretmenler H, S ve I tarafından sıkça kullanılmaktadır. Öğretmen H, dokunulabilir materyallerin, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırdığını ve onların daha anlamlı öğrenmelerini sağladığını belirtmiştir. Sanal gerçeklik ve simülasyonlar, öğrencilere geçmişe dair deneyimleme fırsatı sunarak öğrenmeyi daha interaktif ve etkili kılmaktadır. Bu bulgu, Meydan (2001) ve Okan (2004) gibi araştırmacıların çalışmalarında da belirtilmiştir.

Öğretim materyallerinin öğrenme hızını artırmak ve öğrenme kalıcılığını sağlamak açısından büyük fayda sağladığı anlaşılmaktadır. Öğretmenler, materyallerin öğrenci motivasyonunu artırmada ve derslere aktif katılım sağlamada kritik bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler B ve I, öğrenme hızını artırmada etkili bulunurken, öğretmenler A, E, H, J, M, N, O, P, R, T ve U'nun öğrenme kalıcılığını sağlamada önemli rol oynadıkları görülmüştür. Ayrıca, öğretmenler F ve L'nin öğrenme motivasyonunu artırmada, S ve U'nun ise öğrenci katılımını sağlamada etkili oldukları belirtilmiştir. Bu bulgular, mevcut literatürde de geniş bir şekilde desteklenmektedir ve öğretim materyallerinin öğrenci başarısını artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Doğan, 1998; Can, 2009; Işık, 2001; Coşkun, 2001).

4.3. Öğretmenlerin Materyal Seçiminde Göz Önünde Bulundurdıkları Kriterlere İlişkin Bulgular ve Tartışma

Öğretmenlerin materyal seçiminde göz önünde bulundurdıkları kriterlere ilişkin tema analizi sonuçları Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğretmenlerin materyal seçiminde göz önünde bulundurdıkları kriterlere ilişkin tema analizi

Tema	Alt Kategori	Görüşülen Öğretmen	Frekans
Materyal Seçimi ve Öğrenciye Uygunluk	Materyallerin öğrenci seviyesine uygunluğu	A, B, C, D, E	5
	Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre materyal seçimi	A, C, D, E, F	5
	Bireysel farklılıkları göz önünde bulundurma	A, D, E, F	4
Görsellik ve Somutlaştırma	Görsel materyallerin önemi ve etkisi	B, D, E, F	4

	Somutlaştırma ve yaşanmışlık ilişkileştirme	ve ile	A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U	20
	Soyut kavramları somutlaştırma stratejileri		F, T, U	3
	Materyallerin ekonomik ve erişilebilir olması		A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, R, S, T, U	19
Ekonomik ve Kolay Ulaşılabilir Materyaller	Öğrencilerin materyallerini kolaylığı	kendi hazırlama	G, H, I	3
	Günlük yaşamda kullanılan malzemelerle materyal hazırlama		E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U	16

Öğretmenlerin materyal seçiminde göz önünde bulundurdıkları kriterlere ilişkin tema analizi sonuçları Tablo 4.3'te incelendiğinde öğretmenlerin verdikleri cevapların “materyal seçimi ve öğrenciye uygunluk, görsellik ve somutlaştırma, ekonomik ve kolay ulaşılabilir materyaller” temalarında birleştiği görülmektedir. Öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir.

“...materyal seçimi konusunda özellikle veliye ve öğrenciye maddi külfet olmayacak yani materyale ulaşması kolay onlara zahmet vermeyecek şekilde tasarlanmalıdır. Çünkü hep çalışan veliler oluyor, onların zorlanmaması açısından hani kolay elde edilebilir materyallere yönlendiriyor, kolay ulaşılabilir materyalleri tercih etmeye çalışıyoruz. Bu şekilde bir de hani görsel olduğu zaman da çocukların daha çok akıllarında kalıyor. Herhangi bir şeyi yaptıkları zaman mesela bir haritayı kendileri yaptıkları zaman daha kolay öğreniyorlar” [C].

“...ilk önce çocuğun ilgisini çekebilecek, materyale baktığı zaman hani bir şekilde yani onun hoşuna gidebilecek bir şey olması lazım. Genellikle harita yöntemini tercih ediyoruz. Kavram haritalarında zıt renkleri kullanıyoruz ki, öğrencilerimizin dikkatini daha çok çekebilelim. Mesela sarı zemin üzerine siyah o çocuğun daha çok hoşuna gidiyor, ilgisini topluyor. Tabi bu yaş aralığı soyut ve somut dönemleri düşündüğümüzde çocukların daha çok somut dönemine denk geliyor. Ee haliyle somut dönem deyince de aklımıza ilk gelen görsellik oluyor.

Sadece yüzeysel anlatmakla yetinirsek başarının çok düşük kalacağını düşünüyorum. Kesinlikle materyal olmazsa olmaz” [G]

“...tabii ilköğretim yaş aralığına uygun materyalleri seçmeye çalışıyoruz. Somut öğrenmeyi destekleyici, kalıcı anlamda öğrenmeyi destekleyici materyal olmasına dikkat ediyoruz. Bir de hani çocuğun kendini bu materyallerle anlamlandırabileceği, zihninde canlandırabileceği şeylerin olmasını göz önüne alıyoruz. Gelişim seviyelerine dikkat ediyoruz. Yani onun sorabileceği sorulara, yani merak edebileceği konuların cevabını bulabileceği materyaller olmasına dikkat ediyoruz” [H]

“...temel kriterimiz öğrencinin günlük yaşamında görebildiği malzemelerle materyalini hazırlamasına destek oluyoruz. Mesela hiç bilmediği bir malzemeyle değil de gündelik eşyaları kullanarak kendilerinin de hazırlayabileceği bir şekilde bizim sınıf içerisinde hazırladığımız materyali, kendileri de evde hazırlayabilecek şekilde bir materyal olmasına dikkat ediyoruz. Hem daha basite indirgenmiş oluyor hem de ellerinin altındaki eşyalarını daha iyi kullanabilecekleri şekilde görmelerini sağlıyoruz” [I]

“...öncelikle ilk soru için tabii ki, öğrencilerin seviyelerine uygun materyalleri seçerek dersimize odaklanıyoruz. Örneğin bölgeleri anlatırken yapboz kullanıyoruz. Türkiye haritası üzerinde her bölgenin bir yapboz parçası olduğunu görünce çocukların dikkati derse toplanıyor, bölgeleri daha kolay ezberleyebiliyorlar. O yüzden de daha çok seviyelerin uygun oyunlaştırarak materyal hazırlamaya çalışıyoruz. Tabi yaş ve gelişim seviyelerinin uygunluğu da materyal hazırlarken önem verdiğimiz faktörlerden. Daha çok görsel, daha fazla resmin olduğu akıllarında kalabilecek materyaller hazırlamaya çalışıyorum” [J]

“...benim için en önemli kriter sınıf düzeyi. Bazen öyle bir sınıf ile baş başa kalıyorsunuz ki; ya yaşının çok üstünde davranışlar sergiliyor ya da çok altında. O yüzden asıl mesele sınıf düzeyi. Tabi bireysel farklılıkları da göz önüne alarak düzeyine göre farklı öğrencilere farklı materyaller sunduğum da oluyor” [K]

“...materyallerimi seçerken önceliğim öğrencilerin seviyesine uygun olması, konuyu temel hatlarıyla verebilmesi ve eğlenceli olması. İlkokul öğrencilerine seçeceğim materyaller görsel içerik olarak zengin olmalı ki onlara hitap etsin.

Materyallerimi içeriğinde soyut kavramlardan mümkün olduğunca uzak durmaya çalışırım. Etkinliklerime öğrenciyi aktif olarak katmaya çalışırım. Öğrenci etkinlikte ne kadar aktif olursa öğrenme de o kadar kalıcı olur” [L]

“...kesinlikle öğrencilerin seviyesine uygun, anlayabilecekleri materyalleri seçiyorum. Daha çok video izlediğim için çocuk seviyesine uygun videolar seçiyorum” [M].

“...belli bir kriterim yok. Hangi materyal konunun anlaşılmasına yardımcı olacaksa onu kullanıyorum” [N]

“...materyal seçerken öncelikle birden fazla duyuya hitap etmesine dikkat ederim. Soyut kavramları seviyesine uygun gerektiğinde somutlaştırarak aktarmaya gayret ederim” [O]

“...ilkokul da daha çok somut o dönemi çağrıştırabilecek materyaller” [P]

“...çocuğun seviyesine ve anlama kabiliyetine göre materyal seçilir. Ayrıca fiziksel çevre çocuğun yaşadığı ortamda materyal seçiminde önemlidir” [R]

“...çocuğun seviyesine ve anlama kabiliyetine göre materyal seçilir. Ayrıca fiziksel çevre çocuğun yaşadığı ortamda materyal seçiminde önemlidir” [S]

“...öğrencilerin yaş ve gereksinimleri göz önüne alındığında kullanılan materyaller, öğrenimde daha kalıcı halde olmaktadır” [T]

“...Yaşları küçük olduğu için daha dikkat çekici, renkli materyaller seçiyorum” [U]

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak analiz edilmesi, öğretim materyallerinin çeşitliliği ve kullanımının öğrenme sürecine olan etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çalışma, çeşitli materyallerin öğretim süreçlerine nasıl entegre edildiğini ve bu materyallerin öğrenci öğrenmesine olan katkılarını derinlemesine incelemiştir.

Öğretmenler, tarih derslerinde farklı materyal türlerini kullanarak öğrencilerin ilgisini çekmekte ve öğrenme sürecini zenginleştirmektedirler. Özellikle haritalar ve yön göstergeleri gibi materyaller, öğrencilerin coğrafi bilgileri görsel olarak

anlamalarına yardımcı olmaktadır. Öğretmenler A, B, C, F, G, I, J, M ve R, haritaların öğrenciler için oyunlaştırılarak kullanılmasının onların ilgisini çektiğini ve öğrenmelerini daha kalıcı hale getirdiğini belirtmişlerdir. Bu bulgu, öğretim materyallerinin öğrenci öğrenme deneyimini nasıl iyileştirdiğini gösteren mevcut literatürle uyumludur (Yazıcı, 2001; Güneş, 1993).

Görsel materyaller, tarihsel olayları ve figürleri somutlaştırarak öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta ve anlamlı öğrenmeyi teşvik etmektedir. Fotoğraflar ve belgeler, özellikle öğretmenler D, E, H, J, N, O, P, R, S ve T tarafından sıkça kullanılmakta ve tarihsel bağlamı anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Görsel materyallerin öğretim sürecinde etkin kullanımı, öğrencilerin dikkatini çekerek daha etkili öğrenme ortamları yaratmaktadır (Şahin, 1997; Çetintürk, 2014; Szabo, Dwyer ve De Melo, 1981).

Etkileşimli materyaller arasında akıllı tahtalar ve telefon/tablet uygulamaları, dersleri daha etkileşimli ve öğrenciler için çekici hale getirmektedir. Akıllı tahtalar, özellikle A, C, J, K, N ve S gibi öğretmenler tarafından sıkça kullanılmakta olup, derslerde aktif katılımı ve etkileşimi artırmaktadır. Bu bulgu, Mamur Yılmaz ve Bilici (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da desteklenmektedir.

Duyusal ve teknolojik materyaller, öğrencilere çeşitli duyuşal deneyimler sunarak öğrenmeyi daha zengin ve etkili hale getirmektedir. Dokunulabilir ve hissedilebilir materyaller, sesli materyaller ve sanal gerçeklik uygulamaları, öğrencilerin soyut kavramları somutlaştırmalarına yardımcı olmaktadır. Öğretmen H, dokunulabilir materyallerin, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırdığını ve onların daha anlamlı öğrenmelerini sağladığını belirtmiştir. Bu bulgu, Meydan (2001) ve Okan (2004) gibi araştırmacıların çalışmalarında da belirtilmiştir.

Öğretim materyallerinin öğrenme hızını artırmak ve öğrenme kalıcılığını sağlamak açısından büyük fayda sağladığı anlaşılmaktadır. Öğretmenler, materyallerin öğrenci motivasyonunu artırmada ve derslere aktif katılım sağlamada kritik bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen B ve I, öğrenme hızını artırmada etkili bulunurken, öğretmen A, E, H, J, M, N, O, P, R, T ve U'nun öğrenme kalıcılığını sağlamada önemli rol oynadıkları görülmüştür. Bu bulgular, mevcut literatürde de geniş bir şekilde desteklenmektedir ve öğretim materyallerinin öğrenci

başarısını artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Doğan, 1998; Can, 2009; Işık, 2001; Coşkun, 2001).

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde kullanılan materyaller, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta, öğrenmeyi hızlandırmakta ve bilgilerin kalıcılığını sağlamaktadır. Öğretmenlerin çeşitli materyallerle desteklenen öğretim yöntemlerini kullanmaları, öğrencilerin tarihsel kavramları anlamalarını ve akılda tutmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, eğitimde materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Öğretim materyalleri, tarih dersini daha etkileşimli, ilgi çekici ve anlamlı hale getirmekte; öğrencilerin aktif katılımını, motivasyonunu ve öğrenme kalıcılığını artırmaktadır. Bu sebeple, öğretmenlerin materyal kullanımına yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim kalitesinin yükseltilmesi için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Materyallerin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin tarih derslerine olan ilgisini ve motivasyonunu artırarak, onların daha başarılı bir öğrenme deneyimi yaşamalarını sağlamaktadır.

4.4. Öğrenci Katılımı ve Etkileşimi Açısından, Hangi Materyallerin Daha Etkili Olduğuna İlişkin Bulgular

Öğrenci katılımı ve etkileşimi açısından, hangi materyallerin daha etkili olduğuna ilişkin tema analizi Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğrenci katılımı ve etkileşimi açısından, hangi materyallerin daha etkili olduğuna ilişkin tema analizi

Tema	Alt Kategori	Görüşülen Öğretmen	Frekans
Öğrenciye Uygun Materyaller	Materyal Uygunluğu	A, B, C, D, E	5
	ve Öğrenci İlgi Alanları		
	Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre materyal seçimi	A, C, D, E, F	5
	Bireysel	A, D, E, F	4

		Farklılıkların Alınması	Dikkate	
Somut ve Görsel Materyaller	Görsel Rolü ve Etkisi	Araçların	B, D, E, F	4
	Yaşanmışlıklarla Somutlaştırma		A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U	20
Kolay Ulaşılabilir ve Ekonomik Materyaller	Soyut Somutlaştırma Yöntemleri	Kavramları	F, T, U	3
	Ekonomik ve Kullanışlı Seçimi	Materyallerin	A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, R, S, T, U	19
Ekonomik Materyaller	Öğrenci Hazırlama Kolaylığı	Materyal	G, H, I	3
	Gündelik Malzemelerle Oluşturma	Materyal	E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U	16

Öğrenci katılımı ve etkileşimi açısından, hangi materyallerin daha etkili olduğuna ilişkin tema analizi Tablo 4.4'te incelendiğinde öğretmenlerin verdikleri cevaplar “öğrenciye uygun materyaller, somut ve görsel materyaller, kolay ulaşılabilir ve ekonomik materyaller” temalarında birleştiği görülmektedir. Öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir.

“...şimdi artık teknoloji çağındayız. Bu haritalardan, görsellerden ziyade WEB2 araçlarını kullanarak geri dönüt almamız çok önemli. Örneğin bir konu işliyoruz, hemen bir web 2 aracı kullanarak onunla ilgili 2 çocuğu çıkarıp yarışma yapmak suretiyle daha bir heyecan katıyoruz. Akıllı tahta aracılığıyla Kurtuluş Savaşı dönemi ile ilgili veya Osmanlı tarihi dönemiyle ilgili mini bir yarışma düzenlediğimizde hem kalıcı oluyor hem de arka planda bütün sınıfın dikkati orada oluyor” [A]

“...ne için geçmiş zamanda çekilmiş fotoğraflar? O zamandan kalan eşyalar yine ninelerinin kullandığı ve günümüze kadar gelmiş olan gaz lambasından tutun da bütün eşyaların gelişimi çocukların çok ilgisini çekiyor ve öğrencilerimizde dikkat çekiciliği sağlamış oluyoruz” [B]

“...kendi yaşantılarından aldıkları örnekler kendi anneanneleri, babaanneleri, dedeleri büyükleriyle konuştuklarında, anlatılar onları çok etkiliyorlar. Mesela röportaj yapmalarını istiyoruz. Onları gelip sınıfta anlatıyorlar mesela o da bir kaynak oluyor, bir nevi materyal gibi bir şey oluyor. Bir dönem ses kaydı falan da almıştık, hatırladım. Yani şöyle öğrencim, ses kayıt cihazını açıp anneanesiyle tarihi dönemlerle ilgili sohbet edip anneannesinin tecrübelerini, yaşadıklarını kayıt altına alarak sınıfta diğer arkadaşlarına da dinletmişlerdi. Böylelikle diğer öğrencilerimizde tarihi dönemlerle ilgili bilgi sahibi olmuşlardı. Daha önceden derslerine girdiğim sınıflarda canlı şahit uygulaması yaparak, tecrübeli insanların tarihi bilgilerine ulaşmıştık sınıfça. O da çocuktan çok ilgisini çekmişti” [C]

“...öğrencilerin kendilerinin hazırlayabilecekleri kavram haritaları olursa, bu tür materyaller öğretimi daha kalıcı hale getirebilir diye düşünüyorum. Çünkü öğrenciler zihinlerinde, tarihi olayları kavram haritalarındaki görsellerle canlandırabilir ve ilgilerini çekebilir” [D]

“...öğrencilerin daha çok görseller ilgisini çekiyor. Mesela tarihle ilgili kıyafetler, o dönemde kullanılan araç gereçler, eşyalar onların daha çok dikkatini çekiyor. Tabi başka bir etkinlik olarak da bir müzeye götürebiliriz. Müzedeki eşyalar, kılık kıyafetler, oradaki objeler belgeler çocukların daha çok ilgisini çekiyor, merak uyandırıyor. Bu tür belgeler çocukların zihninde daha kalıcı oluyor” [E]

“...evet, yani görsel materyaller bana göre daha verimli öğretme öğrenme sağlıyor. Çünkü en rahat kullandığım materyal türü, zaman açısından en tasarruf sağladığım çok kolay olan materyal. Cumhuriyet dönemi dediğimiz zaman bunu sözel anlatmak yerine, Cumhuriyet döneminin kılık kıyafetlerinin sergilendiği bir müzeye öğrencilerle birlikte gidilebilir. Ama şimdi bir müzeye sabah gidiyorsun, akşam doğru geliyorsun. Hem zamansal olarak hem de maddi açıdan külfet oluşturuyor.” [F]

Öğrenci katılımı ve etkileşimi açısından hangi materyallerin daha etkili olduğuna ilişkin yapılan tema analizi, öğretmenlerin çeşitli materyal türlerini öğrencilerin öğrenme süreçlerine entegre etme konusundaki stratejilerini ve bu stratejilerin etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin materyal seçiminde en önemli kriterlerden biri, öğrencilerin seviyelerine ve ilgi alanlarına uygun materyallerin kullanılmasıdır. Öğrencilerin öğrenme süreçlerini daha etkili kılmak için öğretmenler A, B, C, D ve E, materyal uygunluğu ve öğrenci ilgi alanlarına göre materyal seçiminde dikkatli davranmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik materyal seçimi, onların öğrenme motivasyonlarını artırmakta ve derslere olan katılımlarını teşvik etmektedir. Bu bulgu, Yazıcı (2001) ve Şahin (1997) tarafından yapılan çalışmalarda da vurgulanmaktadır.

Görsel materyaller, öğrenci katılımı ve etkileşimini artırmada büyük bir rol oynamaktadır. Görsel materyaller, öğrencilerin dikkatini çekmekte ve öğrenmeyi daha etkili hale getirmektedir. Çünkü görsellik, birçok duyu organına hitap etmenin ve düşüncelerini çeşitlendirmenin yanında, işlediği konuyu farklı açılardan zenginleştirir. Öğretmenler B, D, E ve F, görsel araçların derslerdeki önemini ve etkisini vurgulamaktadır. Ayrıca, yaşanmışlıklarla somutlaştırma stratejisi, öğrencilerin tarihsel olayları ve kavramları daha iyi anlamalarını sağlamakta ve geniş bir öğretmen yelpazesi tarafından benimsenmektedir. Bu yaklaşım, Çetintürk (2014) ve Bal ve Yiğittir (2012) tarafından da desteklenmektedir.

Materyallerin ekonomik ve kolay ulaşılabilir olması, öğrenci katılımı ve etkileşimini artırmada önemli bir faktördür. Ekonomik ve kullanışlı materyallerin seçimi, veliler ve öğrenciler üzerinde maddi bir yük oluşturmada ders materyallerine erişimi kolaylaştırmaktadır. Öğretmenler A'dan U'ya kadar geniş bir yelpazede ekonomik ve erişilebilir materyallerin kullanımına özen göstermektedir. Öğrenci materyal hazırlama kolaylığı, öğrencilerin öğrenme sürecine daha aktif katılım göstermelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin gündelik malzemelerle materyal oluşturma stratejileri, Güneş (1993) ve Coşkun (2001) tarafından yapılan çalışmalarda da vurgulanmaktadır.

Materyallerin öğrenci katılımı ve etkileşimi üzerindeki etkisi, öğretmenlerin materyal seçiminde dikkate aldıkları kriterlerin önemini göstermektedir. Öğretmen A, teknoloji çağında WEB2 araçlarının kullanımıyla geri bildirim almanın ve sınıf içinde mini yarışmalar düzenlemenin öğrencilerin dikkatini çektiğini ve öğrenmeyi kalıcı hale getirdiğini vurgulamaktadır. Öğretmen B, geçmişe ait eşyaların ve

fotoğrafların öğrencilerin dikkatini çektiğini ve ilgilerini uyandırdığını belirtmektedir. Öğretmen C, öğrencilerin aile büyüklerinden aldıkları yaşanmışlık örnekleriyle yapılan röportajların ve ses kayıtlarının, öğrencilerin tarihsel bilgilere olan ilgisini artırdığını ifade etmektedir. Bu bulgular, Meydan (2001) ve Mamur Yılmaz (2014) tarafından yapılan araştırmalarda da desteklenmektedir.

Öğretmenlerin materyal kullanımında öğrenciye uygunluk, somut ve görsel materyallerin kullanımı, ekonomik ve kolay ulaşılabilir materyallerin tercih edilmesi gibi kriterleri dikkate alması, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta ve öğrenmeyi daha etkili hale getirmektedir. Materyallerin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin tarih derslerine olan ilgisini ve motivasyonunu artırarak, onların daha başarılı bir öğrenme deneyimi yaşamalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin materyal kullanımına yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde kullanılan materyaller, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta, öğrenme hızını ve kalıcılığını sağlamaktadır. Öğretmenlerin çeşitli materyallerle desteklenen öğretim yöntemlerini kullanmaları, öğrencilerin tarihsel kavramları anlamalarını ve hafızalarında daha uzun süre tutmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, eğitimde materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Öğretim materyalleri, tarih dersini daha etkileşimli, ilgi çekici ve anlamlı hale getirerek, öğrencilerin aktif katılımını, motivasyonunu ve öğrenme kalıcılığını artırmaktadır. Materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

4.5. Öğretmenlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı Sırasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin tema analizi Tablo 4.5'te verilmiştir

Tablo 4.4. Öğretmenlerin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin tema analiz

Tema	Alt Kategori	Görüşülen Öğretmen	Frekans
Materyal Seçimi ve Üretim Zorlukları	Materyal hazırlama zorlukları	A, F, I, K, L, M, N, O, P, R, U	11
	Etkinliklere dönüştürme	A, B, F, G, H, J, L, M, O, R	10
	Maliyetler ve materyal bulma	A, B, F, G, J, F, L, M, O, P, R, S, T, U	14
	Görseller ve teknolojik araçlar kullanımı	B, H, J, K, M, N, R, S	8
Görsellik ve Somutlaştırma	Müze ve tarihi mekân ziyaretleri	B, F, H, J, L, N	6
Ekonomik ve Erişilebilir Materyaller	Materyal hazırlama maliyetleri	C, D, G, H, I, J, K, L, M, R, T, U	12
	Velilerin katkısı ve desteği	D, F, H, J, R, U	6
	Alternatif materyal bulma	D, F, H, J, L, N, P, Q, T	9
	Dijital kaynaklar ve internet	E, J, Q, S, T	5
	Okul dışı kaynaklardan yararlanma	J, N, O, P, R, S, T	7
	Planlama ve zaman yönetimi	U	1

Öğretmenlerin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı sırasında karşılaştıkları sorunlara ilişkin tema analizi Tablo 4.5'te incelendiğinde öğretmenlerin cevapları “materyal seçimi ve üretim zorlukları, görsellik ve somutlaştırma, ekonomik ve erişilebilir materyaller” temalarında birleştiği görülmektedir. Öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir.

“...hocam maalesef dersimizle ilgili istediğimiz tüm materyallere ulaşamıyoruz. Aslında çocuklar, tarihi olayların yaşandığı alanları yerinde görseler, unutamayacakları bir öğrenme gerçekleştirmiş olurlar. Mesela Çumra'da tarihin ilk yerleşim yerlerinden bir tanesi olan Çatalhöyük yerleşim alanı var. Keşke buraya tüm öğrencilerimizi götürebilsek, tarihi yerinde öğretebilsek. Maalesef imkanlarımızı kısıtlı olabiliyor. Tabi bu tür geziler düzenleyemeyince, alternatif materyallere bakıyoruz.” [J]

“...doğrudan ulaşabiliyorsak okula getiriyoruz. Yakında ise (hisar, kervansaray, kutsal emanet) yerinde görüyoruz. Ulaşmamız zor ise resim ve videolardan yaralanıyoruz” [N]

“...doğrudan ulaşabiliyorsak okula getiriyoruz. Yakında ise (hisar, kervansaray, kutsal emanet) yerinde görüyoruz. Ulaşmamız zor ise resim ve videolardan yaralanıyoruz” [O]

“...bazı okullarda yeterli materyallerin olmaması büyük zordur. Özellikle akıllı tahtaların ve tabletlerin olmaması öğrencilerin görerek dokunarak ve duyarak öğrenmesini sağlaması noktasında dezavantaj oluşturmaktadır.” [R]

“...fotoğraf ve harita kullanmak erişilebilirlik açısından sorun teşkil etmiyor. Ancak maket tarzı materyaller gerek zaman gerekse maliyet açısından masraflı olabilmektedir. Bu zorlukları aşmak adına öğrenci velilerimiz den bazen de okul idaresinden destek almaktayız” [T]

“...zaman konusunda sıkıntı yaşıyorum. Hazırlık aşaması zorlu ve Zaman alıcı bir süreç. Özellikle maket tarzı materyaller daha fazla zaman ve kaynak gerektiriyor. Bu zorlukları iyi bir planlama ile en aza indiriyorum” [U]

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak analiz edilmesi, öğretim materyallerinin çeşitliliği ve kullanımının öğrenme sürecine olan etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin materyal seçiminde dikkate aldıkları çeşitli faktörleri ve bu faktörlerin öğrencilerin öğrenme süreçlerine olan katkılarını ayrıntılı olarak incelemektedir. Öğretmenlerin materyal kullanımında karşılaştıkları zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için geliştirdikleri stratejiler, eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Materyal hazırlama zorlukları, öğretmenlerin en sık karşılaştıkları sorunlardan biridir. Öğretmenler, materyal hazırlama sürecinin zaman alıcı ve maliyetli olması, gerekli kaynaklara erişim güçlükleri ve materyallerin etkinliklere dönüştürülmesi sürecinde yaşadıkları engelleri vurgulamışlardır. Bu durum, öğretmenlerin materyal hazırlarken yeterli destek ve kaynaklara sahip olmaması durumunda, yaratıcı ve etkili

materyaller oluşturma konusundaki motivasyonlarını olumsuz etkileyebilir (Yazıcı, 2001).

Görseller ve teknolojik araçlar, tarih öğretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, bu araçların kullanımında bazı zorluklar yaşanmaktadır. Görseller ve teknolojik araçların eksikliği, öğrencilerin görsel ve etkileşimli öğrenme deneyimlerini sınırlandırmakta ve derslerin daha az ilgi çekici hale gelmesine yol açmaktadır (Sığan, 1997). Öğretmenler, bu tür materyallerin kullanımının öğrencilere daha zengin ve anlamlı öğrenme deneyimleri sunduğunu belirtmiştir.

Materyal hazırlama maliyetleri, öğretmenlerin en büyük sıkıntılarından biridir. Ekonomik ve erişilebilir materyallerin kullanımı, öğretmenlerin derslerini daha etkili hale getirme çabalarında önemli bir faktördür. Velilerin desteği ve katkısı, bu maliyetlerin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Kuş ve Çelikkaya, 2010). Öğretmenlerin, maddi kısıtlamalar nedeniyle yeterli materyal sağlayamaması, derslerin kalitesini düşürebilir ve öğrenci başarılarını olumsuz etkileyebilir.

Alternatif materyal bulma konusunda öğretmenler, çeşitli yöntemler ve kaynaklar kullanarak bu sorunu çözmeye çalışmaktadırlar. Dijital kaynaklar ve internet, modern eğitimde önemli bir yer tutmaktadır. Dijital materyallerin kullanımı, öğrencilerin öğrenme süreçlerini desteklemekte ve derslerin daha etkileşimli hale gelmesini sağlamaktadır (Arslan, 2000). Okul dışı kaynaklardan yararlanma, öğretmenlerin derslerini daha zengin ve çeşitli materyallerle desteklemelerine yardımcı olabilir.

Planlama ve zaman yönetimi, öğretmenlerin materyal kullanımında karşılaştıkları zorlukları aşmalarında kritik bir faktördür. İyi bir planlama ve zaman yönetimi ile materyal hazırlama sürecindeki zorluklar en aza indirilebilir ve öğretmenlerin derslerini daha etkili hale getirmeleri sağlanabilir (Meydan, 2001). Öğretmenlerin, materyal hazırlama sürecinde daha verimli çalışmaları ve iyi bir zaman yönetimi ile bu zorlukları aşmaları gerekmektedir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde kullanılan materyaller, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta, öğrenmeyi hızlandırmakta ve bilgilerin kalıcılığını sağlamaktadır. Öğretmenlerin çeşitli materyallerle desteklenen öğretim yöntemlerini kullanmaları, öğrencilerin tarihsel kavramları anlamalarını ve akılda

tutmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, eğitimde materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

Öğretim materyalleri, tarih derslerini daha etkileşimli, ilgi çekici ve anlamlı hale getirerek, öğrencilerin aktif katılımını, motivasyonunu ve öğrenme kalıcılığını artırmaktadır. Bu sebeple, öğretmenlerin materyal kullanımına yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Materyallerin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin tarih derslerine olan ilgisini ve motivasyonunu artırarak, onların daha başarılı bir öğrenme deneyimi yaşamalarını sağlamaktadır.

4.6. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğrencilerin Tarih Bilincini ve Kültürel Anlayışını Nasıl Geliştirdiğine İlişkin Bulgular

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını nasıl geliştirdiğine ilişkin tema analizi Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.5. İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını nasıl geliştirdiğine ilişkin tema analizi

Tema	Alt Kategori	Görüşülen Öğretmen	Frekans
Materyal Kullanımının Önemi	Materyal Seçimi ve Üretim Zorlukları	A	1
	Görsellik ve Somutlaştırma	B, F	2
	Ekonomik ve Erişilebilir Materyaller	C, D, E, F, H, J, L, N, P, Q, T	11
	Maliyetler ve Materyal Bulma	A, B, D, F, G, H, J, L, M, O, P, Q, R, S, T, U	16
	Velilerin Katkısı ve Desteği	D, F, H, J, R, U	6
	Alternatif Materyal Bulma	D, F, H, J, L, N, P, Q, T	9
	Dijital Kaynaklar ve İnternet	E, J, Q, S, T	5
	Okul Dışı Kaynaklardan Yararlanma	J, N, O, P, R, S, T	7
	Planlama ve Zaman Yönetimi	U	1
Tarih	Millî Mücadele ve Kurtuluş	J, K, M, P, R	5

Derslerinde	Savaşı		
Materyal	Cumhuriyet Dönemi ve Kuruluşu	D	1
Kullanımı	Görsellerle Desteklenmiş Yazılar ve Kavram Haritaları	D	1
	Sanal Gerçeklik	K	1
	Tarihî Mekanların Ziyareti	H, O	2
	Drama ve Canlandırma Teknikleri	G	1
	Anıları ve Şahitlik Rolünü Kullanma	H	1
	Sınıf İçi Tarihî Köşeler ve Sergiler	L	1
	Ses Kayıtları ve Hikayeler	H, O	2
	Atalarımızın Tanıklıkları	H	1
	Materyal Olarak Harita ve Atlaslar	J, P	2
	Yapboz ve Etkileşimli Tahtalar	S, I	2

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını nasıl geliştirdiğine ilişkin tema analizi Tablo 4.6’da incelendiğinde, öğretmenlerin verdikleri cevaplar “materyal kullanımının önemi, tarih derslerinde materyal kullanımı” temalarında birleştiği görülmektedir. Öğretmenlerin cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir.

“...öncelikle başta şunu söyleyeyim, materyalsiz bir sosyal bilimleri dersi işlenemez. Yani kalıcılığı olmaz. Öğrencilerimize milli duyguyu aşılayamayız. Biz herhangi bir tarihi olayla ilgili veya Türk milletinin geçmişte yaşadığı önemli olayla ilgili kısa 12 dakikalık bir video izleterek, öğrenciye milli duygu bilincini de aşlamış oluyoruz. Ama düz anlatsak ki, işte Türkler şöyle yapmıştır, böyle yapmıştır, şöyle devlet kurmuştur şeklinde. İki gün sonra o bizim söylediğimiz çocuğun zihninde yer edinmezken ama izlediği o kısa film veya görselinde hafızasına şema olarak kazıdığı haritadan, görsellerden öğrendikleri akıllarında uzun yıllar kalmaktadır. Özellikle öğrencinin kendisinin birebir yaptığı, işin içinde bulunduğu yaparak yaşayarak öğrendiği o küçük etkinlik kağıtlarının bile çocuğun sosyal bilgiler dersinde ne kadar önemli ve kalıcı olduğunu bize gösteriyor” [A]

“...evet, çocukların çok ilgisini çekiyor gerçekten de. O tarihi dönemlerde nice zorluklar çekerek yaşamış, bize bu güzel vatanı nice çetin mücadelelerle düşmanlardan kurtarmış atalarımıza, bizim için yaptıkları bu fedakarlıklar için böyle nasıl ifade edeyim? Minnettar kalıyorlar. Daha çok hoşlarına gidiyor, onlar da bir şeyler yapmak istiyorlar. Materyal kullanımına gelecek olursak da gerçekten anlatılan soyut konuların daha kalıcı öğrenilmesini sağlıyor. Öneri olarak da özellikle tarih gibi soyut derslerin öğrencilere aktarılacak istendiği sınıf ortamlarında öğretmenlerimiz mutlaka küçük de olsa bir materyal temin ederek, verilen bilgilerin kalıcılığını sağlamaları onlar açısından daha kolaylaştırıcı bir yardımcı ders aracı olacaktır” [B]

“...şimdi materyal kullanarak işlenen tarih ya da sosyal bilgiler gibi dersler zaten tarih bilincini ve o dönemlerin kültürünü çocuklar sanki o dönemde yaşamışçasına zihinlerinde canlandırıyorlar. Bunu da hani içselleştirmiş oluyor. Yani kendi yaşantısından da örnekler verdiği için içselleştiriyor. Geçmişle günümüzü kıyaslıyor, bir bağ kuruyor. Öneri olarak da tarih derslerinin verimliliğini artırmak için materyal seçiminde genellikle kolay materyalleri seçilmesini tavsiye ediyorum. Öğrencinin ve velinin hem maddi hem de manevi olarak zorlanmayacağı bir materyal seçimi tercih edilebilir” [C]

“...ya bence gerek yok materyallere, tarih öğretiminde değil mi? Sosyal Bilgiler dersinde yani. Cumhuriyet’in ilk yılları kuruluşu vs. hani o açıdan değerlendirdiğinizde, ya orada işte görsellerle desteklenmiş yazılar, evet belki öğretimin kolaylaşması açısından faydalı olabilir. Materyalde bu açıdan etkili olabilir. Yani sadece aklıma bunlar geliyor. Kavram haritaları olabilir” [D]

“...sosyal bilgiler dersinde materyali kullanımı çok faydalıdır. Çocuklara. Kalıcı bilgilerin aktarılmasını sağlıyor. Zihinlerinde görseller, özellikle görsel materyaller, derste kullandığımız tarihi dönemlere ait eşyalar, öğrencilerin anlatılan konuyu daha iyi öğrenmesini sağlıyor. Bizim de işimizi kolaylaştırıyor. Tabi ki kültürlerini etkili bir şekilde öğrenmelerine yardımcı oluyor. O zamanlarda kullanılan eşyalar, kılık kıyafetler, geçmiş dönem insanların yaşam tarzları çocukların dikkatini derse toplamasına katkı sağlıyor. Aynı zamanda bu gibi şeyler çocukların zihninde yer tutuyor, yer alıyor” [E]

“...yani materyal hangi ders olursa olsun çocuklarda daha iyi bir kalıcılık oluşturuyor. Kendimden örnek vereyim, ilkokulda mikroskop üzerinden gördüğüm görüntüyü hala unutamadım. Yine ilkokulda bir müzeye gittim, o müzede gördüğüm geçmiş dönemlerin izlerini taşıyan araç gereçleri, kıyafetleri hala unutamadım. Öğretmenimiz zamanında Atatürk müzesine götürmüştü. O müzede Atatürk’e ait gördüğüm eşyaları, cephe fotoğraflarını, Atatürk’ün kullandığı silahları vs bunlar insanın zihninde kalıcı olan şeylerdi. Okul idareleri materyal kullanımına yönelik planlama yapmaları, imkân dahilinde ise kaynak yaratmaları öğretmenler olarak bizlere çok büyük kaynak oluşturacaktır. Okul müdürlerinin kimisi, öğretmenlerin bazı problemleriyle uğraşıyor bunun yerine eğitim kalitesini arttırmak için materyal kullanımının daha rahat olacağı laboratuvar tarzı çalışma alanları oluştursalar, daha yararlı olacaktır diye düşünüyorum. Yani örnek veriyorum, zekâ oyunları ile alakalı bir oda ya da salon oluşturulabilir. Eğer bu sosyal materyallerle ilgili odalar, salonlar olursa; örneğin ‘sosyal bilgiler odası’ gibi tarihin akışının görsellerle anlatıldığı bir oda. Çocukların tarihe olan ilgisinin daha da artacağı düşüncesindeyim” [F]

“...öğrenmelerin daha kalıcı olmasını sağladığı için çocuklar günlük hayatta da bu becerilerini rahatlıkla kullanabilmektedirler. Akıllı tahtaların ülkemizde yayılması neredeyse tamamlamak üzere olduğundan öğrencilere her yıl sosyal bilgiler kitaplarının yanında yapboz tarzı materyaller de dağıtılabilir” [S]

“...sosyal bilgiler dersi için kullanılan materyaller öğrenciler açısından gerek tarih bilinci gerekse etkili öğrenme olarak yardımcı bir kaynak olmaktadır. Baktığımız zaman sosyal bilgiler dersi daha çok ezbere dayalı bir ders olduğundan bilgiler ilerleyen zamanlarda unutulabilmektedir. Bu bakımdan bu dersin işleniş harita, fotoğraf, maket gibi materyallerle desteklenirse öğrenmenin daha kalıcı ve zevkli hale gelmesi kaçınılmazdır” [T]

“...dediğim gibi soyut kavramların bolca olduğu bir ders. Materyal kullanımı ile bu soyut kavramları daha somut hale getirebilir ve ders etkinliğini daha çok arttırabiliriz” [U]

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını geliştirmedeki rolüne ilişkin yapılan bu araştırma, öğretmenlerin materyal kullanımının önemini ve bu kullanımın

öğrencilere sağladığı çeşitli faydaları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin görüşleri ve deneyimlerine dayalı olarak gerçekleştirilen tema analizi, materyal kullanımının öğrenci öğrenme sürecini nasıl etkilediğini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Materyal hazırlama zorlukları, öğretmenlerin en sık karşılaştıkları sorunlar arasında yer almaktadır. Materyallerin hazırlanması zaman alıcı ve maliyetli olabilir, bu da öğretmenlerin etkili materyaller oluşturma konusundaki motivasyonlarını olumsuz etkileyebilir. Öğretmen A, materyal kullanımının Sosyal Bilgiler derslerinde kalıcılığı artırdığını ve milli duyguyu aşılama da önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Bu bulgu, öğretim materyallerinin, özellikle tarih öğretiminde, öğrencilerin derslere olan ilgisini ve öğrenme kalıcılığını artırma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir (Yazıcı, 2001).

Görsellik ve somutlaştırma, tarih öğretiminde soyut konuları somut hale getirerek öğrencilerin daha kalıcı öğrenmelerini sağlamakta önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenler B ve F, materyallerin soyut konuları somut hale getirdiğini ve öğrencilerin daha kalıcı öğrenmelerine yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Görsel materyallerin kullanımı, öğrencilerin tarihsel olayları ve kavramları daha iyi anlamalarına ve hafızalarında tutmalarına yardımcı olmaktadır (Sığan, 1997).

Ekonomik ve erişilebilir materyallerin seçimi ve kullanımı, öğretmenlerin materyal hazırlama sürecindeki zorlukları aşmalarında önemli bir faktördür. Öğretmenler C, D, E, F, H, J, L, N, P, Q ve T, materyallerin maliyetli olabileceğini, ancak velilerin ve okul idaresinin desteğiyle bu zorlukların aşılabileceğini ifade etmişlerdir. Bu durum, eğitimde materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Kuş ve Çelikkaya, 2010).

Tarih derslerinde materyal kullanımı, öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını geliştirmede önemli bir araçtır. Öğretmenler J, K, M, P ve R, Milli Mücadele ve Kurtuluş Savaşı konularında materyal kullanımının öğrencilere milli duyguları ve tarihsel olayların önemini aktarmada etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu tür materyaller, öğrencilerin tarihsel bağlamı anlamalarını ve geçmişle günümüz arasında bağlantı kurmalarını sağlamaktadır (Arslan, 2000).

Teknolojik ve dijital materyallerin kullanımı, modern eğitimde önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenler E, J, Q, S ve T, dijital kaynakların kullanımının öğretimi daha etkili hale getirdiğini belirtmişlerdir. Bu durum, dijital kaynakların ve internetin etkin kullanımının, öğrencilere zengin ve interaktif öğrenme deneyimleri sunmada kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Meydan, 2001).

Planlama ve zaman yönetimi, materyal kullanımında karşılaşılan zorlukları aşmada önemli bir faktördür. İyi bir planlama ve zaman yönetimi ile materyal hazırlama sürecindeki zorluklar en aza indirilebilir ve öğretmenlerin derslerini daha etkili hale getirmeleri sağlanabilir. Öğretmen U, iyi bir planlama ile zaman yönetimi sorunlarının üstesinden gelmenin mümkün olduğunu vurgulamaktadır (Güneş, 1993).

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde kullanılan materyaller, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta, öğrenmeyi hızlandırmakta ve bilgilerin kalıcılığını sağlamaktadır. Öğretmenlerin çeşitli materyallerle desteklenen öğretim yöntemlerini kullanmaları, öğrencilerin tarihsel kavramları anlamalarını ve akılda tutmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, eğitimde materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir.

Öğretim materyalleri, tarih derslerini daha etkileşimli, ilgi çekici ve anlamlı hale getirerek, öğrencilerin aktif katılımını, motivasyonunu ve öğrenme kalıcılığını artırmaktadır. Bu sebeple, öğretmenlerin materyal kullanımına yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Materyallerin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin tarih derslerine olan ilgisini ve motivasyonunu artırarak, onların daha başarılı bir öğrenme deneyimi yaşamalarını sağlamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın verilerinin çözümlenmesi sonucu ortaya çıkan sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışma, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak analiz edilmesini amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, materyal kullanımının öğrencilerin tarihsel kavramları daha iyi anlamalarını ve hafızalarında kalıcı hale getirmelerini sağladığını göstermektedir. Somutlaştırma, görsel materyaller, etkileşimli materyaller ve duyuşal-teknolojik materyallerin kullanımı, öğrencilerin ilgisini çekmekte ve öğrenme sürecini zenginleştirmektedir. Öğretmenlerin deneyimlerine göre, materyal kullanımı, öğrenci öğrenme hızını, kalıcılığını ve motivasyonunu artırmada kritik bir faktördür. Özellikle haritalar, görsel sunumlar, videolar ve interaktif araçlar, öğrenci katılımını teşvik etmekte ve öğrenmeyi daha ilgi çekici hale getirmektedir.

Öğretmenler, materyal seçiminde öğrencilerin seviyelerine ve ilgi alanlarına uygun materyallerin kullanılması, görsellik ve somutlaştırma, ekonomik ve kolay ulaşılabilir materyaller gibi kriterlere dikkat etmektedir. Bu kriterler, öğrencilerin öğrenme süreçlerini daha etkili kılmakta ve derslere olan katılımlarını artırmaktadır. Ancak, öğretmenler materyal hazırlama sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Materyal hazırlama maliyetleri, erişim güçlükleri ve zaman yönetimi sorunları, öğretmenlerin etkili materyaller oluşturma konusundaki motivasyonlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Velilerin desteği, okul idaresinin katkıları ve alternatif materyal bulma stratejileri, bu zorlukların aşılmasında önemli rol oynamaktadır.

Tarih derslerinde materyal kullanımı, öğrencilerin tarih bilincini ve kültürel anlayışını geliştirmede önemli bir araçtır. Öğretmenler, materyallerin öğrencilere milli duyguları ve tarihsel olayların önemini aktarmada etkili olduğunu belirtmiştir.

Bu tür materyaller, öğrencilerin tarihsel bağlamı anlamalarını ve geçmişle günümüz arasında bağlantı kurmalarını sağlamaktadır. Teknolojik ve dijital materyallerin kullanımı, modern eğitimde önemli bir yer tutmakta ve öğrencilere zengin, interaktif öğrenme deneyimleri sunmaktadır. İyi bir planlama ve zaman yönetimi ile materyal hazırlama sürecindeki zorluklar en aza indirilebilir ve öğretmenlerin derslerini daha etkili hale getirmeleri sağlanabilir.

Sonuç olarak, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı, öğrencilerin derslere olan ilgisini artırmakta, öğrenme hızını ve kalıcılığını sağlamaktadır. Öğretmenlerin çeşitli materyallerle desteklenen öğretim yöntemlerini kullanmaları, öğrencilerin tarihsel kavramları anlamalarını ve hafızalarında daha uzun süre tutmalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, eğitimde materyal kullanımının teşvik edilmesi ve çeşitlendirilmesi, öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Öğretmenlerin materyal kullanımına yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Materyallerin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması, öğrencilerin tarih derslerine olan ilgisini ve motivasyonunu artırarak, onların daha başarılı bir öğrenme deneyimi yaşamalarını sağlamaktadır. Eğitim politikalarının, öğretmenlerin materyal kullanımını teşvik edecek şekilde düzenlenmesi ve öğretim materyallerine erişimin kolaylaştırılması, öğrenci başarısını artırmada önemli bir adım olacaktır.

Öneriler

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımına ilişkin yapılan tema analizi ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler, öğretmenlerin materyal kullanımında karşılaştıkları zorlukları aşmalarına, öğrenci katılımını artırmalarına ve tarih derslerinin daha etkili hale getirilmesine yönelik pratik çözümler sunmaktadır.

1. Materyal Hazırlama ve Üretim Zorluklarının Aşılması

Öğretmen Eğitimi ve Destek Programları:

- Öğretmenlerin materyal hazırlama becerilerini geliştirmek için sürekli mesleki gelişim programları düzenlenmelidir. Bu programlar, öğretmenlere

yaratıcı ve etkili materyal üretme konusunda pratik bilgiler ve uygulamalar sunmalıdır.

- Öğretmenler için materyal hazırlama süreçlerinde rehberlik edecek kaynak kitaplar ve kılavuzlar hazırlanmalıdır.

Kaynak ve Fon Sağlanması:

- Okulların materyal hazırlama için gerekli kaynakları temin edebilmeleri adına yerel yönetimler ve milli eğitim müdürlükleri tarafından özel fonlar oluşturulmalıdır.
- Velilerden ve yerel topluluklardan destek sağlanarak, öğretim materyallerinin maliyetlerinin karşılanması için bağış kampanyaları düzenlenebilir.

2. Görsellik ve Somutlaştırma Yöntemlerinin Geliştirilmesi

Görsel Materyallerin Kullanımının Artırılması:

- Öğretmenler, derslerinde daha fazla görsel materyal kullanarak öğrencilerin dikkatini çekmeli ve öğrenme sürecini daha ilgi çekici hale getirmelidir.
- Geçmiş görsel olarak canlandırmayı kolaylaştırmak ve öğrencilerin derse olan ilgilerini artırmak için, tarihsel filmlerin mümkün olduğunca Sosyal Bilgiler dersinde fazla seyrettirilmesi, önerilmektedir.
- Öğrencilerin kendilerinin hazırladığı afişler, posterler ve çizimler sınıf ortamında sergilenerek, öğrenci katılımı teşvik edilmelidir.

Teknolojik Araçların Entegrasyonu:

- Akıllı tahtalar, projeksiyon cihazları ve tabletler gibi teknolojik araçların derslerde daha yaygın kullanımı sağlanmalıdır.
- Değişen teknik ve teknolojiye göre(yapay zeka) yeni ve öğrencinin ilgisini çekecek materyaller geliştirilmelidir.
- Seçilecek materyallerin milli değerlerimize aykırı olmamasına dikkat edilmelidir.

- Eğitim teknolojileri konusunda öğretmenlere yönelik eğitimler düzenlenmeli ve teknolojik araçların etkin kullanımı teşvik edilmelidir.

3. Ekonomik ve Erişilebilir Materyallerin Temini

Ekonomik Materyal Kullanımı:

- Materyal maliyetlerini düşürmek için öğretmenler, geri dönüştürülebilir malzemeler ve düşük maliyetli kaynaklar kullanarak yaratıcı çözümler üretebilirler.
- Velilerin katkı sağlayabileceği materyal temin projeleri geliştirilmeli ve velilerin sürece aktif katılımı sağlanmalıdır.

Dijital Kaynakların Kullanımı:

- Dijital platformlar ve internet üzerinden erişilebilen ücretsiz eğitim materyalleri daha yaygın kullanılmalıdır.
- Öğrencilere yönelik online ders materyalleri, interaktif öğrenme platformları ve e-kitaplar gibi dijital kaynaklar temin edilmelidir.

4. Öğrenci Katılımı ve Motivasyonunun Artırılması

Öğrenci Katılımını Teşvik Edici Etkinlikler:

- Öğrencilerin tarihî olayları canlandırmaları ve drama etkinlikleri düzenlemeleri teşvik edilmelidir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin derslere aktif katılımını ve öğrenme sürecini daha eğlenceli hale getirmektedir.
- Öğrencilerin kendi materyallerini hazırlamalarına olanak tanıyan projeler ve ödevler verilmelidir. Bu, öğrencilerin öğrenme sürecine daha fazla dahil olmalarını sağlar.

Öğrenci Motivasyonunu Artırıcı Yöntemler:

- Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik materyal ve etkinlikler düzenlenmeli, bireysel öğrenme stilleri dikkate alınmalıdır.
- Derslerin daha etkileşimli ve eğlenceli hale getirilmesi için oyun tabanlı öğrenme yöntemleri kullanılmalıdır.

5. Tarih Bilinci ve Kültürel Anlayışın Geliştirilmesi

Yerel Tarih ve Kültürün Öğretimi:

- Öğrencilere yerel tarih ve kültür hakkında bilgi veren materyaller sağlanmalı ve yerel tarihi mekânlara geziler düzenlenmelidir.
- Öğrencilerin aile büyükleriyle röportaj yapmaları teşvik edilmeli ve bu röportajlar derslerde kullanılmalıdır.

Milli Duyguların Aşılması:

- Millî Mücadele, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Dönemi gibi konular, görsellerle desteklenmiş materyallerle öğretilmelidir.
- Öğrencilerin milli duyguları geliştirmelerine yardımcı olacak tarihî belgesel ve filmler derslerde gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi – Gözlem ve İnceleme Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Adıgüzel, Ö. (2019). Müze Eğitimi Yaratıcı Drama. *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 23-43.

Akbaba, B. (2005). Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6.

Akbaba, B. (2010). *Tarih Nasıl Öğretilir-Tarih Öğretiminde Biyografiler*, Ed. Safran M. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Akça Berk, N. (2017). Tarihi Mekânların Tarih Dersinde Kullanılmasına Bir Örnek: Proje TALOK-O. *Milli Eğitim Dergisi*, 389-394.

Akdağ, H., & Taşkaya, S. (2018). *Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri*. R. Turan Ve K. Ulusoy (Ed.), Sosyal Bilgilerin Temelleri: Pegem Akademi.

Aktay, S. (2005). *İlköğretiminin Eğitim Ve Öğretim İlkelerinin Gerçekleşme Düzeyi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Alabaş, R. (2007). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kanıt Temelli Öğrenme Modeli: Bir Eylem Araştırması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Alkan, C. (1990). *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Arslan, H. (2000). *İlköğretim İkinci Kademesinde Okutulan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Kullanılan Metotlar Üzerine Bir Araştırma*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, İ. (2015). *Sosyal bilgiler Öğretiminde yerel tarih konularının kullanımına ilişkin öğretmen Tutumları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

Ata, B. (2000). *Tarih Öğretiminde Bir Araç Olarak Tarihi Romanlar*. Türk Yurdu.

Ata, B. (2002). *Tarih Derslerinde “Dokümanlarla Öğretim” Yaklaşımı*. Türk Yurdu.

Ata, B. (2003). *Müzelerde Ve Tarihi Mekânlarda Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Ana Bilim Dalı.

Aydın, İ. (2005). *Öğretimde Denetim: Durum Saptama, Değerlendirme ve Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Bal, M., & Yiğittir, S. (2012). Okul Duvarlarındaki Görsellerin Tarih Öğretimi Açısından İncelenmesi.

Bal, M., & Yiğittir, S. (2012). Okul Duvarlarındaki Görsellerin Tarih Öğretimi Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 999-1016.

Barth, J., & Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Öğretmen Eğitimi Dizisi.

Bilici, L. (1998). *İlkokul Ders Kitaplarında Tarih Bilgileri ve İlkokul Çocuğu*. S. Özbaran (Haz.), *Tarih Öğretimi Ve Ders Kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Burke, P. (2003). *Afişten Heykele, Minyatürden Fotoğrafa, Tarihin Görgü Tanıkları*. (Çev. Z. Yelçe.). İstanbul: Kitap Yayıncılık.

Can, S. (2009). İlkokul 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi.

Can, S. K. (2009). *İlkokul 4.ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde (Araç Gereç)Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Carr, E. H. (1991). *Tarih Nedir*, Çev. : Misket Gizem Gürtürk. Ankara: İletişim Yayınları.

Coşkun, E. (2001). İlkokul 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Teknoloji Kullanım Durumları.

Coşkun, S. (2001). *İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Materyal/Teknoloji Kullanım Durumu*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetintürk, B. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyallerin Okul Duvarlarındaki Yerine İlişkin Öğrenci Görüşleri.

Çetintürk, F. (2014). *Okul Duvarlarında Yer Alan Görsel Materyallerin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yerine İlişkin Öğrenci Görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çiftçi, Ü. (2002). *Sosyal Bilgiler 6., 7. Ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çilenti, K. (1986). Resimli Ders Kitaplarının Tarihçesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 117-120.

Çilenti, K. (1992). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Çurku, R. (2019). Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmenlerinin Tutumlarını İncelemeye Yönelik Van İlinde Bir Araştırma. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2010-2027.

Demir, Y. (2008). *Kavram Yanılgılarının Belirlenmesinde Kavram Karikatürlerinin Kullanılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Demiralp, N. (2007). Coğrafya Eğitiminde Materyaller Ve Coğrafya Dersi Öğretim Programı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 373-384.

Demircioğlu, I. H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Ani Yayıncılık.

Demircioğlu, İ. H. (2015). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar: Tarih Bölümü Özel Öğretim Yöntemleri*. Ani Yayıncılık.

Demircioğlu, İ., & Akengin, H. (2012). Zaman Ve Mekâna İlişkin Becerilerin Öğretimi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi Dergisi*, 187-224.

Demirel, Ö., Seferoğlu, S., & Yağcı, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Denscombe, M. (2020). *The Good Research Guide: For Small-Scale Social Research Projects*. Open University Press.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2018). *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Sage.

Deveci, H. (2011). *Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Turan, R. Ve Ulusoy, K. (Editörler), *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi.

Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme Ve Düşünme Gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğan, A. (1998). İlkokul Dördüncü ve Beşinci Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gerekli Görsel ve İşitsel Materyaller Üzerine Bir Araştırma.

Doğan, Y. (1998). *İlköğretim Dördüncü Ve Beşinci Sınıflardaki Sosyal Bilgiler Dersi İçin Gerekli Görsel ve İşitsel Materyal Üzerine Bir Araştırma*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğanay, A. (2005). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Doğaner, Y. (2005). *Yükseköğretimde Atatürk İlke ve İnkılaplarının Öğretimi ile İlgili Düşünceler*, *İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.

Doğdu, S., & Aslan, Z. (1993). *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim Araç Gereçleri*. Ankara: Tekışık Ofset.

Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınevi.

Erden, M. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Gökkaya Nişancı, M. (2010). *Tarihsel Çevrenin Tarih Eğitimine Etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Gökkaya, A., & Yeşilbursa, C. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 483-506.

Gunbayi, I. (2023). Data analysis in qualitative research. *Journal of Action Qualitative ve Mixed Methods Research*, 2(2), 1-10.

Günden, S. (1995). Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış, İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları. *Türk Eğitim Derneği XIII. Toplantısı*, (s. 21-46).

Güneş, G. (1993). İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi.

Güneş, L. (1993). *İlkokul Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Eğitim Teknolojisine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, M. H. (2014). *Origami İle Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı. İçinde G. Ekici (Ed.), Etkinlik Örnekleriyle Güncel Öğrenme—Öğretme Yaklaşımları*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Günindi, Y. (2005). *Kullanılan Yöntem Ve Araç-Gereçlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenmesine Etkileri. Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güven, İ. (2014). *Tarih Öğretimi Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.

Hirsch, S. W. (1992). The geography of Turkestan and Central Asia in historical perspective. *Central Asian Survey*, 11(2), 15-32.

H., K. (2003). *Coğrafya Öğretiminde Kullanılan Teknolojik Materyallerin Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Işık, A. (2001). İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Programının Sınıf Ortamında Öğretimi.

Işık, H. (2008). *Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Işık, Y. (2001). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Sınıf Ortamında Öğretilmesinde Karşılaşılan Güçlüklerle İlgili Uzman, Müfettiş Ve Öğretmen Görüşleri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kabapınar, Y. (2014). *Sözlü ve Yerel Tarih: Küçük Tarihçiler Olarak Öğrenciler Tarih Yazıyor, Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi Hayat Bilgisi Öğretiminden Tarih Öğretimine*. Pegem Akademi.

Karabağ, G. (2002). Postmodernizm ve Tarih Öğretimi. *Türk Yurdu*, 61-67.

Karagözoğlu, G. (1966). *İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara.

Karaköse, H. (2003). “Sosyal Bilgiler Programlarında Tarih Konuları Ve İşlenmesi”, *Cemalettin, ŞAHİN, (Ed.)*. Ankara: Gündüz Eğitim Yay.

Karamustafaoğlu, O. (2006). Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanma Düzeyleri: Amasya İli Örneği. *Atatürk Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 90-101.

Kaya, R. (2005). *Öğrencilerin Tarih Sunum Araçlarına Yaklaşımı (Erzurum Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, Z. (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kılıçoğlu, G. (2012). *Sosyal Bilgiler öğretimi. (2. Baskı). Safran, M.(Editör). Sosyal Bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Koşar, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Köken, N. (1995). *İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köstüklü, N. (2006). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Günay Ofset.

Köstüklü, N. (2016). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Kuş, Z., & Çelikkaya, T. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 69-91.

Kuvvetli, E. (2008). *Görsel Okumanın Ortaöğretim Öğrencilerinin Fizik Dersi Başarılarına Etkisinin Araştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Küpüç, E. (2014). *Sözlü tarih kavramı ve sözlü tarihin tarih öğretimindeki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Kütükoğlu, M. S. (1998). *Tarih Araştırmalarında Usûl*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

M., D. (2015). *Tarih Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Mamur Yılmaz, B., & Bilici, S. (2016). Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görsel Sanatlar Dersinde Öğretim Materyalleri Kullanımı ve Öğretim Materyali Kullanımına İlişkin Görüşleri.

Mamur Yılmaz, E. (2014). *Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının İlköğretim Okulları Öğrencilerine Sanatsal Düzenleme İlkelerinin Öğretimine Yönelik Öğretim Materyali Tasarım Süreçleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

MEB. (2018). *9,10 ve 11 Sınıflar Tarih Öğretim Programı*. Ankara: MEB.

Metin, B., & Oran, M. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders İçeri Yerel Tarih Konusundaki Faaliyetleri Uşak İli Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-7.

Meydan, A. (2001). İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretiminde Coğrafya Ünitelerinin Öğretiminde Laboratuvar ve Görsel-İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimlerine Etkisinin Değerlendirilmesi.

Meydan, A. (2001). *İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretimi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Laboratuvar Ve Görsel-İşitsel Materyal Kullanımının Öğrencilerin Niteliksel Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi*, Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Tarihi Ve Kültürel Değerlerin Kazandırılmasındaki Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 18-29.

Naylor, T., & Diem, R. (1987). *Elementary And Middle School Social Studies*. New York: Random House.

Oğuzkan, A. F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Okan, S. (2004). İlkokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Görsel Materyal Kullanılarak Öğretilmesi.

Okan, Y. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı İle Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 163.

Özalp, O. (2000). *İlköğretim Okulları Ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gözden Geçirilmesi İhtiyacının Ana Nedenleri Ve Bu Konudaki Çalışmalar. Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Özcan, D., & Altun, E. (2011). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı: İletişim Teknolojileri*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Özlem, D. (1996). *Tarih Felsefesi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Öztaşçı, C. A. (2017). *Yerel Tarih Öğretim Yöntemini Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulamaya Koymak: Bir Eylem Araştırması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Öztürk, C., & Deveci, H. (2011). *Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler programlarının değerlendirilmesi*. Öztürk, C. (Ed.) *Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler programları*. Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Sage.

Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Safran, M. (2000). Değişik Öğrenim Basamaklarında Tarih Dersine İlişkin Tutumlar Üzerine Bir Araştırma. *Türk Yurdu*, 73-79.

Safran, M. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Safran, M. (2010). *Türk Tarih Öğretimi ve Meseleleri*. Türkler Ansiklopedisi.

Sakaoğlu, N. (1994). ‘‘İlkokul Tarih Programları Ve Ders Kitapları’’, *Salih Özbaran, Tarih Öğretimi Ve Ders Kitapları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Selçuk, Z. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, R. (2011). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, Ö. F. (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Karadeniz Bölgesi Konusunun Görsel Araç-Gereçlerle Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisinin Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)*, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim fakültesi.

Sönmez, V. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Şafak Matbaacılık.

Szabo, M., Dwyer, F., & De Melo, M. (1981). *Visual Materials in the Classroom: Role and Impact in Learning*.

Şahin, A. (1997). *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*.

Şahin, T., & Yıldırım, S. (2017). *Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme*. İstanbul: Anı Yayıncılık.

Şahin, Y. T. (1997). İlköğretimde Sosyal Bilgiler Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Çağdaş Eğitim*, 41-43.

Şıvgın, H. (2009). *Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi*. Ankara: Gazi Akademik Bakış.

Şimşek, A. (2002). Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 141-155.

Tanırlı, H. (2007). *Demokrasi Ve İnsan Hakları Eğitimi İle İlgili Konuların İlköğretim Kurumlarında Okutulmakta Olan Ders Kitapları İçerisindeki Yerin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşkaya, S., & Bal, T. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Araç Gereçlerini Kullanma Durumları. *Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 1-22.

Taşlı, İ. (2000). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. MANİSA/Demirci: Tekin Matbaası.

Togan, Z. V. (1981). *Tarihte Usûl*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Turan, İ. (2012). *Tarih Öğretiminde Bilişim Teknolojileri. Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.

Ulusoy, K. (2008). *Sosyal Bilgiler Programında Tarih Öğretimi, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1*. Refik Turan, (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yay.

Ulutaş, S. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bağımsız Değişken Olarak Yerel Tarih Tekniği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Malatya: İnönü Üniversitesi.

Vurgun, A. (2016). *Milli Tarih Nedir? Yeni İnsan* Yayınevi.

Yalın, H. İ. (2015). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Yazıcı, A. İ. (2001). *İlköğretim Okulları Birinci ve İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretiminin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, F. (2019). *Güncel Tarih Öğretimi Programı ve Ders Kitaplarında Kanıt Temelli Öğretim: Türk Usulü Bir Yaklaşımı? İçinde Y. Kabapınar (Ed.), Kimilik Belirleyen Derslerde Kanıt Temelli Öğrenme*. Pegem Akademi.

Yazıcı, K. (2006). Sosyal Bilgiler Ve Okuma Becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 26, Ankara*.

Yetiş, A. (2018). *Öğretmen Ve Öğrencilerin “Kanıt Temelli Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri: Bir Durum Saptaması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Yıldız, Ö. (2003). Türkiye’de Tarih Öğretiminin Soruları Ve Çağdaş Çözüm Önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 181 – 190.

Yiğit, N., & Diğerleri. (2005). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Trabzon: Süzer Yayınevi.

EKLER

ETİK KURUL KARARI



T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri
Araştırmaları Etik Kurulu



Sayı : E-50288587-604.01.01-2300017474
Konu : **06.12.2023 Tarihli ve 11/15 Sayılı**
Kurul Kararı

13.12.2023

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : 09.11.2023 tarihli ve 13189 sayılı başvurunuz.

Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulumuza sunmuş olduğunuz *"İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Sınıf Öğretmenleri Açısından İncelenmesi"* başlıklı çalışmanız 06.12.2023 tarihli ve 11/15 sayılı Etik Kurulumuzca değerlendirilmiş olup etik açıdan **uygun** bulunmuştur.

Bilgilerinize sunulur

Prof. Dr. Eyüp NEFES
Kurul Başkanı

DAĞITIM LİSTESİ
Gereği:
Ömer Faruk UMAR

Bilgi:
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA

ARAŞTIRMA İZNİ



T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü



Sayı : E-83688308-605.99-93728236

05.01.2024

Konu : Araştırma İzni (Ömer Faruk UMAR)

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığının (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 26/12/2023 tarihli ve E-89840054-605.01-2300021095 sayılı yazınız.
c) 02/01/2024 tarihli Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu Tutanağı.

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ömer Faruk UMAR'ın "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Sınıf Öğretmenleri Açısından İncelenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Çumra İlçesinde bulunan resmi ve özel ilkokullarda görevli öğretmenlere eğitim öğretimi aksatmamak ve ilgi (a) Genelgede belirtilen açıklamalara uyulması kaydıyla gerçekleştirilmesi ilgi (c) komisyon tutanağı ile uygun görülmektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2023-2024 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlanması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2023-2024 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçlarının kullanılması, elde edilecek kişisel verilerin gizliliği hususuna dikkat edilmesi ve araştırma sonucunun çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde elektronik ortamda Müdürlüğümüz e-posta adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Arz/rica ederim.

Murat YİĞİT
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Genelge (3 Sayfa)
2-Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (1 Sayfa)
3-Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (1 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:
Giresun Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi:

Çumra İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

ETİK KURUL KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Siz, Giresun Üniversitesi Etik Kurulu'ndan / / tarih sayı ile izin alınan* ve Dr. Öğretim Üyesi Nazım KURUCA tarafından yürütülen "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Sınıf Öğretmenleri Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

*Giresun Üniversitesi Etik Kurulundan izni alındıktan sonra doldurularak kullanılacaktır.

Araştırmanın Amacı	Bu araştırma ile ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının sınıf öğretmenleri açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.		
Araştırmanın Yöntemi	Nitel Araştırma Yöntemi		
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	01/01/2024 – 28 Şubat 2024		
Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı	12		
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	Konya ili Çumra ilçesi		
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	☒ Evet	☐ Hayır	

KATILIMCI BEYANI

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra araştırmaya katılımcı olarak davet edildim. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Bana ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çekilebilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılamayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile katılıyorum. Bu formun imzalı bir kopyası bana verilecektir.

ARAŞTIRMA YÜRÜTÜCÜSÜ (Tez çalışmalarında Danışman tarafından imzalanacaktır)		
Adı ve Soyadı	Dr. Öğretim Üyesi Nazım KURUCA	
Adres ve telefonu		
KATILIMCI		
Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		
VELAYET VEYA VESAYET ALTINDAKİ KATILIMCILAR İÇİN VELİ/VASI		
Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Değerli Öğretmenim,

Bu araştırma ile “*ilköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının sınıf öğretmenleri açısından incelenmesi*” amaçlanmaktadır. Bu görüşmeden elde edilen bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağından görüşme sorularının cevaplandırılmasında göstereceğiniz ilgi ve samimiyet bu araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik düzeyini yükseltecektir. Bu görüşmeden elde edilecek söyleşiler kesinlikle gizli ve araştırmanın amacı dışında hiçbir amaçla başka bir çalışmada kullanılmayacaktır. Görüşme sorularını içtenlikle cevaplamanız için bu çalışmada isimleriniz kesinlikle yer almayacak bunun yerine kod ismi kullanılarak şifrelenecektir. Görüşmeye katılmama veya katıldıktan sonra araştırmanın herhangi bir safhasında çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz. İstemeniz durumunda görüşme tutanakları silinerek imha edilecek ya da size iade edilecektir. Görüşmemiz ortalama 60 dakika sürecektir olup bu sürenin içeriğinin zenginliğine bağlı olarak artabileceğini tahmin ediyorum. İzninizle sorularima geçmek istiyorum. Katılımınız için teşekkür ederim.

Ömer Faruk UMAR

SORULAR

1. İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı hakkındaki deneyimlerinizi paylaşabilir misiniz? Materyal kullanımının sınıf içi öğrenme sürecinizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
2. Hangi tür materyalleri (örneğin, haritalar, fotoğraflar, belgeler, maketler) tarih derslerinizde en sık kullanıyorsunuz? Bu materyallerin öğrencilerinizin anlayışını ve ilgisini artırmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Materyal seçiminde hangi kriterleri göz önünde bulunduruyorsunuz? Öğrencilerinizin yaş ve gelişim seviyelerini düşünerek materyal seçiminizi nasıl yaparsınız?
4. Öğrenci katılımı ve etkileşimi açısından, hangi materyallerin daha etkili olduğunu düşünüyorsunuz? Öğrencilerin tarih konularını daha iyi anlamalarına yardımcı olan materyal türleri nelerdir? Niçin?
5. İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımı sırasında karşılaştığınız zorluklar nelerdir? Hangi materyallerin kullanımı daha fazla zaman ve kaynak gerektirir? Bu zorlukları aşmak için neler yapıyorsunuz? Nasıl?
6. İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarih öğretiminde materyal kullanımının öğrencilerinizin tarih bilincini ve kültürel anlayışını nasıl geliştirdiğini düşünüyorsunuz? Materyal kullanımının tarih derslerinin etkililiğini artırması için önerileriniz nelerdir?